

NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 12910

MISHE

Sandor Barta

*The original of this title comes from the permanent collection of the
YIVO Institute for Jewish Research, New York, NY*

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

פירוש
שולח בברייתא

שול- און פינערן-ביבליאָטעק

אלעקסאנדער בארטא

מ י ש ע

יידיש — ב. גוטיאנסקי.

№ 57

דערלויבט סונעם מעלויכשן וויסנשאפטלעך-מעטא-
דאָלאָגישן קאָמיטעט פון סאַלקאָמבילד און ס.ר.ר.
צו באַנוצן אין די קינדערשע ביבליאָטעקן. דער-
לויבעניש № 496 סונעם 4-טן מיי 1930.

WILMON MARMON
NEW YORK

קאָפּעראַטיווער פּאַרלאַג „קולטור-ליגע“

קיעיו — 1930

די זיבליקאָרמישע מאַרזיכענונג
פֿון דעם בוך און די שיטערן מאַר
זיבליקאַטעק-קאטאלאָג זײַנען אַם-
געדרוקט אין „צײַט-שריטט פֿון
דרוק" און אין דעם „קאָעסנ-רע-
פֿערטאָר" פֿון דער אוקראַיני-
שער בוך-פּאַלאַטע.

פֿעלכע-פֿערעט „פֿיעה-דרוק".
2-טע דרוק, דאַרזאַחסי גאַס, 42.
גאַשט. 311 מ. געדרוקט 3,000.
קריזליט 1783.

פֿאַר וו אָר ט

אלעקסאנדער בארטא דערציילט אין דעם ביכל וועגן אן אונ-
גארישן יינגעלע, א קינד פון אן ארבעטער. דאָס לעבן זינט האָט
זיך אָנגעהויבן אין אן אָרעמן פּראָלעטארישן צימער, נישט מער,
וועדליק פיר טישן די גרייס, און האָט זיך איבערגעריסן אף
באריקאדן, אונטערן פּייער פון א קוילנווארמער. אין דערזעלבער
נאכט, וואָס מישע איז געבוירן געוואָרן, זינען די סאָטער און
מוטער זינע געשטאָרבן. האָט זיך אָנגעהויבן א וואָגלעניש אינ-
דערפרעמד, אן עלנט לעבן, א הונגעריקס, פול מיט לידן, אָן
א ברעקד האָפענונג אף א בעסערער צוקונפט. א צייט האָט מישע
געווינט אין אן ארבעטער-קאזארמע, ער האָט זיך אויסגעלערנט
דענקען פּראָלעטאריש, און צו עלף יאָר האָט ער שוין געהאט זיין
באשטימטן קוק אף זאכן. ער האָט ליב געהאט אונטערמיטן
ארבעטער-לידלעך, און מיט זיין גאנצן וועזן האָט ער זיך געצויגן
צו דער ארבעטער-מאסע. אין דער מאסע האָט ער באגעגנט
אזעלכע מענטשן, וואָס האָבן אים, א היימלאָז קינד, באשיצט,
געהאָדעוועט, באצויגן זיך צו אים חייך און ציטנחזיו אפילע
געצערטלט. אָט אַ די אָרעמע, אָבער גוטע, אָנגעכמורעטע, בער-
דיקע מענטשן זינען געווען דעם יינגעלעס איינציקע נאָענטע
מענטשן און פריינט.

די דערציילונג לייענט זיך מיט אינטערעס, און ערטערזיין
רעגט זי שטארק; דער אומער איז פול מיט האס צו די קאפיטא-
ליסטן און מיט ליבשאפט צום ארבעטער-קלאס, און דיוועלבע
געפילן רופט ער אויך ארויס באם לייענער.
א. בארטא חזונו, וואווי זא מישען איז געוואָקסן די צוגע-
בונדנקייט צום ארבעטער-קלאס, וואווי ער האָט זיך געסטארעט
צונויפצוגיטן זיין לעבן מיטן לעבן פון דעמדאָויקן קלאס.

די געשעענישן, וואָס ווערן דאָ באשריבן, זיינען פאָרגעקומען אין דער הויפטשטאָט פון אונגארן, אין ווין, דעם 23-טן מיי 1912. ס'איז דעמאָלט געווען א צייט פון גאסרדעמאָנסטראַציעס און גאסרשלאכטן. די סינע און דער צאָרן פון די ארבעטער־מאסן קעגן דעם בורזשואון פארלאמענט האָבן געבראכט דערצו, אז די שטאָט ווין איז א לאנגע צייט געווען אזויווי א באלאגערטע שטאָט בעייס מילכאָמע. דער קאמף פון די ארבעטער, וואָס האָט אויסערלעך געטרעָגן א כאראקטער פון א קאמף פאר וואל־דעכט, האָט זיך אָפּטמאָל אויסגעדריקט אין בלוטיקע צוואמענשטויסן מיט דער זשאנדארמערע און פאָליציי. איינער פון די דראָזיקע צוואמענשטויסן איז פאָרגעקומען אין ווין דעם 23-טן מיי 1912. א. בארטא איז אן אונגאר. ער איז געבוירן געוואָרן אין בודאפעשט, אין א פאמיליע פון אן אָרעמן שניידער.

אין 1918 יאָר זיינען די דייטשישע ארבעטער און פויערים אופגעשטאנען און, לויטן באַיִשפּיל פון רוסלאנד, האָבן זיי אָנגעהויבן גרינדן ראטן פון ארבעטער־פּויערים־אין סאָלדאטן־דעפּוֹרטאַטן. אין אונגארן, וווּ ס'האָט געלעבט און געארבעט דער אוטער פון דעם ביכל, האָט זיך די ראטנמאכט איינגעשטעלט דעם דעם 21-טן מארט 1919. אונטערן דרוק פון דער בורזשואזיע און מיט דער הילף פון דער פארעטערישער סאָציאל־דעמאָקראטישער פארטיי איז די ראטנמאכט געפאלן דעם 1-טן אויגוסט 1919, דאָס הייסט, זי האָט זיך געהאלטן נאָר 132 טעג. נאָכדעם, ווי די ראטנמאכט איז געפאלן, האָט א. בארטא עמיגרירט פון אונגארן. איצט געפינט ער זיך אין ראטנפארבאנד. ער האָט אָרגאניזירט דעם פארבאנד פון אונגארישע רעוואָליוציאָנערע שרייבער און איז אליין א מיטגליד פון דער אסאָציאציע פראָדעטארישע שרייבער.

די פלוטיקע גאסן - שלאכטן פונעם 23-טן מיי
1912 י. וועלן פארבלייבן אף אייביק אין דער גע-
שיכטע פונעם רעוואָליוציאָנערן קלאסנקאמף פון די
אונגארישע ארבעטער. אין דעם טאָג איז דער פראָ-
לעטאריאט פון דער אונגארישער הויפטשטאָט, קעגן
דעם ווילן פון די רעפאָרמיסטישע פירער, ארויסגע-
טטראָטן מיט געווער אין די הענט קעגן דעם קלאסן-
הערשאפט פון דער אונגארישער פּרוזשואזיע און פון
די גרויסע ערד-אייגנטימער.

(פון צייטונגען).

מישעס לעבן האָט זיך אָנגעהויבן פּונקט אזוי, ווי דאָס לעבן פון אסאך אנדערע פּראָלעטארישע קינדער, אין א גרויסער, גרויסער, גרויער שטאָט, וואָס מע ווייסט דאָרט ניט פון קיין שפּריצנדיקע פּאָנטאנען, ניט פון קיין אלטע דעמבעס, דאָרטן האלט אין איין רינען פון די דעכער שמוציקע וואסער דורך די אויסגעבויגענע רינוועס.

איידער מישע איז געבוירן געוואָרן, האָט מען אים גערופּ ניט אזוי פּאָשעט — מישע. מע פלעג אים זאָגן: „מײַן טײַערער-מײַן קלײַנינקער מישע“, און אז ער האָט זיך דאָס ערשטע מאל א ריר געטון אונטער דער מאמעס הארצן, האָט מען אים אָנגערופּן: „מײַן טײַבעלע, מײַן קלײַן קעצעלע“.

א מאנצפיל מיט אראָפהענגענדיקע וואַנצעס און א פרוי מיט א שײַנענדיקן פּאַנים האָבן אים געכאוועט אין זייערע טרוימען. אין א צימער ניט מער וועדליק פיר טישן די גרייס, בא א לאַמפּ מיט א געלן אפּאזשור, האָט מישע צום ערשטן מאל דער-זען די ליכטיקע וועלט. דער פּאָטער זינער, א הילסלאָזער מענטש, מיט אראָפהענגענדיקע וואַנצעס, איז געזעסן אינגע-קאָרטשעט אין קיך לעבן אויוון, און אז ער האָט שוין מער ניט געקענט פארטראָגן דאָס קרעכצן, וואָס איז דערגאנגען אהער פונעם צימער, האָט ער א ריס געטון פון זיך דעם קאָלנער, און גענומען לויפן אהין און צוריק איבער דער קלײַנער קיך. און אין צימער איז אַף א רײַן בעט געלעגן מישעס מוטער, א בליכע

ווי קרייז, און האָט מיט א קרעכץ צונויפגעשלאָסן די הענט
אירע איבערן קערפער, וואָס האָט א קיילעכיקער ארויסגעשפארט
פון אונטער דער קאָלדרע.

שכיינעס מיט געקנייטשטע פענימער זינען געשטאנען פאר-
לאָרענע און האָבן ניט געקענט צווען, ווי דאָס פאָנעם בא דער
מוטער מינעט זיך פאר ווייטעק, ווי זי בלייבט ביסלעכווייז אָן
קויכעס.

און אין דערזעלבער רעגע, ווען מישע האָט ארויסגעלאָזט
דעם ערשטן געשריי, האָט די מוטער ארויסגעאַטעמט דעם לעצטן
אַטעם אירן.

טאקע דיוזעלבע מינוט האָט דער מענטש מיט די אראָפהעג-
גענדיקע וואַנצעס מיט א קרעכץ זיך א כאפ געטון פארן הארצן
און איז אומגעפאלן אף די רויטע פליטעס פון דער קיך-
פאָדלאָגע.

א רויטער ווי א קרעפס איז מישע געקומען אף דער וועלט:
אפן אומגעפאלענעם מענטשן האָט זיך קיינער ניט אומגע-
קוקט. א שטיקל צייט האָט ער זיך געוואָרפן, געדרייט זיך ווי
א שלאנג נאָכדעם איז ער אינגאנצן שטיל געבליבן.

מישעס פאָטער האָט געהאט א שלאף הארץ: פון קאיאָר ביז
שפעט אין דער נאכט פלעג ער ארומלויפן ארום א גרויסער,
גרויסער שווינג-ראָד, די קאָלבנס האָבן גיך-גיך געקלאפט, און
פונקט אזוי גיך, צום טאקט, האָט אויך געפלאטערט דאָס הארץ
זיינס. די לופט ארום האָט געברענט ווי א ווינד, און פון די
ווינקלען האָבן זיך ארויסגעזעען די אָפענע קעסלען, אזוי ווי
בלוטיקע מילער.

איצטער איז ער געלעגן אף די פיר שטיינערנע פליטעס פון
דער קיך-פאָדלאָגע, אזוי ווי אין א שווארצער ראם.

און אין צימער איז אפן בעט געלעגן אומפאוועגלעך דאָס
ווייב זיינס מיט א שמייכל אף די ליפן.

מישעס מוטער האָט זיך דאָך ניט אזוי געגרייט צו ווערן א
מוטער, ווי סע גרייטן זיך אָט א יענע, וואָס אין צווייטן טייל
שטאַט. זי האָט דאָך ניט געקענט אויספירן, אזוי ווי יענע, זיך
ווארעמען אף דער זון, ארומשפאצירן איבער די פּרעכטיקע
אלייעס, אונטער דער שוץ פון שטאכעטן. מישעס מוטער איז
געווען איינע פון אסאך אנדערע קנעכט אף דער פאבריק, און
אלע פארטאָג, ווי נאָר מ'האָט געעפנט דעם טויער, פלעג זי גיין
מיט איר קראנקן מאן אין די וואַלקנס גאסן-שטויב צו דער
פאבריק.

זומער האָט זי געארבעט אין א פאָכער-פאבריק, אין אן איי-
פעשדיקן קעלער פון א פינפּשטאָקיקן מויער, ווי א קאזארמע.
דאָרט האָט זי געהאָרעוועט איבער קאָלירטע שטיקלעך פאפיר.
אז ס'איז געקומען דער הארבסט, און די פאָכערס זיינען פאר-
וויאנעט געוואָרן אף די טואלעטן-טישלעך, האָט דער פאבריי-
קאנט פארמאכט דאָס קלייטל און האָט געעפנט א גליטש אף
דעם נאָענטסטן ליידיקן פלאץ.

דער דאָקטער איז געשטאנען אינמיטן צימער, מיט א וואָל-
וועלן ניקלענעם זייגער אין די הענט. אין דער רעכטער זייט
איז געלעגן די מוטער, א בלייכע ווי קאלך, און אין דער לינקער
זייט—דער מאן מיט די אראָפהענגנדיקע וואַנצעס. אין צימער
איז געווען שטיי. די שכנינים, וואָס זיינען געקומען צו לויפן
האַבן זיך דערשראָקענע צונויפגעקוטשקעט לעבן דער טיר
דער דאָקטער האָט ניט ארויסגערעדט קיין וואָרט. ער האָט זיך
צוגעזעצט באם טיש און איז אָט אזוי לאנג-לאנג געזעסן. דער-
נאָך האָט ער אומפאוויסטזיניק, א פארלוירענער, אריינגעלייגט

דעם זייגער אין פידזשאקעשענע. ס'איז געוואָרן שטיל. די
דריקנדיקע שטילקייט האָט זיך לאנג-לאנג געצויגן.
בלויז מישעס שארפער געשריי האָט דורכגעשניטן דאָס
שווייגן פונעם צימער.

די קאָרידאָרן, וואָס האָבן זיך געצויגן אַרום דעם גאַנצן הויז,
האָבן געסקריפעט אונטער די פיס פון די אַינזעלינער, אזוי ווי
די רעשטאָוואַניעס פון א געפֿינדע, וואָס בויט זיך. אונטן, אינ-
מיטן דעם הייפעלע, וואָס איז געווען אויסגעלייגט מיט שטיי-
נערנע פליטעס, זיינען געווען אָנגעגרייט צוויי טראָג-פעטלעך
און צוויי טרונעס מיט קרענץ פון רויטע נעגעלעך.
איבער די געדיכטע רייען ארבעטער יאָס זיינען געשטאַנען
הינטער די טרונעס, האָט געפלאַטעט א וואָלוועלע רויטע
פאָן — די פאָן פון דער אָרגאַניזאַציע. איין ארבעטער איז ארויס
געגאַן פון די רייען און האָט זיך אוועקגעשטעלט צווישן די
טרונעס. ער האָט אופגעהויבן די הענט אינדערלופטן, אזוי ווי
צוויי ציטערנדיקע פֿיטשן. זיין קערפער האָט זיך א פייג געטון
א וואקל געטון איבער דעם פינצטערן האמוין, אזוי ווי א נאג-
וואלד-גלאָק. דער כאָר האָט אָנגעהויבן זינגען טיף, טרויעריק,
און דער הונדערטקעפיקער האמוין האָט זיך א וויג געטון, ווי
א מוזיקאַלער אינסטרומענט, וואָס באוועגט זיך אהין און צוריק,
פיר ארבעטער האָבן אופגעהויבן די טרונעס אף די אקסלען, און
די פראָצעסיע האָט גערירט, ווי א לאנגע שלאנג, דורכן שמאָלן
טויער.

ס'האָט אָנגעהויבן נאכט ווערן. לאנגע שאַטנס האָבן זיך
אויסגעצויגן אונטער די לאמטערנס, אין די ענגע ארבעטער-

ווינונגען האָבן איינס נאָכן אנדערן אָנגעהויבן פּינטלען קע-
ראַסיין־לעמפעלעך. ארום די טישן האָבן זיך אין שטיל־שוויגעניש
געפויגן מענטשישע קעפּ. פּלויז אין מישעס דירע האַט קיין
לאַמפּ ניט געפּינקלט.

עפּעס א באַזונדערער אומעט האַט זיך אריינגעכאַפּט אין די
ווינונגען, וווּ די מענטשן האָבן געוויינט, א באַזונדערער טרויער
האַט, ווי מיט א הייטל, פּאַרצויגן די היימלעכקייט און געמיט־
לעכקייט, וואָס זיינען דאָ פּריער געווען. דער אומעט און דער
טרויער האָבן פּאַרוואַנדלט זייער עסן אין א מין קויט, וואָס מע
קען עס אין מויל ניט נעמען, זיי האָבן צונויפגעמישט די דורכ־
זיכטיקע וואסער מיט פעטע פּאַמאָיעס, און אפּילע דאָס פּרויט,
דאָס ווייסע פּרויט, איז געלעגן אפּן טיש ניט גערירט, ווי א
שטיקל ליים.

דעמאָלט האָבן זיך די פּרויען, וואָס זיינען געקומען אהערצו
פון די מאַנסאַרדעס און פון די קעלערס, א לאַז געטון אין דער
פּינצטערער דירע.

— ווער וועט אריינגיין די ערשטע? — האָבן זיי ציטערנדיק
געפּרעגט זיך אליין. וואָרעם די, וואָס וועט אריינקומען די
ערשטע און וועט ארויסווייזן די גרעסטע גוטהאַרציקייט, די
וועט האָבן ווייניקער מיט א ריפּטל פּרויט, מיט א זשמעניע
לינדזן און ווייניקער מיט א מינוט שלאָף.

און אלע פּרויען פונעם גאַנצן הויז זיינען געגאַנגען צו
מישעס וויגעלע.

דאָרטן טאַקע פּישכיינעס האַט געוויינט א שוסטער, א מאַד־
נער מענטש, מיט א ווייב און מיט פיר קינדער.

גאנצפרי, ווי נאָר מע פלעג עפענען דעם טויער, פלעג דער אלטער ארויסגיין אין דער פארטאָניקער טונקלעניש, ער פלעג שעלטן דעם רעגן, די קעלט, די היץ, ער פלעג שעלטן גאָט און לעסטערן דעם נאָמען זיינעם.

און פונדעסטוועגן האָט דער שוסטער אין מעשעך פון דריי־טיק יאָר באזוכט גאָטס הויז. יא, אלע טאָג פלעג ער שפאנען אהין. ער איז שטענדיק געווען אין הוילער שרעק און פלעג ציטערן, ווי פארן טויט. צו אָט דעם שוסטער איז אריינגעפאלן מישע. גאנצע טעג האָט זיך מישע געבאָרבלט אין מולטער, לעבן ווארשטאט. ווי ס'האָבן זיך געוואלגערט אלטע שייך און עפעס אָפגעצינקעוועטע טעפלעך. ער איז קאם אלט געווען אכט כאַ דאָשים, ווען ער איז ארויסגעקראָכן פון דער מולטער און האָט שטילינקערהייט א פויזע געטון אף אלע פיר צום שוסטערס דריי־פייסיקן בענקל. דער אלטער האָט אזא ציטער געטון פונעם שאַרף, און דאָס האַרץ זיינס האָט אָנגעהויבן שרעקלעך קלאפן. ער האָט אָפער מוירע געהאט זיך אויסצוקערעווען. אפן שטערן זיינען אים ארויסגעטראָטן גרויסע טראָפנס שווייס.

ער האָט שוין דערפילט א ביינערדיקע האנט אף זיין אקסל, ער האָט געהערט א בייזשפאָטישן געלעכטער הינטער די פלייצעס...

אָפער, אַך־אך! דאָס איז גאָר געווען מישע, וואָס האָט פון אונטער די בענקלעך צו אים ארויסגעשמייכלט מיט זיין קינ־דערשן פענימל. דער אלטער האָט, א דערצאָדנטער, א וואָרף געטון אינעם מאמדזער דאָס שוסטערשע מעסער...

איינמאָל האָט מישע אריינגעשמעקט דעם קאָפּ זיינעם צווישן די שחאכעטן; ער איז שיר ניט דערוואָרגן געוואָרן. דאָס פאָנעם האָט זיך אָנגעגאָסן מיט בלוט און איז רויט געוואָרן; א צווייט

מאָל איז ער אנשלאָפן געוואָרן אונטערן בעט, מיט א גרויס
ריפטל ברויט מיט שמאלץ אין די הענט, אף שטרוי, וואָס מ'האַט
אויסגעטרייסלט פונעם מאטראַך. אומעטום האָט מען אים אויס-
געזוכט, נאָר ניט דאָ, האָט מען אים טאקע געפונען ערשט אפן
צווייטן טאָג, בעייס מע האָט געקערט דעם דיל.
איינמאָל האָט מען אים, א פלייכן און פארשטויבטן, ארויס-
געשדעפט פון אונטער א קאצעווס א פורל.

איניינעם מיט אנדערע קליינע וויסעכעוורעניקעס האָט זיך
אויך מישע ארומגעבלאָנקעט צווישן פורלעך מיט גרינס און
מיט פרוכטן, איפער די מערק, אף די יארידים און פלעג זיך
נערעקן פאר אן ארויסגעוואָרפענעם מאראנץ, וואָס איז געווען
באדעקט מיט עקלדיקע שימל-פלעקן.

ווען ער איז אלט געוואָרן זעקס יאָר, האָט אים דער שוסטער
אַנגענומען בא דער האנט און האָט אים אוועקגעפירט אין שול
אריין, צו די מאָנאכן.

דאָרטן האָבן זיך זיינע קינדער געלערנט, דאָרטן האָט זיך
אויך מישע באדארפט לערנען.

אין דער צייט האָט דער שוסטער אלץ מער געכריפעט, אלץ
שטארקער און שטארקער אָנגעהויבן הוסטן, אלץ מער און מער
האָבן זיך זיינע קני געפויגן און זיינען געשוואָלן געוואָרן. זיינע
אויגן האָבן פון די טיפע לעכער אלץ אויסגעלאָשענער געקוקט
אין דער אומענדלעכקייט.

און אָט איינמאָל האָט דער אלטער, שטייענדיק אף די קני
פארן אלטאר, אָנגעהויבן זיך אויסטיינען מיט גאָט, אויסריידן
זיך דאָס פיטער הארץ זיינס:

— גיין און פופציק מאָל דריי הונדערט פינף און זעכציק טעג
בין איך יעדן פרימאָרגן געגאנגעגען צו דיר, גאָט! אינדערפרי

האָב איך דײך געװוכט, אפדערנאכט האָב איך דײך געשאַלטן.
װײזשע פּיסטו געװען, װײזשע פּלעגסטו זײך אױסבאהאַלטן? !
פּאַרװאָס דאַרפן מיר דאָס גאַנצע לעבן אונדזערס דײך זוכן, און
דו אנטלויפסט פון אונדז, װײ די זון? ! די סאַמע מינדסטע
טרייסט אפּילע קענען מיר דאָך פאַ דיר ניט געפּינען. פון
קאַיאָר פּיז שפּעט אין דער נאַכט פּיז איך געװען אַרעם, אזױ
װײ א פּעטלער, און דו, גאָט, האָסט מיך מיט מער גאַרניט פאַ-
לױנט, װײ מיט הונגעריקע מײלער.

אזױ האָט געזאָגט דער שוסטער, און מיט אַ קלאַלע האָט ער
זײך אױסגעצױגן אפּן דיל און איז אױסגעגאַנגען.
און דערנאָך האָט מען דעם אומגליקלעכן אײנגעײקלט אין
אַ מײלעך און מע האָט אים אָפּגעפירט אפּן פּעסײדעם. צװײ
אַלטע קליאַטשעס האָבן געשלעפט דעם װאַגן. אין סײַז געקו-
מען די צײט — און פונעם אַלטן שוסטער זענען נאָר די פּײנער
אַיבערגעבליבן.

די יאָרן זענען זײך געגאַנגען, און מישע האָט געטרײט פּאַזוכט
די געפּינדע מיט די גאָטישע פּענצטער, װוּ ער האָט געלערנט.
און װען אַלץ זאָל זײך געװען אזױ װײטער גײן, װאַלט זײך אין
זײן לעבן גאַרניט ניט געטראָפּן, און די פּאַרעמהערציקע גאַלאָ-
כימלעך װאַלטן פון אים געװען געמאַכט א געטרײען קלױס-
טער-דינער.

נאָר מישע האָט געװױנט אין א הויז, א קאַזאַרמע, צװישן
אַרבעטער, מיט זײערע גראָפּע רײד, מיט זײערע דונער-שטאַרקע
לידער. ער האָט זײך אױסגעלערנט טראכטן אזױ װײ זײ,
און דעריקער האָט ער זײך אױסגעלערנט זײערע פּײסיקע
לידער.

ס'האָט זיך געמאכט אזוי, אז ער האָט אין שול דערציילט זיינע כאַריטעריסטישע וועגן דעם אלעמען, וואָס ער איז געווען געוואָרן אינטער די געדרייטע טרעפּ, צווישן גאסן-יונגען, באַ דער שנין פון די פינקלענדיקע פּאַפּיראַסן-פּערלעך, וואָס האָבן געברענגט אים זיך לאַמטערנדלעך.

ס'איז דאָרט אז צו עלף יאָר האָט שוין מישע געהאט זיין אייגענע קינד אָפּ זאכן. דעריבער איז גאָר קיין כידעש ניט, וואָס ער פלעג אָפּטמאָל אוועקשטעלן די לערערס אין אן אומ-באקוועלעך האַגע, און צווישן די קינדערלעך מיט די מאַט-ראַסנע גארניטערלעך, וואָס פלעגן ברענגען מיט זיך ווייט ברויט און פלייש. האָט מען אים שטענדיק באַמערקט, ער איז אלעמען גע-ווען גרויס אין די אויגן, ווי עפעס אן איבעריקער, אן איינגעגע-סענע ברויט. — טאַמער וואָס עפעס, האָט מען באלד געזאָגט אָפּ אים. נאָך אַ גרויסע אומאַנגענעמלעכקייט איז געווען אין מישעס לעבן: זיין מאַגן האָט שטענדיק געבורטשעט פון הונגער, און אָט אַ דאָס בירטשען פלעג אים ניט לאָזן זיך צוהערן צו די שיינע דראַמעס פון די הייליקע פּאַטערס. מישע האָט געוואָרפן אויגן אָפּ די העשענעס פון די קליינע ווינטערדיקע פּאַלטעס מיט די פּינטערלעך, וואָס זיינען געווען אויסגעהאַנגען אפן הענגער אין אַ שורע, און ער האָט שטאַרק געוואָלט טרעפן, וואָס איינע איז פאַראַנען דאָרטן, אין די געשוואָלענע, אָנגע-פלאָזענע העשענעס. זיין לעבן האָט מיטגעבראַכט צו דעם, אז די קליינע האַרע, ביינערדיקע הענט זיינע האָבן זייער פרי זיך אויסגעלערנט גאַנווענען.

ער האָט געגאַנוועט, ווייל ער איז געווען הונגעריק, און געהונגערט האָט ער דערפאַר, וואָס ער פלעג זיין טרוקן שטיקל ברויט באַקומען, דעריקער, דורך גנייווע.

איינמאָל, ווען זײַנע כאַוויירן האָבן, מיט אײַנגענעמענעם
געפיל פון א זאטן אָנבײַסן אין מאָגן, זיך פרייט צעזעצט
אף זייערע ערטער, האָט ער זיך אָנגעהויבן פאַרען ארום
אײן קלייניקן פאלטאָ, וואָס איז געווען ארומגעזוימט מיט
פוטער.

א, וואָס פארא שרעק און ס'ארא פרייד האָבן א בלישטשע
געטון אין מישעס אויגן, ווען ער האָט ארויסגעשלעפט פון א
קעשענע, אן אונטערגעשלאָגענע מיט סאמעט, אן אָנבײַסן, פאר-
וויקלט אין שורשענדיקן פאפיר.

ער האָט אַ שפאר געטון דאָס קליינע פעקעלע צו זיך אין
קעשענע ארײַן, און דער געשמאקער רייעך פונעם אָנבײַסן האָט
אים געקיצלט אין נאָז.

די גאנצע צײַט האָט ער מיט דער האנט צונויפגעקוועטשט
דאָס פאקעטל; מיט די נעגל האָט ער דורכגעגראבלט א קליין
לעכעלע, געצופט א פיצל נאָך א פיצל, געוואָרפן אין מויד
ארײַן און געשלונגען דאָס געשמאקע ברויט. ווי נאָר ער האָט
אראָפגעשלונגען די ערשטע צוויי שטיקעלעך, אזוי האָבן זיך די
אויגן בא אים אָנגעגאָסן מיט בלוט, די נאָזלעכער האָבן זיך
פאנאנדערגעפלאָזן, — ער האָט א כאפ געטון דאָס גאנצע ברויט
מיט בײַדע הענט, האָט עס אָנגעהויבן זשעדנע ארומצולעקן און
עסן, ווי א הונגעריקע כײַע.

אין דער צײַט האָט דער לערער, וואָס איז געזעסן אף דער
קאטעדראַ און געהויבן די אויגן זײַנע צום הימל, מיטאמאָל
אָפגעשטעלט זײַן בליק אפן קינד, וואָס האָט זשעדנע געגעסן.
דער גאנצער קלאס האָט, ווי א פארהיפנאָטיזירטער, נאָכגעקוקט
נאָכן לערערס בליק.

פון מישעס מויל איז גערונען די סליגע, קיינמאל אין זיין לעבן האָט ער נאָך אזא האנאָע ניט געהאט, ווי איצטער. אין דערזעלבער צייט האָט זיך דער מענטש אין דער שווארצער ריזע א לאַז געטון צו אים, קאם וואָס מיהאָט געהערט זינע טריט. א מינוט האָט זיך אויסגעראכט, אז אָט באלד טוט ער א שטעק אריין אלע זינען צען פינגער אין דעם קינדס האלדו. ער האָט אָבער אראָפגעלאָזט זינע בייזע הענט און א שוויגנ-דיקער געבליבן שטיין פאר מישען, אויסגעצויגן ווי א שטעקן. מע קען ניט וויסן פארוואָס, — צי פאר שרעק, צי זיין קליין דערשראָקן הארץ האָט עס ניט אויסגעהאלטן. — מישע איז אין כאלאָשעס אנידערגעפאלן אפן זיל.

דער מענטש מיט דער ריזע האָט זיך אָנגעבויגן איבער אים אזוי ווי א שווארצע פּאָן.

מישע איז געשטאנען פאר דער קאטעדורע אין א צעכראסטעט רעקל, מיט א פאהגעלט פּאָנעם. און אף דער קאטעדורע איז געזעסן דער אינקוויזיטער און געהאלטן אין די הענט דאָס פאפיר מיט די רעשטלעך פונעם אָנבײַסן.

מישע האָט אָנגעהויבן ריידן און פאמעלעך דערציילט וועגן אלץ: וועגן זיין נאווענאד זיין, וועגן די קליינע גענייעוולעך. וועגן אלע טרויעריקע, הארצרייסנדיקע לידער, וואָס ער פלעג זינגען אפן וועג, גייענדיק פון קלויסטער, אָדער ווען ער איז געגאנגען אף דעמאָנסטראציעס.

און דער באשולדיקער האָט ארויסגעטראָגן זיין פּסאק. — שולדיק. שולדיק זינען זיי אלע: זיין עלטער-זיידע, זיין זיידע, זיין טאטע. שולדיק וועט זיין זיין מאמדזער, זיין אייניקל.

אז ער האָט גאָרניט — גאנוועט ער. טאַמער פארמאָגט ער
יאָ וואָס סיניט איז — פארלעבט ער עס אינגאנצן.
ער ארבעט... זײנען אים די סכירעס קליין. ארבעט ער ניט..
שעלט ער די מעלוכע, גלוסט זיך אים א נייע אַרדענונג,
סאַציאליזם.

— קום אהער, אהערצו גיי, נעענטער.
דעם לערערס הייסער אָטעם האָט א פלאַז געטון אפן קינדס
בלייכן פאַנעם.

— קוק מיר גלייך אין די אויגן אריין.
און זײן בליק האָט זיך, ווי א שארפע שפיץ, אריינגעשטאַכן
אין דעם קינדס איינגעפאלענע אויגן.
— איך וויל הערן די ליד.
מישע האָט זיך פארלוירן.

„די ליד, אָט אַ די ליד“... ער האָט נאָר עטוואָס געמאכט
מיט די ליפן... יאָ, יאָ, ער האָט זיך געסטארעט אויספרייפן. פאר-
לייגט די הענט אין די הויזן־קעשענעס, האָט ער אביסעלע אונ-
טערגעפֿפֿט, אָבער די ווערטער האָט ער שוין פארגעסן... נו,
יאָ, פאָרגעסן.

— זאָסט א ליגן, דו נארסט מיך ווידער אָפּ.
מיט געבעט אין די אויגן האָט מישע געקוקט ארום זיך, אָבער
די כאוויירים זײנע זײנען געזעסן אומבאוועגלעך אף זייערע
ערטער. האָט ער זיך דערפילט אזוי עלנט, אזויפיל פרעמד אין
דעמדאָזיקן גרויסן זאל, אז מיטאמאָל האָט אין אים א פלאקער
געטון א פלאם־פֿייערדיקער פארדראָס און ווידערשטאנד. ס'האָט
אים א קאָך געטון אינעווייניק, ס'האָט אים פארפרעסט דאָס
קאָל, גלייך ווי די געדערים וואָלטן אים געשטערט ריידן.
אין קאָפּ האָט געקלונגען. די צונג איז געשוואָלן געוואָרן. די

אויערן האָבן געברענגט, דער מויעך האָט זיך געדרייט אין רויטן
נעפל.

און ער האָט אָנגעהויבן זינגען — אזוי ווי א קוואל וואָלט א
ריזל געטון פון זיין הארצן.

אן אלטע ליד, וואָס טויונטער מאל האָט מען זי געזונגען,
און געהערט האָט ער זי אין די פינצטערע הינטערגעסלעך
אין דער צייט, ווען די באלעבאטיס פלעגן אין שרעק פארמאכן
מיט לאַדנט די פענצטער פון זייערע הייזער.

פראַלעטאריער פון אלע לענדער, פארויניקט זיך,
די אלטע אַרדענונג איז אָנמעכטיק שוין לאנג,
מיר שטרעבן צו א ליכטיקער צוקונפט,
נלמד נאָך דער פאָן, אינטער וועלכער מיר קעמפן,
נלמד נאָך דער פאָן, אינטער וועלכער מיר זיגן,
מיר שטרעבן צו א ליכטיקער צוקונפט.

גוט ווייט, גוט ווייט איז אונדזער זיג...
א טויט די טיראנען, דער קנעכטשאפט א טויט,
סע צינדן זיך שטראלן פון פרומהייט,
דעם געכט אָבער קען מען גיט טויטן,
סע צינדן זיך שטראלן פון פרומהייט,
סע לעבט דער רעוואָלוציע־גיטט, און ער זיגט שוין...

מישע האָט געזונגען, און יענער, דער צווייטער, האָט געקוקט
אפן יינגעלע, אף זיין פארויטלטן פאָנעם, אף זינע בליצנדיקע
אויגן... א בייזע אופגעבראכטיקייט האָט צונויפגעדריקט זיין
האלדז, און ער האָט זיך א וואָרף געטון אפן קינד.

מיט גרימצאָרן האָט ער אים א האק געטון איבערן פּאָנעם.
ער האָט אים אָנגעהויבן שלאָגן פון רעכטס אף לינקס און פון
לינקס אף רעכטס.

דאָס קינד האָט אָבער געוונגען אָן אן אופהער, דאָס קאָל האָט
פּא אים געציטערט, און אף זיינע ליפן איז ארויסגעטראָטן א שוים.
אומזיסט האָט אלעמאָל אן אנדערער געשטופט די קולעקעס
דעם זינגענדיקן יינגעלע אין מויל ארײַן, זײַן ליד האָט זיך
ארויסגעריסן אזוי ווי א פלאם פון א פייערדיקן אויוון, און
סײַהאָט זיך אויסגעדאכט, אז רײען דעמאָנסטראנטן האָבן זיך
פון דער רינגשטראסע ארײַנגעריסן אהערצו.

און צווישן די פארטעס האָבן די קינדער, אפילע די שטארקסטע
פון זיי און די געוואגטסטע, געכליפעט און אראָפּגעלאָזט די
קעפּ אפן טיש.

נאָכדעם האָט מישע נאָר פארגעדענקט, ווי ער איז אין א
כמארנע טאָג געלאָפּן איבער דער שטאָט, אף א גרויסער, גרוי-
סער אייזערנער בריק.

אז ער איז דערלאָפּן ביזן וואלד, האָט ער זיך שוין מער ניט
געקענט האלטן אף די פיס. אף א רעגעלע האָט ער אן עפּן
געטון די אויגן, סײַהאָט אָנגעהויבן נאכט ווערן, און שטערן האָבן
זיך ביסלעכווייז געצונדן אין הימל.

סײַהאָט געפּלאָזן א ווינט, שרעקלעך געפּלאָזן, און פּלוצים
איז אף מישען אָנגעפאלן א מידקײַט אף צו שטארבן. מיט גלע-
זערנע אויגן האָט ער א קוק געטון ארוף, און די ברעמען זײַנע
האָבן זיך פאמעלעך אראָפּגעלאָזט.

די ביימער און די שטערן, אין די טיפענישן פונעם טונקל-
פּרויען הימל, האָבן אים אָפּגעהיט.

אין שפיטאָל פלעג מען די קראַנקע ברענגען צו פירן אין
אווטאָמאָבילן. אלץ, וואָס די הויפּשטאָט האָט פּאנאנדערגע-
וואָרפן איבער די גאסן, אין די ארבעטער-קאזארמעס, אין די
פאָרשטעט, אונטער די בריקן אין אפן וועג, וואָס האָט געפירט
צו דער שטאָט, — פלעג מען צושטעלן אהער אין די טראַסקענ-
דיקע, סאפענדיקע סאניטאָרע אווטאָמאָבילן.

און דעם עמעס דארף מען זאָגן, אז פונדאָרטן איז דער וועג
געגאנגען אין א ווערטיקאלער ריכטונג — גלייך אפן הימל.
די גרויסע באַראַק-פאלאטע האָט אויסגעזען אזוי ווי א
סקלאד, פארוואָרפן מיט בעטן. ארום און ארום, אינדערלענג און
אינדערברייט, אומעטום זינען געשטאנען טישעלעך און בעטן,
בעטן — אָן א שיר...

זיי זינען געווען צעשטעלט אזוי נאָענט איינס לעס אנדערן,
אז דאָס אָטעמען פון א קינד וואָלט געקענט איבערוואַרפן א
בריק צווישן זיי.

אף די בעטן זינען געלעגן מיט אויסגעלאָשענע אויגן וואַק-
סענע פיגורן, וואָס דאָס לעבן האָט פון זיי אראָפּגעשווענקט די
פארבן — מענטשלעכער אָפּוואַרף, ניט מער ווי א דרייסיק קי-
לאָגראַם די וואָג.

טאַקע אין דער פאלאטע, אין עקסטן ווינקל, אין מייסיים-
שטיבל, זינען ניט אף קיין ווייטן מעהאלעך געלעגן לאַזנדיק
פערצן פרישע מייסיים. דאָ, אין מייסיים-שטיבל, איז אויך מישע
געלעגן מיט א פלאמענדיקן פאָנעם. אָט איז שוין דער זעקסטער
טאָג, זינט דער פיבער האָט אים פארמאכט די אויגן און האָט,
ווי מיט צוואנגען, ארומגעכאַפט דעם אויסגעמוטשעטן קערפער
זינעם. דאָס פאָנעם זינט איז געווען בלייך, נאָר די קינפאַקן
האָבן געברענגט, ווי א דורכזיכטיקער קרעל. זיין קלייניקער

קערפער איז געווען איינגעקומעט אין גרויסע גרויע שמאטעס
און איבער זיינע ריפן איז צו די פיסלעך, דינע ווי שטעקעלעך,
גערווען דער שווייס.

אזוי איז ער דאָ געלעגן פון דעמאָלט אָן, זינט דער אווטאָ-
מאָביל פון גיכע הילף האָט אים צוגעשטעלט צו די טויערן
פונעם שפיטאַל.

די דאָקטוירים זיינען צוגעגאנגען צו זיין בעט, קאם וואָס
מ'האָט געהערט זייערע טריט.

פונזינט ער איז דאָרטן געלעגן, האָבן זיך שוין אף די שכי-
נעסדיקע בעטן זעקס מאל געפֿיטן די קראַנקע, זעקס מאל האָט
מען איבערגעפֿיטן דאָס בעט-וועש אונטער זיי. אָט אַ די אַרעמע-
לייט האָבן דאָ פארבראכט זייערע לעצטע נעכט אף ריינע
ליילעכער, וואָס דאָס גאנצע לעבן האָבן זיי נאָר געטרוימט וועגן
זיי. אז די פאבריק-קנעכט האָבן זיך אָפגענוצט און האָבן שוין צו
גאָניט געטויגט, פלעגן זיי אַ דאָ שוין אף אייביק פארמאכן
זייערע אויגן, נאָך איידער די מארט-זון האָט באוויזן צו בא-
לייכטן זיי מיט אירע שטראלן.

דאָ זיינען אויך געווען פויערים, וואָס האָבן געשמעקט מיט
ערד, מיט געזונטע הענט, די סאמע אויסגעמאטערסטע פון
אלע, נעכעכדיקע און אייביק שווינגנדיקע. געקומען זיינען זיי
פון די דערפער מיט די אייגענע פיס נאָך, מיט פונטע קלומעק-
לעך אף די פלייצעס.

איינער פון מישעס שכיינים — דער לעצטער — איז געלעגן
אפן בעט, אויסגעצויגן אין דער גאנצער לענג. דאָס פעדערשטע
ווענטל פון זיין בעט איז געווען אראָפגעלאָזט, קעדיי ער זאָל
קענען אפן מאטראַק אויסציען זיין צו לאנגן קערפער. דער
פֿיבער האָט געיאָגט זיין פלוט ביז דער גרעסטער הייך. אמאָל

פלעג ער זיך אוועקזעצן, און דעמאָלט איז זײַן קאָפּ אראָפּגע-
האנגען פונעם לאנגן קערפער. אָט אין אזא מיין לאגע פלעג ער
אויסגלאָצן זײַנע ברייט־צעפענטע אויגן אף מישעס ברענענדיקן
פּאָנעם און האָט געמורמלט, קאם וואָס מײַהאָט געהערט,
אין זיך:

— בײַס. בײַס שטארקער... לאַז ניט אָפּ, אײַט — כלאָפּ, און
ער וועט מיר אריינשפרינגען גלייך אין גאַרגל.

ערשט נעכטן האָט ער צעפאקעוועט זײַן פעקעלע עסן, גוט
אָפּגעגעסן און אָפּגעטרונקען, נאָכדעם האָט ער אָנגעהויבן
כריפען, און ס׳איז שוין געווען נאָך אלעמען...

אײַם איז אפילע אפן זײַנען ניט געקומען צו מאכן פון דעם
א וועזן. אז מײַהאָט פון אײַם אראָפּגענומען די קאָלדרע, האָט מען
דערזעען, אז דער קאָפּ זײַנער איז אונטערגעשפארט מיט דער
האַנט, אזוי ווי אין א רויקן שלאָף, אָט אזוי איז ער אוועק
פונעם לעפן.

אנקעגן מישען איז געלעגן א שווארצארבעטער, א סלאָוואַק;
די גאַנצע צײַט האָט ער געהאלטן אין אײַן באהאלטן געקאָכטע
קארטאָפליעס אונטערן קישן. אײַדער מע האָט געמאַסטן די
טעמפּעראַטור, פלעג ער ארונטערלייגן די קארטאָפליע אונטער
דער פאכווע, אז זי זאָל מיט איר ווארעמקײַט אופהײַבן דעם
קוועקזילבער אײַנעם טערמאַמעטער. ער האָט עס געטון מיטן
מײַן און מיט דער האָפענונג, ער זאָל קענען פארבלײַבן אַ דאָ,
אין דעם „רײַנעם אָרט“, ביז פּרילינג, ווען סײַנע זיך ווידער
אָנהײַבן דער בײַסעזאָן. ער האָט געוויינט און געציטערט פאר
שרעק, טאַמער ווארפט מען אײַם ארויט פונדאנען אף דער גאַס,
און גאַנצע טעג האָט ער געהאלטן אין אײַן רעדן וועגן דעם,
דערצײַלן אפן אויער די האלב־טײַטע מענטשן, און בעשאַסן באזוך

פונעם דאָקטער האָט ער אזוי געכריפעט און געהוסט, אז אפילע
דער גריז-גרויער פראָפעסער האָט געקנייטשט דעם שטערן.
און אלע האָבן שוין געוואוסט, אז באלד ווי דער פראָפעסער
וועט אוועקגיין, וועט דער סלאָוואק אָנהייבן געבן אָנצור-
הערענישן די ערשט אָנגעקומענע קראַנקע, אז ער עסט
גערן אוף די רעשטלעך, וואָס די קראַנקע לאָזן איבער באַם
וואַרעמעס.

און דער סלאָוואק פלעג באַקומען די גרעסטע טייל פון דעם
גאנצן עסן, וואָרעם ס'איז שטענדיק געווען מערער אזעלכע
קראַנקע, וואָס האָבן שוין ניט געקענט צוטראָגן דעם לעפל
צום מויל.

לעבן דעם סלאָוואק איז געלעגן א דינער ארמענער. זיין
פאָנעם איז שוין געווען ניט גרעסער פון א קולעק. זינע פיס
זינען שוין געווען געשוואָלן, נאָר ער האָט אלץ גערעדט וועגן
פּרילינג, וואָס וועט אים שטעלן אף די פיס. ער האָט דערציילט
וועגן אָקעאן, וועגן גרויסע, גרויסע, פילשטאַקיקע שיפן, וואָס
ס'איז אף זיי פאראנען אזויפיל מילך, אייער און פלייש, אז די
קעכערס ווארפן ארויס די רעשטלעך גאנצע עמעררויז פאר די
וואלפישן.

בא אלעמען איז גערונען די סלינע, און ס'האָבן זיך געהערט
זיפצן, אזוי ווי א געפעט, געווענדעט צום הימל.

— אך, ווען מיר זאָל געלינגען אוועקצופאָרן!..

— אמעריקא איז א געפענטשט לאַנד, סע רינט מילך און

האָניק!..

און דאָ איז מען זשעדנע אפילע טרוקן ברויט.
און די געשטאלטן פון הויז-באלעפאטים, קרעמערס, זשאב-
דארמישע וואכמיסטערס האָבן אריינגעקוקט צו זיי דורך די גרינע

לאָדן גראַטעס, און באַ איינעם פון זיי האָט זיך ארויסגעריסן א
ײַעשדיקער אויסגעשרײַ:

— אבי פונדאנען פאָטער ווערן!

— דאָרטן וועט אלץ זײַן אנדערש!..

נאָר א צווייטער האָט צעקוועטשט די ארויסגעריסענע ווער-
טער, אזוי ווי א וואַנץ:

— דאָרט פליען די מיליאָנערן אף מאלאָכימישע פליגל און
ווישן אָפּ דעם שווייס פון די ארבעטער מיט קיפאריסן צווינגן.

— כאַ-כאַ-כאַ!.. — האָבן זיך אלע הויך צעלאכט.

בא צווייען האָט זיך געלאָזט דאָס בלוט דורכן האַלדז.
דאָס מאכט ניט אויס.

מאָרגן וועט אלצדינג זײַן אנדערש.

— אוי, אוי, איך ווער דערשטיקט!..

דער זייגער — וואָס גייט עס דען אָן דעם זייגער? — האָט זיך
אויסגעקלאפט ניין.

דורך דער טיר האָט זיך אריינגערוקט א האנט אין האָט
אויסגעשפרייט אף זיי אלע פּכאָדים פון דער פינצטערער נאכט.
דער, וואָס וועט בלייבן לעבן, קען מאָרגן הערן ווייטער.

—
סײַז נאָך געווען גאָר פרי, ווען מישע האָט זיך אופגעכאפט
פונעם טאראכקען פון דער מייסיס-פור. אף דער פור האָט מען
אזעקגעפירט א לאגן פויער, געראָטן אין א שטעקן, איינגע-
וויקלט אין טאכריכים.

מישען איז ווידער פינאטער געוואָרן אין די אויגן. ער האָט
געוואָלט אופשטיין, זיך אָנכאפן פארן לעבן, נאָר די ביינערדיקע
האנט האָט אים ווידעראמאָל א שטויס געטון אין די אַרעמס
פונעם פיבער.

אייגנטלעך, האָט אָט אַ דער פיבער-אַנפאל געדויערט סאכאק
א שאַ-צוויי. דער קערפער האָט שוין אויסגעטיילט פון זיך די
גיפטיקע אויסדאמפונגען און האָט זיך אָנגעהויבן פאריכטן.
און אז ער האָט נאָכאמאָל געעפנט די אויגן, — האָט א
שטארקע, א פרישע אינדערפריענדיקע לופט אריינגעשטראָמט
דורכן ברייט-צעעפנטן פענצטער.

דאָס שכינעסדיקע בעטל איז ווידער געווען פארנומען. אָף
די ווייסע קישנס איז געלעגן אין אַנמאכט א פערצניאָריק יינגל.
ארום בעט האָבן זיך אָנגעפויגן די דאָקטוירים. זיי האָבן
ארונטערגערוקט זייערע הענט אונטער דעם יינגעלעס ריפן, און
א טיפער, קרענקלעכער זיפן איז ארויסגעפלויגן פון זיינע ליפן.
דאָס קינד האָט מען אָפגעטראָגן אין אָפּעראציע-זאל.

דער אָפּעראציע-זאל... די מענטשישע אָפּשניצלעך, וואָס וועגן
צו דרייסיק קילאָ, זיינען פארציטערט געוואָרן. פאר זייערע אויגן
האָבן א שווינדל געטון, ווי ווונדערבארע גרילן, בלישטשענדיקע,
קאלטע שטאַלענע מעסערס מיט ציינדלעך, און טאקע דאָ.
זוי א מעווע מיט פאנאנדערגעשפרייטע פליגל, דער אָפּערא-
ציע-טיש.

אין דער טיפער שטילקייט האָט זיך אָף די נאכט-טישלעך
אָפּגעקילט די שיטערע קאָפּע, און אפן קליינעם סלאָוואקס
פענימל האָט געברענט א העלע, ניט קיין געמאכטע פיבער-
רויטקייט. ער האָט זיך צונויפגעדרייט אָף זיין בעט, ארופגע-
צויגן די גראָבע קאָלדרע, וואָס שמעקט מיט דעזינפעקציע, איי-
בערן קאָפּ און אויסגעצויגן די פיס ארוף. גלייך ווי ער וואָלט
זיך געוואָלט איבערצייגן, צי פארמאָגט ער זיי נאָך, די פיס. צי
ניין. נאָר אפילע פון אונטער דער קאָלדרע האָט מען אויך
געהערט, ווי סע קלאפן בא אים די ציין. אומזיסט האָט ער

שטארק צוגעדריקט די הענט צום הארצן, — סע האָט אלץ שטאר-
קער געפלאטערט אין זײַן ברוסט.

און אָט האָט זיך געמאכט אזוי, אז ווי נאָר מ'האָט פארלאָשן
די לאַמפּן, איז דער סלאָוואַק ארויסגעשפרונגען פון דער טויט-
שטילער פאלאטע. מיט א פיבערדיקער רויטקײט אף די באַקן
און מיט א קליין פעקעלע אין די הענט איז ער אריבערגע-
שפרונגען איבער די גראטעס פונעם שפיטאַל. זײַן האַרץ האָט
געקלונגען, אזוי ווי א גלאַק, וואָס רופט צונויף אף דער ארבעט,
און אין צעטראַגנקײט איז ער געלאָפּן צווישן די קאלך-גריבער
צו די הײזער, וואָס האָבן זיך אין דער פינצטערניש געהויבן
צום הימל.

—

צו מישען איז פאר דער גאנצער צײַט קײנער ניט געווען
געווירע ווערן. דעם אלטן שוסטערס ווייב האָט א גאנצע
קוועטשט מיט די רעדער אף דער היגער אייזנבאן-ליניע, בעשאס
זי האָט אין איר ברויט-קאָשעקל צונויפגעקליבן די צעשאַטענע
קוילן. די קינדער האָט מען צעשיידט, אָפגעגעבן אין יעסוימים-
הײזער, און די גאנצע פאמיליע איז צעזײט געוואָרן.

דעמוזעלבן אָוונט האָט מישע דערהערט א שטיקן זיפץ פונעם
בעט, וווּ ס'איז געלעגן דאָס יינגעלע, איינגעוויקלט אין וואטע
און אין פינטן. די איילנדיקע דאָקטוירים האָבן מיט זיך מיט-
געבראכט דעם רײעך פון יאָד און עפיר. די בארעמהערציקע
שוועסטער האָט עפּשער א האלבע שאַ געהאלטן די האנט באם
קינדס דײפעק. ער האָט געקלאפט שוואך און ניט ריכטיק, אזוי
ווי אן אומרו, וואָס האלט בא אָפּשטעלן זיך. און אָט-אָ דער ניט
ריכטיקער ריטם, וואָס האָט זיך צומאָל איבערגעריסן אף עטלעכע
רעגעס, האָט אָנגעפילט די גאנצע פאלאטע.

די שוועסטער איז אוועקגעגאנגען, און דאָס ייִנגעלע האָט,
ווי פונעם שלאָף, געעפנט די אויגן:

— וווּ בין איך?!

מישע האָט אים ווייך א שפּטשע געטון:

— דו ביסט אינדערהיים, אין א ווארעמער קיך, מיט א גע-

שמאקן רייעך פון פרויט, מיט א שטילער לאַמפּן-שיין.

דאָס ייִנגעלע האָט א שמייכל געטון, פול מיט ביטערער

פאראכטונג.

— אינדערהיים, — האָט ער אַקרעכץ געטון, — ביסט מע שוגע

געוואָרן, צי וואָס? זאָג דעם עמעס, וווּ בין איך, און ווער ביסטו

אזוינער?!

— מיר זיינען אין שפיטאַל, און איך בין דײַן שאַכן, — האָט

מישע פארשעמט געענטפערט.

און ווידעראמאָל א שטילער, מידער געלעכטער.

— א שאַכן... סע קלינגט אזוי היימיש...

און ווידער שטיל, נאָר וואָס מיהערט דעם ייִנגעלעס אָפּגע-

געריסענע קרעכצן...

— איך מײַן, אז איך שטארב...

— דאָס איז מעגלעך, איך אליין בין שוין אויך געווען א

טויטער, — האָט ערנסט מישע געזאָגט.

האָט זיך יענער צעלאכט און א טיפן זיפץ געטון.

— דו ביסט געווען טויט? ביסט מעשוגע, צי וואָס?

— דאָס איז בעסאכאקל א טיפער אָפּגרונט. ווען דו דער-

פילסט, אז די פיס דײַנע באוועגן זיך ניט און לאָזן זיך אראָפּ,

ווי אין א גרוב מיט וואפנע, דעמאָלט...

— דעמאָלט?.. — האָט א פרעג געטון דאָס ייִנגעלע מיט

שטארק צעעפנטע אויגן.

— דעמאָלט איז א טיפער אָפּגרונט. פּונויפן שיטן זיך אהין די גאנצע צייט מענטשן, אזוי ווי א שטראָם פאלנדיקע שטערן. דערנאָך ליגן זיי דאָרטן, אונטן, טיף, טיף. אפן סאמע דעק. זיי ליגן דאָרטן קופּעסווייז, אזוי ווי די גארפן. זיי וויגן זיך אין רייען, אזוי ווי א ברויט־פעלד.

— דאָס איז אינטערעסאנט!

— ניין. דאָרט איז אן אומהיימלעכע שטילקייט. זיי האלטן זיך אלע אזוי, גלייך ווי זיי זיינען שוין געשטאָרפן; זייערע הענט, פונקט אזוי ווי די האַר זייערע, הענגען נאָך און וויגן זיך. יענער, דער צווייטער, האָט הייזעריק און זיך פארכלינענדיק א פרעג געטון:

— און דו האָסט דאָרטן קיינעם ניט באגעגנט?

— דעם שוסטער. בא אים האָב איך זיך אופגעהאלטן, דאָרט איז ער אויך געווען ביז. אזוי ווי שטענדיק. ער האָט צונויפ־ געדריקט דעם ציילעם, וואָס איז געהאנגען בא אים אפן לייב אונטערן העמד, אָבער אזוי — פונקט ווי ער וואָלט אים וועלן ארויסשלידערן, נאָר ס'האָט אים קיין קויעך ניט געקלעקט, און ער האָט אים אין טויט־קראַמף צונויפגעדריקט אלץ שטארקער און שטארקער...

— פארוואָס האָסטו מיט אים ניט א רעד געטון?

— ער וואָלט אלציינס ניט געענטפערט. אפילע ווען ער האָט געלעבט, פלעג ער אויך ניט ענטפערן. אָט מיט זיין פרוי, וואָס איז דאָרטן אויך געלעגן, האָב איך יאָ גערעדט.

— עמעס?!

— יאָ, פארשטייט זיך, זי איז געלעגן דאָרטן. און אפן האַרצן איז בא איר געלעגן א קליין קופּעלע קוילן. און דאָס מניל אירס איז געווען צעבלוטיקט און צעשלאָגן.

— אזוי...

— עמעס, עמעס. איך האָב זי א פרעג געטון: „ס'איז גוט אזוי צו ליגן?“ האָט זי געענטפערט: „גוט.“ — „און פארוואָס איז פא דיר דאָס מויל פארבלוטיקט?“ — „דערפאר וואָס אַ לאַקאָ-מאָטיוו איז עס איבערגעפאָרן.“ — „און די מענטשן האָבן גאָר-ניט אויסגעווישט, איידער זיי האָבן צוגעדעקט די טרונע מיטן דעקל?“ — „ניין!“ — „אָבער פארוואָס-זשע ניט?“ — „זיי האָבן געהאט זייער אסאך געשעפטן. זיי האָבן אפילע פארגעסן מיר מיינע ווונדן צו פארנייען“... און ערשט דאָ האָב איך באמערקט, אז א גרינער שניט ציט זיך פא איר פונעם בויך צום האלדז.

— דאָס איז געווען א מעס פונעם שפיטאָל, — האָט עמעצער גלייכגילטיק א זאָג געטון.

דאָס אָפערירטע יינגעלע האָט אָנגעהויבן שווער צו קרעכצן.
— האָסטו זי גאָרניט געפרעגט, וויאזוי גייט עט איר דאָרטן?

— ניין. נאָר איך האָב אליין געזעען, אז ס'איז איר גוט. דאָס פאָנעם איז פא איר געווען רויק, און די אויגן אירע האָבן די גאנצע צייט אפיסעלע געשמייכלט. איך מיין, אז דאָס איז דער-פאר, וואָס איר איז דאָרטן בעסער, ווי ס'איז איר געווען דאָ אַף דער ערד.

— דאָס קען זייער זיין.

דאָס אָפערירטע יינגעלע האָט נאָכאמאָל אָנגעהויבן ריידן.
— און א פרוי מיט שטרויקאָלירענע האָר און מיט גלייע אויגן האָסטו דאָרט ניט באגעגנט? זי האָט, פארשטייט זיך, געהאלטן אונטער דעם אָרעם א פלאש און האָט געזונגען לידער און האָט פארבראכט מיט מאנצפלען, אקוראט אזוי ווי פאם לעפן?

דאָס זינגעלע האָט זיך עטוואָס אופגעהויבן אפן בעט און
ווידער געפרעגט:

— האָסטו זי ניט געזעען?

מישע האָט א שטיקל צייט געקוקט פאר זיך, נאָכגעשפירט
נאָך זיי פֿייערלעך, וואָס האָבן געפינקלט אין זיין שאַכנס אויגן,
און, טאָפּקאָלסאָף, האָט ער מיט א קרעכץ זיך אָנגערופן:
— יאָ, איך האָב זי דאָרט באגעגנט און האָב זי געהערט
זינגען אויך.

דעם זינגעלע איז געוואָרן גרינגער אפן הארצן, און ער האָט
א טיטן זיפץ געטון.

— דאָס איז געווען מיין מאמע.

ס'איז געוואָרן שטיל, נאָר דאָס איז ניט געווען די שטיקלייט
פון רוב די קראַנקע האָבן זיך געצויגן צום בעט פונעם אָפּערירטן
קינד און האָבן דערפֿי צונויפגעדריקט מיט די ציטערנדיקע
הענט די הייסע טערמאָמעטערס, וואָס זיי האָבן געהאלטן
פאר זיך.

דאָס זינגעלע האָט ווידער אָנגעהויבן ריידן:

— און ווער ביסטו אליין?

— דער רויטער מישע.

יענער האָט שניידנדיק און מיט א קרעכץ זיך צעלאכט.

— רויטער מישע.

מישע איז רויט געוואָרן ביז איבער די אויערן.

— יאָ, אזא צונעמעניש האָט מען מיר געגעבן, דערפאר וואָס

איך האָב געזונגען סאָציאליסטישע לידער.

יענער האָט אף אים פארווונדערט א קוק געטון און איז

אנשוויגן געוואָרן. אין א צייט ארום האָט ער ווידער א פרעג

געטון:

— וואָס־זשע הייסט עס אזוינס — סאָציאליסט?

— איך ווייס ניט! נאָר לידער האָבן זיי זייער גוטע. און איך זינג זיי אָפטמאָל, ווען איך גיי שפעט אפדערנאכט איינער אליין איבער פארוואָרפעגע פלעצער. ס'ווערט מיר דערפֿון אזוי ווארעם, גלייך ווי איך האָב אויסגעטרונקען שטארקן וויין. און דעמאָלט, בעשאַס איך זינג אָט די לידער, האָב איך קיין מוירע ניט פאר קיין רוכעס.

— נו, און אז די ליד ענדיקט זיך?

— הייב איך אָן נאָכאמאָל.

ס'איז געוואָרן שטיל. נאָכדעם האָט זיך מישע ווייטער

אָנגערופן:

— און דו ווער ביסט?

— א גומע־שלינגער, — האָט ער הייזעריק א זאָג געטון.

— איז קייסטו גומע? — האָט מישע א פארווונדערטער גע-

פרעגט. — נו, און איך ווייס עפעס בעסערס פון דעם. איך וועל

דיר גיכער אופעסן א גאנצן וואָגן רעטעך אנשטאָט א ווארע-

מעס. איידער קיינען גומע. דו ביסט דאָך גאָר א מעשווגענער.

— איך וואָלט זיך אויך ניט געשטעלט עסן... נאָר מע פלעג

מיך שטענדיק איינריידן, און אז איך ענדיק מיין אטראקציאָן

גומער, באקום איך גראָשנס. איך מוז אָבער פריער עפענען דאָס

מויל, אלע זאָלן זען, אז איך האָב אים טאקע אינדערעמעסן

איינגעשלונגען. און איך האָב עס געמוזט טון, כאָטש קיין כיי-

שעק האָב איך צו דעם קיינמאָל ניט געהאט. און אז איך האָב

באקומען מיינע גראָשנס, פלעג מען מיר זאָגן: „ביסט א פיינער

אט, באַכער, קום צו גיין וואָס אָפטער.“ זיי פלעגן זאָגן, אז

קיינמאָל האָבן זיי נאָך אזעלכעס ניט געזעען.

— ווי־זשע האָסטו געשלונגען דיין גומע?

— בא דער מאמען, ווען ס'פלעגן צו איר קומען די מאנצבלען.
זי האָט זיך פאר זיי בארימט מיט מיר און פלעג זאָגן: „אפילע
גומע קען ער שלינגען.“ פלעגן זיי מיר צוזאָגן גראַשנס, אבי
איך זאָל זיי ווייזן, ווי אזוי איך שלינג. און איך פלעג טייקעף
מאסקים זיין, ערשטנס, קעדיי צו ווייזן זיי, אז איך קען טאקע
אינדערעמעסן שלינגען, און נאָך מער צוליב דעם, זיי זאָלן פון
מיין מאמען ניט לאכן.

— וואָס־זשע האָסטו געטון מיטן געלט?

— אכט פעניג פלעג איך טייקעף אויסגעבן, און פאר צוויי
פעניג פלעג איך קויפן נייע גומע, איך זאָל מיר שטענדיק האָבן
אין זאפאס.

— און דער בויך האָט דיר גאָרניט וויי געטון?

— נאָך א מיין, ניט איינמאָל האָט ער זיך אופגעבלאָזן. אָבער
איך האָב געקלערט, אז דאָס נעמט זיך דאָך אלץ נאָר פון
דער גומע.

— פארוואָס־זשע האָסטו ווייטער געשלונגען?

מישע האָט זיך הויך צעלאכט.

— ווייל איינמאָל אפדערנאכט האָט די מאמע אויסגעטרונקען
אגאנצע גלאַז ליזאָפאָרם און איז אנידערגעפאלן אפן דיל. אינעם
צעטעלע, וואָס זי האָט איבערגעלאָזט אפן טיש, האָט זי אָנגע-
שריפן, אז דאָס לעבן געהער די שטארקע, און זי איז א שוואכע.
און פון יענער צייט אָן פארדין איך מיר אף פרויט דערמיט,
וואָס איך שלינג גומע.

איך בין ארומגעגאנגען איבער די קאפע און האָב פאָרגעלייגט
די הערן, צי ווילן זיי ניט אָנקוקן, וויאזוי איך וועל איינ-
שלינגען דידאָזיקע גומע, — פאר דעם האָב איך זי גוט צעקנייטשט
מיט די הענט. זיי האָבן געלאכט, און די דאמעס האָבן געזאָגט

„יא“. דעמאָלט פלעג איך אפריער אויסרעדן, מיזאָל מיר געבן צען פעניג. פלעגן זיי מיר געבן, און איך פלעג שלינגען. זיי פלעגן לאכן, עפענען מיר דאָס מויל און ארײַנקוקן, צי האָב איך טאקע בעעמעס אײַנגעשלונגען גומע. איך וואָלט עס קײַן-מאָל ניט געוואָלט שלינגען, — און זיי פלעגן זאָגן: „ביסט אן אויסגעצײכנטער יאט, קום צו גײן וואָס אָפטער“.

— און דײַן בויה פלעג קײַנמאָל ניט אָפגיין?

— אמאָל פלעג ער אָפגיין און אמאָל פלעג ער זיך ווידער אופבלאָזן. אָבער איך האָב דאָך געקלערט, אז דאָס איז נאָר פון דער גומע אזוי. שפעטער האָט זיך בא מיר אָנגעהויבן דער קראמף, און איך האָב זיך געקאָרטשעט אף דער ערד, אזוי ווי א פיש, וואָס מע צעשניידט אים לעבעדיקערהײט. נאָר דער הונגער איז געווען ערגער פון אלץ...

האָב איך זיך ווידער אנידערעגעשטעלט פאר דער באלויכ-טענער קאפע: אײַנמאָל זײַנען אהינצו געקומען צו גײן פיר אירע, די מאנצבלען אין פראקו, און די פרויען אין זײַדענע קליידער, און אין די האָר איז בא זיי געווען ארײַנגעשטעקט צו צוויי פעדערן, נאָר ניט קײַן גענדזענע פעדערן... דאָס זײַנען געווען מײַנע שטענדיקע צושויער, האָב איך זיי געפרעגט, עפשער ווילן זיי, איך זאָל אײַנשלינגען די גומע. דער גראָבער הער האָט ארויסגענומען פון קעשענע א שטיק גומע, א הארטע, גלײַך ווי מע האָט זי געמאכט פון דימענטענעם פראַשעק, און האָט זיך אָנגערופן: „שלינג, נאָר אָט אַ דעם-אַ!“ — דערבײַ האָט ער ארויסגעריסן בא מיר פון די הענט די גוטע, ווייכע גומע, וואָס איך האָב מיר צוגעגרייט, און האָט זי פארוואָרפן. די איי-בעריקע האָבן געלאכט און האָבן מיר צוגעזאָגט א מארק, אויב איך וועל אראָפּשלינגען. און צוליבן מארק און צוליבן קאָוועד

פון מיין מעלאַכע האָב איך אָט אַ די גומע אופגעגעסן... און זיי
האָבן באטראכט מיין מויל, געגעפן מיר א מארק און געזאָגט
אזוי: „דו ביסט אן אויסגעצייכנטער יאט, קום צו גיין נאָכאמאָל“,
און זיינען זיך מיט א טומל, מיט א ראש אוועקגעגאן. פאר
גרויס פרייד האָב איך דעם שיינעם זילבערנעם מארק אונטער-
געוואָרפן אינעם אויסגעשטערנטן הימל... איך מיין, אז ער איז
צוריק ניט אראָפגעפאלן... ס'איז אים בעסער געפעלן געוואָרן
דאָרטן. צווישן די שטערן, האָט ער זיך פאָשעט מיט זיי באזעצט.
איך האָב אים געזוכט, געזוכט, — ווהיין האָט ער זיך געקענט
פארקייקלען? פלוצים האָט אַנגעהויבן גיסן א רעגן, און בעייס
איך בין אָט אזוי געקראַכן איבערן אספאלט אהין און צוריק. האָב
איך דערפילט א שרעקלעכן ווייטעק אין די ריפן, ווי גלייך מע
האָט מיר אריינגעשטעקט אהין א קינזשאל און אים עטלעכע
מאָל איבערגעדרייט, נאָכדעם איז עס מיר פארגאן אין מאָגן,
אין הארצן, אין גאָרגל, אין מויעך אריין ביז דער מיט פלייצע.
איך האָב גערעוועט פאר ווייטעק. אָבער דער שטארקער רעגן
האָט פארטויבט מיין שטים. איך האָב זיך פארשלעפט צו א
רינווע, האָב אונטערגעשטעלט דעם הייסן קאָפּ אונטער דעם
שטראָם וואסער, און מיטאמאָל האָב איך דערפילט, ווי א שאַרף
מעסער האָט זיך מיר אריינגעשטאָכן אין הארצן און האָט מיך
צוגעשמידט צום טראָטואר.

אז דער גומע-שלינגער האָט פארענדיקט דערצייגן, האָט ער
זיך מיט א טיפן זיפּץ אראָפגעלאָזט אף די קישנס, וואָס זיינען
געווען נאס פון שווייס.

מישע האָט זיך שוין לאנג איבערגעדעקט מיט דער קאָלדרע
איבערן קאָפּ, האָט זיך אריינגעקאָרטשעט אונטער איר און האָט
ביטער געוויינט.

אינדערפרי האָט זיך מישע אופגעכאפט, דערהערנדיק א שרעקלעך קרעכצן. א דערשראָקענער האָט ער זיך אויסגעקערע- וועט אין יענער זײַט, — דאָס קרעכצן איז געגאנגען פונעם גומע- שלינגערס בעט. ער איז געלעגן אויסגעצויגן, מיט פרייטצע- עפנטע אויגן, יעדערס ווי א זילבערנע מאטפייע די גרייס, און מיט א פארהויבענעם קין. מישעס הארץ האָט אָנגעהויבן קלאפן. אזוי ווי א נאגוואלד-גלאַק: נאָר קיין וואָרט, קיין איין וואָרט האָט זיך בא אים ניט ארויסגעריסן.

ער האָט ווידער ארופגעצויגן די קאָלדרע איבערן קאָפּ, ס'האָט אים געקלאפט א צאָן אין א צאָן, כאָטש ס'איז געווען שרעקלעך הייס. ס'האָבן זיך דערהערט שטילע טריט. נאָכן שאַרשען נאָך פונעם קלייד האָט זיך מישע אָנגעשטויסן, אז צום גומע-שלינגער איז צוגעגאנגען די בארעמהערציקע שוועסטער. לאנג-לאנג האָט זי זיך דאָס מאָל פארהאלטן לעבן דעמדאָזיקן בעט...

דערנאָך האָבן זיך די רויקע טריט דערווייטערט, און אָט האָט מען זיי שוין אינגאנצן ניט געהערט. מישע האָט נאָך אדך ניט געפוילט בא זיך ארויסצושטעקן דעם קאָפּ פון אונטער דער קאָלדרע. ער האָט געטראכט וועגן די ארויסגעטראשטשעטע אויגן און די שרעקלעכע קרעכצן פונעם גומע-שלינגער, וואָס האָבן זיך נאָך אלץ געהערט פון זײַן בעט. און פלוצים איז ער אופגעשפרונגען פונעם ראש פון דער שירמע, וואָס מ'האָט צונויפגערוקט.

צוזאמען מיט די טריט פון דער בארעמהערציקער שוועסטער האָט ער דײַטלעך געהערט, ווי ס'האָבן זיך געקמקלט די גומענע רעדלעך, וואָס אף זיי זײַנען געווען אייזערנע רעמלעך מיט לײַוונטענע שירמעס באצויגן. מ'האָט זיי אוועקגעשטעלט צווישן זייערע בעטלעך.

נאָר מישעס האַרץ איז געווען שווער צו באַרויקן מיט א
ליוונטענער שירמע. דאָס האָט אזוי שרעקלעך געקלונגען אין
מישעס קאָפּ.

און ביסלעכווייז האָט זיין באַווסטזיין אַרומגעכאַפּט א זיכער-
קייט, אז איצטער וועט שוין גאָרניט העלפן, אז איצטער איז שוין
זיין ריי אויך געקומען.

מיטאַמאָל איז זיין גאַנץ קורץ לעבן דורכגעלאָפן אין זיין
מויעך. אלצדינג איז פאַר אים דורכגעאַנגען. ער האָט זיך אויך
דערמאַנט אין יענעם גרויסן. גרויסן מאַניאַק, וואָס מע דערציילט
וועגן אים געוויינטלעך אין די קלויסטערס, אין די אויסגעווייטטע
שולן, אין די שפּיטאַלן, דורכגעזאַפּטע מיטן רייעך פון בלוט,
וועגן דעם, אז ער איז זיך נויקעם ביזן זיבעטן דאָר אין די, וואָס
דערוועגן זיך ניט צו גלויבן אין אים. ער האָט זיך שטענדיק
פאַרגעשטעלט אָט אַ דעם גרויסן שרעקלעכן זאַקן עפעס אזויווי
א באַגאַזלעטן און דערפאַר א צעפייזערטן קאַצעוו.

אַקוראַט, ווי דער קאַצעוו אפן ראָג פון דער שמאַלער גאַס,
אַבער נאָך א בייזערער, א האַרטערער פון אים. און פּלוצים האָט
זיך אים אויסגעדאַכט, אז פון ערגעץ — פון די דעכער, פון די
קוימענעס און טעלעגראפן-סטויפעס — בייגט זיך דער קאַצעוו
מיט דער לאַנגער באַרד אריבער איבער אים און כאַפּט אים, ווי
א שטויבעלע, פאַרן גאַרגל מיט זיין האַנט, א נאַקעטער ביזן
אַקסל. מיט דער צווייטער האַנט פאַרוואַרפט ער א גרויסע,
שאַרפע האַק איבער זיין קאָפּ, און הינטער אים זינען צעהאַנגען
אין אומענדלעכע רייען, אף גרויסע, בלישטשענדיקע האַקנס
קעלבלעך מיט אויסגעשטאַכענע אויגן. ער האָט אַראָפּגעריסן פון
זיך די קאָלדערע, און ס'האַט זיך באַ אים אַרויסגעריסן א ווילדער
געשריי, א געשריי פון איימע.

די בארעמהערציקע שוועסטער האָט א גלעט געטון מישעס
נאסלעכן קאָפּ.

— וואָס איז מיט דיר, קינד מיינס?

דער גוטער פרויס אויגן האָבן געשיינט איבער אים. אזויווי
פֿייערלעך, וואָס רופן צום לעבן.

און מישע האָט זיך ניט געקענט אָפּרייסן פונעם מידן פּאַנעם,
פון די שטענדיק שמייכלענדיקע אויגן, און אים האָט זיך געגלוסט
פארהאלטן זיי פאר זיך ביז אינדערפרי.

די בארעמהערציקע שוועסטער האָט ווידער אמאָל א גלעט
געטון מישען איבערן פּאַנעם. — שלאָף, יינגלע, ס'איז נאָך פרי, —
און די בלויע אויגן זיינען פאר מישען אויסגעלאָשן געוואָרן. ווי א
בענגאלישער פֿייער.

ס'האָט זיך אויגעדאכט, אז אין שפיטאָל איז איצטער אינ-
גאנצן שטיל געוואָרן, נאָר פּלוצים האָט זיך פונעם הויף דער-
טראָגן ניט קיין קלאָרער ראש און איז אריינגעדונגען דורך די
האלב-אָפּענע ווענטילירנדיקע פענצטער. ס'איז אויסגעקומען
אזוי ווי מ'עפנט אינדערנאָענט ערגעץ א שווערן טויער. און
ווירקלעך, דורך דער טיר פונעם מייסים-שטיבל האָט מען ארויס-
געפירט אפן הויף א טראָג-בעטל, אף נידעריקע רעדלעך, מיט
שווארצע טראָג-רימענס, וואָס האָבן געפאָכט אזוי ווי פּאַנען.
דאָס פּורל האָט טויב געדונערט מיט א בייזער זיכערקייט. ס'האָט
זיך געקייקלט איבערן קאָרידאָר, וואָס איז געווען אויסגעפלאס-
טערט מיט מאָזאיק, איז צוגעפאָרן צו דער שוועל פון דער
פאלאטע און האָט זיך שטיל, אומבאוועגלעך אָפּגעשטעלט לעבן
דעם גומע-שלינגערס בעט.

דאָ און דאָרט האָבן זיך אף די בעטן אופגעהויבן דערשראָ-
קענע שאַטנס.

— נאך וועמען איז געקומען דאס פורל?

דערזעען די שירמע, האָבן זיי זיך עטוואָס באַרויקט.

איצטער האָבן אלע שאַרף געקוקט אין דער זיט פון דער שירמע, וואָס הינטער איר האָט זיך אין דער דורכגעזיפטער פרימאַרגן-שיין אָנגעהויבן א שפּיל פון שאַטנס.

קיינער האָט קיין איין וואָרט ניט אַרויסגעלאָזט, נאָר אלע האָבן געזעען, ווי צוויי ברייטע שאַטנס זיינען אַרויסגעטראָטן אפן פּאָן פון דער אָנגעצויגענער שירמע, וויאזוי די צוויי שאַטנס האָבן מיט צעשווומענע הענט אופגעהויבן פונעם בעט א מעס, אַינגעוויקלט אין לייוונט.

מיהאַט קאַם-קאַם געהערט דעם גאַנג פון די רעדלעך, דער-נאָך האָט זיך דערטראָגן אהער א טויפער סקריפּ פונעם מיי-סימ-שטיבל.

און גלייך נאָך דעם איז געוואָרן טויט-שטיל. אין עטלעכע מינוט ארום, גלייך ווי ס'איז גאַרניט פאַרגעקומען, זיינען גע-קומען די ראַמערנס און האָבן מיט בערשטלעך, אַרומגעוויקלטע מיט נאַסע שמאַטעס, אויסגעקערט דעם דיל פון דער פאַלאַטע.

פון יענעם טאָג אָן זיינען מישעס געדאַנקען געפלוּיגן אַף יענער זייט שטיינערנע ווענט, צו די ריזיקע טיפענישן פון שטאַט יא, ער האָט געפילט, אז בלויז דאָרטן איז ער אויסער סאַ-קאַנע, דאָרט האָט ער קיין מוירע ניט פאַרן קאַצעוו מיט דער לאַנגער באַרד, נאָר דאָרטן וועט ער זיך קענען פון אים אויסדרייען אין די אַרבעטער-רייען מיט די רייטע פּאַנען קען מען אפּילע אַרויסטרעטן קעגן אים.

ער האָט ווידער געלאַכט, געשמייכלט צו די דאָקטוירים, געווען צופרידן, וואָס זיי וועלן אים גיך אויסהיילן; ער האָט

מיט גוואלד געשלונגען דאָס עסן. קעדיי זיינע פיס זאָלן וואָס
גיכער קענען אים אָפטרָאָגן פונדאנען.

אינגיכן האָט ער שוין געקענט ארויסגיין אף דער זוניקער
טעראטע, און די לופט, וואָס איז געגאנגען פון די בערג, האָט
אים געפרישט זיין בלייך פאַנעם. ס'האַבן זיך שוין אָנגעהויבן
ריידעס וועגן דעם, וויאזוי אים אויסצושרייבן פונעם שפיטאָל,
און ס'איז געווען געווענדעט נאָר אין דעם, ס'זאָל זיך אָפזוכן
עמעצער, וואָס זאָל קענען נעמען מישען.

ביטלעכווייז האָט ער פארגעסן דעם אומגליקלעכן גומע-
שלינגער, דעם קאצעוו מיט דער לאנגער באַרד און דאָס טראָג-
בעטל. וואָס קייקלט זיך אינדערפינצטער.

נאָר ווען די בארעמהערציקע שוועסטער האָט אים געזאָגט, אז
מע וועט אים פון שפיטאָל ניט ארויסלאָזן, ביזוואנען ס'וועט זיך
ניט אָפזוכן עמעצער פון זיינע פריינט, איז ער אומעטיק געוואָרן.
מישע האָט זייער גוט געוויסט, אז אין דערדאָזיקער גרויסער
וועלט איז ניטאָ קיינער, וואָס זאָל צוליב אים א ריר טון מיט א
פינגער.

אזוי איז עס טאקע געווען.

טעג זיינען געגאנגען, און אין דער גרויסער שטאָט האָט זיך
ניט געפונען אזא, וואָס זאָל ארויסווייזן דעם מינדסטן אינטערעס
צו מישען.

און אָט איינמאָל האָט אים די בארעמהערציקע שוועסטער
געזאָגט, ער זאָל זיך קלייבן אין וועג: מאָרגן וועט קומען א
דינער פונעם יעסוימיס-הויז, און פון איצט אָן וועט דאָס יעסוי-
מיס-הויז זיין זיין היים.

אומזיסט האָט די גוטע שוועסטער דערציילט מישען וועגן
דעם גרויסן סאָד. וואָס באַם יעסוימיס-הויז, וועגן די זונטיקדיקע

זיסע יאגעדעס-פלעצעלעך; מישע האָט געזעען פאר זיך א גרויע
לאנגע שערענגע קינדער, וואָס האָט זיך לאנגווייליק געשלענגלט
פונעם טויער פונעם יעסוימיס-הויז, ער האָט געזעען די בלאסע,
טויטע קינדערשע פענימער, די קליינינקע געפאנגענע, וואָס מע
האָט בא זיי אין נאָמען פון ליבע אָפגערויבט יעדער סימען פון
ליבשאפט: קליינינקע פארשפארטע נעשאַמעס. זיי האָבן בעייסן
לאנגווייליקן שפאציר ניט געוואגט אינדערהייך א וואָרט אויס-
צוריידן, זיך א שפיל טון אין גאס אין פילקע, און אז מוטערס
איינגעוויקלטע אין שאלן, האָבן זיי דערזעען, פלעגן זיי שטאר-
קער צודריקן צו זיך זייערע צעשויערטע קינדערלעך.

נאָר מישע האָט זיך ניט געשטעלט ווארטן, ביז מע וועט
אים אף א ציימל אָפפירן אין דער גרויסער גרויער טיורמע
צו די אַנצאָדיקע גרויע שעפעלעך.

קאיאָר האָט ער זיך ארויסגעגליטשט אין פאָדערצימער, וווּ
ס'זיינען געשטאנען נומערירטע שאפעס מיט די קליידער פון די
קראנקע; מיט א האַרנאָדל, וואָס ער האָט אוועקגעשלעפט בא
דער פריינטלעכער, גוטער שוועסטער, האָט ער אופגעעפנט די
שאפע, וואָס דאָרטן איז געלעגן זיין קליין פעקעלע, האָט אפגיך
צונויפגעדרייט זיין ביסל גוטס און איז אריבערגעפלוין איבערן
הויכן פלויט.

ווי פריש און שמעקנדיק איז געווען די לופט פון יענער זייט
פלויט! א פרישער פרימאָרגן-ווינט האָט זיך דערטראָגן פון די
בערג, און אז ער האָט מיט ניט קיין זיכערע טריט א לויף געטון
אראָפ, האָט ער דערפילט, ווי די וועלדער פוקן זיך צו אים.

איבער די בערגלעך האָט געלאכט אן אפרעל-פרימאָרגן. און
אויבן, איבער די רייען ווילעס, וואָס ציען זיך איבער די בערג-
לעך, האָט געפילקלט די זון. מישע האָט געהירזשעט, ווי א יונג

לאַשעקל, א פארשיקערטער פון פרייד. הינטער די בערגלעך
האַט זיך ארויסגעזען א צוג מיט א רויכיקער גריווע, און מישען
האַט אָנגעכאפט א שטארקער ווילן א יאָג טון זיך נאָך אים און
זיך אָנהענגען אף זײַנע בופערן. נאָר דאָרט האָט זיך צעלייגט דאָס
מעכטיקע בעט פונעם דוניי מיט דער שלאנקער בריק, א דינער
ווי א האָר, און ווייטער איז געלעגן פעשט. און פון דער צווייטער
זײַט — פאָרשטעט, ארומגערינגלטע מיט פאבריק-קוימענס.
אין מישעס יונגן קערפער האָט א ציטער געטון א קלעמענ-
דיקע פרייד.

די נאָזלעכער זײַנע האָבן זיך צעשפרייט, זײַנע אויגן האָבן זיך
פארנעפלט, ער האָט פארגעסן אין די ווילעס, אין די גיגאנטישע
בארג-שפיצן, אין צוג, וואָס קריכט ווי א שלייערל, אין דעם מעכ-
טיקן טײַך, אין די שלאנקע בריקן, און ער איז אוועקגעלאָפן צו
דער שטאָט-צו.

די טראמווייען האָבן געקלונגען, פונויבן האָט געזשוזשעט,
געשיפעט און געפינקלט דער עלעקטרישער שטראָם. פון רעכטס
און פון לינקס זײַנען כוואליעסווייז געלאָפן אווטאָמאָבילן, און
א געווימל פון שטיקנדיקן בעזויין-רייעך האָט זיך געדרייט אין
דער לופט.

מישע איז געבליבן הענגען אף א בופער פון א ברוינעם
טראמוויי-וואגאָן און איז אוועקגעפלויגן אין שטאָט אריין.
לעבן די גרויסע געפײַדעס פונעם וואָקזאל האָט דאָס לעבן
געבושעוועט. געל-ברוינע טראמוויי-וואגאָנען האָבן מיט א
טראסקעריי און מיט שנײַדנדיקע שארפע סיגנאלן ארומגע-
שמײַעט אהין און צוריק. אווטאָמאָבילן האָבן געהודעט, פורלעך
האָבן זיך צונויפגעסטאָמפעוועט פון אלע זײַטן און האָבן זיך
צעשאַטן אין אלע זײַטן. און פונעם וואָקזאל איז ארויסגערונען

א געדיכטער שווארצער מענטשן-שטראם. צעצוווינגנדיק זיך אין אלע ריכטונגען, האָט ער זיך אלעמאָל צעגאָסן אין נייע שטראָמען אינעם פּלאַנטער פון די טראַמוויי-וואַגאַנען און עקיפּאזשן, וואָס האָבן הילפּלאַז געקלונגען, געפּיפּט, אַרומגעיאָגט און זיך אלע וויילע אָפּגעשטעלט.

אפן אומענדלעכן שעטעך, אף וויפל מישעס אויגן האָבן נאָר געקענט פאַרכאַפּן, אף די ראַנדן פון די טראַטואַרן זיינען גע- שטאַנען הויכע באַסניאַקעס (*). באַהאַנגען מיט פאַרשיידענע בונטע זאַכענישן, הענדלערס מיט אלערליי נאַשערייען, מיט פעסקעס אף די קעפּ, וואָס האָבן ניט אַפּגעהערט צו קנאַקן מיט די צינגער; לידל-מאַכערס, וואָס האָבן געלויבט אין טאָג אַרײַן זייער פּראָדוקציע, וואָס אַרבעט אויס די בעסטע מיטלען אַרויס- צונעמען פּלעקן. שאַרפּשטיינער און גומענע ציין-שפיצלעך. מישע האָט זיך ניט געקענט זאַט אַנקוקן אין זיעם אלעמען. עפּשער אַ האַלבע שאַ איז ער געזעסן אף אַ מעטאַלענעם סטויפּ און האָט גיריק אַרײַנגעכאַפּט אין זיך אַט אַ דעם גאַנצן טומל. ווען סײַז אַנגעקומען אַ צוג, האָט אים דער האַמוין, וואָס איז אַרויסגע- גאַנגען פּונעם וואָקזאַל, אַראַפּגעשלידערט פון זײַן נידעריקער אײַזערנער זיצעלקע, אָפּער ער האָט זיך קימאַט מעכאַניש ווידער אַרופּגעדראַפּעט אף זײַן אָרט און האָט אף קיין אײַן רעגעלע ניט אַראַפּגענומען זײַנע אויגן פון דער רינגשטראַסע, וואָס איז געווען פאַרשאַטן מיט מענטשישן מאַן. סײַקען זײַן, אז ער וואַלט אַט אזוי אָפּגעזעסן ביזן סאַמע אָוונט, ווען די הויפּשטאַט זאָל פאַר אים ניט געווען אַנטדעקן אירע ווונדער.

מיטאַמאָל האָט זיך די רויק-שטראַמענדיקע רינגשטראַסע צעווירבלט, צונויפּגעדרייט זיך, אזוי ווי גערונענע מילך.

(* איינווינער פון באַסניע.)

פון דער אנקעגנדיקער זייט האָט זיך דערהערט א ווילדער
געשריי, און אין א מינוט ארום האָט זיך אלץ געלאָזט לויפן אין
אומאָרדענונג צו דער בריק-צו. — האלט אים, — האָט געשרייען
א מענטש אין א פּאָלירטן צילינדער און מיט אונטערגעקאטשעטע
הויזן, וואָס האָט זיך נאָכגעיאָגט נאָך א מענטשן אָן א היטל, אין
אן ארבעטער-העמדל.

מישע האָט פון זיין אָרט געזעען דעם פארפּאָלגטנס צערי-
סענע, צעפּאָרענע שייך און דעם אָפּגלאַנץ פון דער זון אף זינע
הויזן. די גאַנצע גאס איז אים נאָכגעלאָפּן, גערעוועט ווי א
כייע, גלייך ווי זי האָט זיך געיאָגט נאָכן פארלוירענעם גליק.
אף מישען, וואָס האָט געזעען די גאס פּונויבן, האָט דאָס אלץ
געמאכט אן איינדרוק פון א מעכטיקן מענטשן-שטראָם, וואָס
רייסט זיך אין א גיגאַנטישן וואסער-פאל.

עטלעכע מינוט האָט מישע, ווי א פארקישעפטער, געקוקט
אף דעם קאָפּשווינדלדיקן געיעג, דערנאָך האָט ער זיך א וואָרף
געטון אינמיטן דעם צעווילדעוועטן מענטשן-שטראָם.
ער איז געווען איבערגליקלעך, ווען ער האָט דערזעען, אז
די מאסע „פארפּאָלגער“, וואָס האָט זיך געריסן צום לויפנדיקן
מענטשן, האָט מער ניט ווי געוואָלט אים פארגרינגערן דאָס
אנטלויפן, און זינע איינציקע סאָנים זינען געווען בלויז צוויי
שפיקן מיט גלאנציקע שליאפעס, וואָס זינען געלאָפּן פונפּאָרנט,
און נאָך עטלעכע פּאָליציי-לייט, וואָס זינען געקומען צו לויפן
פון זייערע פּאָסטנס און וואָס דער האמוין האָט זיך געסטארעט צו
פארשווערן זיי די פארפּאָלגונג, צו פארסטאָמפעווען זיי דעם וועג.
— גיכער... הינטערן ראָג... צי אָפּ... טערמעניקעס! אָט אויס-
וורפן! פוי, פוי... — האָט זיך אלץ צאָרנדיקער און צאָרנדיקער
געטראָגן אינעם האמוין.

ס'האָט זיך געדאכט, אז אָט־אָט וועט זיך דער פארפּאָלגטער
אַפראטעווען און, אריבעריאָגנדיק זיי אף א פּערציק מעטער,
וועט ער פארקערעווען הינטערן ראָג.

נאָר פּלוצים האָט זיך פון הינטער די ערשט ניט לאנג אויס־
געפארבטע שטאכעטן פון א קאפּע־טעראסע, ווי א שלאנג, וואָס
איז גרייט צו לאָזן די גיפּט, ארויסגערוקט א ברוינער שטעקן
און איז געפאלן דעם פארפּאָלגטן אונטער די פיס.

דער האמוין האָט ארויסגעלאָזט א געשריי, אזוי ווי פון א
זעץ אין איין גרויסן הארצן־אריין.

— היט זיך! פארקערעווע...

ס'איז שוין אָבער געווען שפעט. דער אנטלאָפּענער איז א
פאר געטון אפן אספאלט, און איידער נאָך דער האמוין האָט
פארשטאנען, וואָס דאָ טוט זיך, זינען אונטערגעשפרונגען די
שפיקן און האָבן אין איין אויגנבליק אריינגעוואָרפן דעם אומ־
געפאלענעם אָנמעכטיקן מענטשן אין אן אווטאָמאָביל, וואָס האָט
די מינוט געגעבן א פאָר אונטער.

א בייזער גרימצאָרן האָט זיך ארויסגעריסן פונעם האמוין,
אזוי ווי פון איין מויל.

הונדערטער פויסטן האָבן זיך טייקעף א צי געטון צום
בירזשע־אגענט, וואָס איז געשטאנען, ווי א זיגער, אף דער
טעראסע, און האָט געשמייכלט.

ס'האָט ניט געדויערט קיין צוויי מינוט, ווי דער גראָבער
באלעבאָס פונעם ברוינעם שטעקן איז געלעגן אין א ריטשקע
בלוט, צווישן ברוכווארג פון טישן און בענקלעך.

אז מישע האָט זיך ווידער אומגעקוקט, האָט זיך דער האמוין
צעשאָטן. אפן ברוק איז ניט געווען קיין לעבעדיקער נעפעש.
אף דער טעראסע איז געלעגן דער שטעקן, א באשפּריצטער מיט

בלוט, און צווישן די אָנגעוואלגערטע בענקלעך — דער פאלע-
באָס זײַנער, א צעהארגעטער ביז טויט.

אין א ווילדן גאלאָפּ האָט זיך איבער דער גאנצער פרייט
גאס דערנעענטערט א מאכנע פאָליציי־רייטער. מישע איז גע-
שטאנען ווי א צוגעשמידטער אינמיטן דער גאס, אף א קליינער
פירעקעכיקער שאַסיי־פליטע.

סיִהאָט זיך נאָך געהערט דער געשריי פונעם האמוין, וואָס
האָט געשלאָגן די פענצטער, די שרעקלעכע כוואליע, האָט זיך
אויסגעדאכט, איז גאָר נאָענט...

אין דער מינוט האָט זיך די פאָליציי־ישע אטאקע א לאָז
געטון אף מישען.

—

אז מישע איז אופגעשטאנען, איז אף דער רינגשטראסע
געווען א טויטע שטילקייט, די טויערן זײַנען געווען פארשפארט
און די זון איז געשטאנען שוין אסאך נידעריקער.

וווהין וועט ער איצטער גיין? אף וועלכער גאס? אין וועלכן
פון די אָנצאָליקע הייזער? אלע זײַנען זיי געשטאנען ארום אים
אזעלכע פרעמדע, אזוי פארגליווערט, אזוי גאדלעסדיק.

ערגעץ אין דער טונקלעניש האָט דורכגעשאקט א טירענע
פון אן אוטאָמאָביל „גיכע הילף“. דערנאָך ווייטער אמאָל דאָס
ניט קלאָרע, אלץ שטילערע טופען פון די פאָליציי־ישע פערד,
וואָס קערן זיך אום אזוי ווי פון א גוט אָפגעטונענער ארבעט.
מישע האָט פאלנדיק פון די פיס זיך אוועקגעשלעפט פאָרויס
און האָט סאָפּקאָלסאָף פארקערעווט הינטערן ראָג.

—

א קליין געסעלע האָט ארומגערינגלט דעם וואָקזאל און האָט
געפירט דורך דער שמוציקער אייזנבאן־בריק צו א טונעל. מישע

הָאָט באַגעגנט מענטשן, וואָס האָבן זיך אופגערעגטע געזאמלט גרופעסווייז אונטער די טונקעלע לאמטערנס, האָבן וועגן עפעס שטילערהייט און סוידעסדיק גערעדט.

מישע האָט זיך גלייך דערפילט רויק צווישן אָט אַ די קליינע גרופעס מענטשן, גלייך ווי ער איז צווישן אייגענע טאטע-מאמע. אפילע די בײַלן פון די פערדישע טלאָען האָבן שוין ניט אזוי שרעקלעך ווי געטון, אפילע דער הונגער האָט ניט אזוי צונויפֿ- געדריקט די ווענטלעך פון זײַן מאָגן. ער האָט גאָרניט ניט געזעען, כּוּך דידאָזיקע שרײַענדיקע מענטשן מיט די ברענענ- דיקע אויגן, און פּלוצים האָט ער דערפילט ארום און ארום א באקאנטע וויכע ווארעמקײַט. ער האָט געהערט זייערע גע- שרייען, זייערע קלאָלעס: זיי האָבן גערעדט וועגן דעם ארעס- טירטן ארבעטער, ווי וועגן איינעם פון די בעסטע כאוויירים. פּלוצים האָט עמעצער אויסגעשריגן:

— כאוויירים, קומט, לאָמיר גיין צו די מעטאליסטן!

און טייקעף האָט זיך דער גאַנצער האמוין א שאָט געטון איבער די קליינע געסלעך און איבער די גרויסע גאסן. קליינע כּוואליעס האָבן זיך צונויפגעגאָסן מיט גרויסע, קליינע מענט- שישע ריטשקעלעך האָבן זיך ארײַנגעגאָסן אין אן אומענדלעכן שטראָם. וואָס נעענטער די ארבעטער-מאסן זײַנען צוגעגאַנגען צו זייער ציל, אלץ גיכער האָבן זיך באוועגט זייערע פיס, אלץ פיבערדיקער האָט געקלאפט באַ זיי דער דײַפעק. דאָרטן, אין עק גאס, איז אלץ געווען שוואַרץ פון מענטשן, און די מענט- שישע טײַכן, וואָס האָבן זיך צונויפגעגאָסן פון פארשיידענע זײַטן, האָבן זיך באַגעגנט אונטער די קלאנגען פון א שטורמ- שער ליד פארן הויז פון די מעטאליסטן.

מישע האָט עס ניט געקענט אריבערטראָגן, ער האָט אינגאַנצן

געפֿיערט פון דער אופרעגונג, וואָס האָט ארומגעכאפט זײַן
נעשאַמע, און ער האָט זיך צעוויינט. עטלעכע מענטשן, וואָס
זײַנען געשטאנען לעבן אים, האָבן פּאָטערלעך אויסגעשטרעקט
צו אים די הענט, און אז ער האָט זיי אָנגעוויזן אף זײַנע פיס,
קעדיי צו פארבאהאלטן די עמעסע סיבע פון זײַנע טרערן, האָט
זיך א טוי פויסטן אופגעהויבן אינדערהײך. צוויי שטארקע הענט
האָבן אים אופגעהויבן אינדערהײך און געהאלטן איבער די קעפּ
פונעם גרויסן, אומענדלעכן האמוין.

— זע, זע, אלע וועלן זיי זיך נויקעם זײַן פאר דעם־אָ...

מישע האָט געקוקט אפן גרויסן האמוין מענטשן: אף אלע-
מענס פענימער איז געווען איינער און דערזעלבער אויסדרוק,
איינער און דערזעלבער קוק, אלציינס צונויפגעדריקטע פויסטן:
סײַנען אָבער ניט דורכגעגאנגען קיין עטלעכע מינוט, און די
אָרדענונג צווישן די ארבעטער־רייען איז צעשטערט געוואָרן.
מע האָט נאָך געהערט די לעצטע ווערטער פונעם רעדנער, די
צונויפגעדריקטע פויסטן האָבן זיך שוין אראָפגעלאָזט, און דער
האמוין האָט אָנגעהויבן זיך צעגיין.

א הויכער, פרייטפלייציקער מענטש האָט ווידער אוועקגע-
שטעלט מישען אף דער ער האָט אים אריינגערוקט אין דער
האנט אריין א שיינעם רײַטן עפל און איז אוועק נאָך די
איבעריקע.

סײַ האָט זיך געדאכט, אז עפעס אן אומרו האָט אים ארומגע-
כאפט, ער איז געגאן מיט ניט קיין זיכערע, ניט קיין פעסטע
טריט, נאָר צום סאָף איז ער געלעם געוואָרן אין דער ווייט.
די היזער האָבן געשלונגען די מענטשן, דער נעפל פון דער
טונקלקייט האָט געשלונגען די היזער, און מישע איז פארבליבן
איינער אליין אין דער נאָגנדיקער נאכט־פינצטערניש.

סאָפּקאַלטאַף זײַנען אַרום דעם „פאַרײַן פּון אײַז־און מעטאַל-
אַרבעטער“ פאַרבליבן בלויז די בײַמער און די גאַס-לאַמטערנס;
און אינגיכן זײַנען די לאָמפּן אין די הײַזער אויך אויסגעלאָשן
געוואָרן. גרוי און פינצטער זײַנען געשטאַנען די געפּיידעס,
וואָס זײַנען ביז איצט געווען אזוי פול מיט לעבן. דער אָוונט איז
געווען אַ פינצטערער און אַ נעפּלדיקער, ווי ביכלאל די אָוונטן
אין די גרויסע שטעט.

מישע האָט שאַרף אַ קוק געטון דורך די גראַטעס פּונעם
טויער אַף דער פינצטערער געפּיידע. אז ער האָט אלצדינג פאַר-
שטאַנען, האָט זיך אים זײַן האַרץ צונויפגעפרעסט, און ער האָט
ווידער דערפילט די סימאָנים פון טלאָען אַף זײַנע פּיס. אָט
ערשט האָט אַרום אים גערודערט אַ טויזנטקעפּיקער אופגע-
רעגטער האַמוין, ער איז געווען ווי אַ קערעלע פון אַן עפל אין
אַ וואַרעמען, פליישיקן פּרוכט, ער האָט פאַרגעסן אין הונגער,
קעלט און ווייטעק. און איצטער, אז ער איז געבליבן איינער
אַליין, האָבן זיך אלע ווונדן זײַנע ווידער צעעפנט.

ער איז געווען מיד. מיטן העל-רויטן עפל אין האַנט האָט ער
זיך אוועקגעזעצט אפן ראַנד טראָטואַר, נאָר די צײַן זײַנע האָבן
זיך געגליטשט איבער דער האַרטער שאַלעכץ פּונעם פּרוכט
ער האָט געגאַרט נאָך אַ צאַרטער וואַרעמקײַט, אָבער אָנשטאַט
דעם זײַנען אַרום אים אַרומגעשווומען פּיכטע שטיקער נעפל.

זײַן קאָפּ האָט זיך פאַמעלעך אַראָפּגעלאָזט אפן האַרצן. נאָר
די שוועריקײַט אין קאָפּ האָט אים באלד צוריק אופגעוועקט.
ער האָט זיך אוועקגעלייגט אפן קאַלטן פּרוק און האָט זיך צו-
געטוליעט צו אים מיטן שטערן. אין האַלבן דרימל האָט ער זיך
אַביסל אַ רוק געטון, האָט זיך צוגעשפאַרט צום גאַז-לאַמטערן
און איז ווידער אַנשלאָפן געוואָרן מיטן רויטן עפל אין האַנט.

דער הויכער ברייטפלייציקער מענטש מיטן לעדערנעם פארטעך, מיט וואַנצעס, פארשאַטענע מיט מעל, — ווייל אף דער דעמאָנסטראַציע איז ער געגאנגען גלייך פון דער מיל, — האָט אין דעם אפדערנאכט ניט געקענט רויק איינזיצן אינדערהיים. זיין הארץ איז געווען אומרויך, — די גאנצע צייט האָט אים גע־שווינדלט פאר די אויגן דאָס פלייכע פאָנעם פונעם מאָגערן יינגעלע.

ער האָט אים אריינגעשטופט אין דער האנט אריין דעם בעסטן עפל פון די אלע, וואָס ער האָט פארמאָגט בא זיך אפן פענצטער, און פון די גרויע קינדערשע אויגן האָט צו אים ארויסגעקוקט אזא מין צארטקייט, אזוינע לידן.

איצטער האָט ער זיך שוין מער ניט געקענט איינהאלטן. ער איז אוועק צוריק צום „פאריין פון אייזן־און מעטאל-ארבעטער.“ ער איז געגאנגען און האָט זיך אליין אף א קאָל איינגערעדט, אז דאָס גיין זינס איז אומזיסט — אינעם געדיכטן נעפל האָט מען אף דריי שפאן פאר זיך גאַרניט ניט געקענט זען. סאָפּקאָל־סאָף האָט ער געעפנט דאָס מויל ארוף צו טון דאָס יינגעלע באם נאָמען, אָבער טייקעף האָט ער זיך דערמאנט, אז ער האָט אפילע ניט קיין פרעג געטון בא אים, וויאזוי ער הייסט.

א ייעש האָט ארומגעכאפט דעם מענטשן מיט די וואַנצעס פארשאַטענע מיט ווייסע מעל. ער האָט אָנגעהויבן צופן זינע וואַנצעס, אזוי אז דאָס ווייסע מעל האָט זיך פון זיי א שאַט געגעבן, האָט אָנגערוקט טיפער איבערן פאָנעם דאָס היטל, און א פארזאָרגטער זיך אנידערגעזעצט אפן ראנד טראָטואר, דעם קאָפּ אראָפּגעלאָזט צווישן די קני. ער האָט זיך ניט געקענט מויכל זיין, אלעמײַ האָט ער דאָס יינגעלע, וואָס אין זיין סאמע לעבן־באגינען האָבן אים די פאָליציישע פערד שוין געטראָטן מיט די

טלאָען, איבערגעלאָזט איינעם אליין ארומבלאָנקען אין דער
כאשקעס און נעפל, אָן הילף.

און ס'האָט זיך גראדע אוי געטראָפן, אז בא דעמזעלבן גאז-
לאמטערן, אפן ראנד פון דעמזעלבן טראָטואר, איז פון איין זייט
געשלאָפן דער מילנער מיט די ווייסע וואַנצעס, פון דער צוויי-
טער — מישע, מיטן רויטן עפל אין דער האנט. ביידע אונטער
איינעם און דעמזעלבן גאז-לאמטערן.

נאָר ביידע זיינען געווען אויסער דער שיין, וואָס איז אין א
קרייז געפאלן פונעם לאמטערן, ביידע אין דער אומענדלעכער
נעפלדיקער טונקלקייט.

ארום האלבע נאכט איז דער נעפל צעזייט געוואָרן. און ביידע
זיינען געשלאָפן אפן ראנד טראָטואר, די קעפ אראָפגעלאָזט.
א פריש ווינטל האָט א בלאָז געטון. ס'האָט פארטשעפעט די
שפיץ וואַנצעס באם מילנער, און די לעצטע מעל-שטויבעלעך
זיינען פון זיי אראָפגעפלוויגן. דער מילנער האָט געעפנט די
אויגן, און זיין קוק איז פריער פון אלץ געפאלן אפן שלאָפנדיקן
קינד. ער האָט זיך גוטמוטיק צעשמייכלט, האָט אינגעוויקלט דאָס
יינגעלע אין זיין פארטעך און אוועקגעטראָגן אים צו זיך אהיים.

דאָס אייזערנע אייוועלע מיט די ברענענדיקע קעצענע אויגן
איז געווען ניט גרעסער פונעם קליינעם קינד, וואָס איז גע-
שטאנען אין ווינקל. די לופט האָט פריילעך אריינגעבלאָזן אין
אייוועלע, און ארום דעם אייוועלעס קלעכיקן בויך האָבן גע-
פלאקערט רויטע שטראלן. דאָס איז געווען א וונדערלעך
אייוועלע. מישע האָט זיך קאם דערווארט, דער מילנער זאָל
אים ווייזן אלע כידושים פונעם קליינעם צימער.

דער ניט גלאטער שטרויענער מאטראץ האָט געהאלטן אין דער פרייט קנאפע צוויי פוס. דער אלטער האָט אָבער קונציק צעטיילט דעם געלעגער. מישע האָט זיך אוועקגעלייגט צופוסנס, און ער אליין — צוקאָפּנס.

דער בלויער קערָאָסין-לאָמפּ, וואָס איז געהאנגען אונטער דער סטעליע, האָט זיי פּריינטלעך באגאָסן מיט זיין ליכטיקער שײן. דאָס קיך-טישעלע און דער געקאָוועטער קאסטן, וואָס לעבן טישל, האָבן געדינט פאר ביידן. אף דער וואנט איז געהאנגען אן אָפּגעקראָכן בילדל, און מ'האָט נאָך אויסגעזעען אף דעם אן אָפּגעבליאקעוועטע בלאס-רויטע פּאָן, וואָס פלאטערט איבער א האמוין.

ס'איז געווען זונטיק, אזוי אז קיין ארבעט איז ניט געווען; דער אלטער האָט צעקעמט אין ביידע זייטן זיינע וואָנצעס און האָט אופגעעפנט דעם געקאָוועטן קאסטן.

ווי אין א טיפן, טיפן פּרונעם, האָט מישע אן אופגערעגטער אריינגעקוקט אין קאסטן, וואָס האָט געשמעקט מיט שימל. נאָר דאָרט איז געלעגן בלויז אן אלט רענצל, א פארושאווערטע האק און א קופקעלע צעשאַטענע ערד. אַ דאָס זיינען עס טאקע געווען אלע אויצרעס פונעם גרויסן קאסטן.

מישע האָט געטרוימט, אז אָט באלד וועט דער אלטער ארויסנעמען פונעם קאסטן ווונדערלעכע קינדערשע זאכן. צום סאָף איז דער אלטער אופגעשטאנען און האָט געהאלטן אין דער האנט בלויז א הויפן ערד.

— נאָר אָט אַ דאָס-אַ, נאָר אַ דאָס-אַ איז פון אלצדינג פארבליבן.

און מישע האָט געזעען, ווי באם אלטן האָט זיך דאָס פּאָ-נעם אריינגעקארטשעט, און אף די אויסגעבלייכטע בלאסע באקן

האָבן זיך פון אונטער די וויעס אראָפּגעקײַלט צוויי טריבע
טרערן.

— טו א נעם אָ דאָס־אָ, וועג עס אָפּ, וועג אָפּ אקוראט, — האָט
געזאָגט דער אלטער מילנער און האָט ארייַנגעשטאָן דעם הויפּן
זאמד צו מישען אין קעשענע ארייַן, אזוי געהיט, אזוי ווי ער
וואָלט אים געגעבן א הויפּן גאָלד.

— מערער קען איך דיר גאָרניט ניט געבן.

מישע איז געזעסן אפּן שטרויענעם מאטראַץ מיטן הויפּן ערד
אין קעשענע, און דער אלטער מילנער אקעגן אים, אפּן קאסטן.
מיטאמאָל האָט ער אויסגעוויזן מישען אזוי אלט און באטריבט.
אז דעם ייַנגעלעס האַרץ האָט זיך צונויפגעפרעסט פאר ראכ־
מאַנעס און פּיין.

און פאמעלעך האָט דער אלטער אָנגעהויפּן ריידן.

מישע האָט זיך אָן אן אָטעם ארייַנגעשטאָכן מיט די אויגן
אין דעם אלטן מילנערס דינע, פארמעטענע ליפּן.
און פונקט אזוי ווי דורכן פענצטער פון א לויפנדיקן צוג
צעוויקלט זיך א בילד, אזוי איז אויך פאר מישעס אויגן פאר־
פּיגעגאנגען דאָס גאנצע לעפּן דעם מילנערס.

— פּרילינג איז די ערד געווען אינגאנצן א נאקעטע, — האָט
דער אלטער אָנגעהויבּן, — א שליימיקע, א באשאַטענע מיט
שטיינער, הוילע בלאָטע, — נאָכדעם ווי ס'איז אָפּגעפאלן די
פארפלייצונג. די קליינע נאכלאָעס, — בעשאס מ'האָט זיי פאנאנ־
דערגעטיילט, האָט מען וועגן דעם געמאכט א שווייג, — זינען
געלעגן נידעריקער, איידער די פריזישע פעלדער, פונקט אין די
גרענעצן פון פארפלייצונג. מיט א יאָר פריער האָבן מיר מיט
די פריצים בעשוטפעס אויסגעבויט א דאמבע, דערפאר וואָס
דאָס געוויסער האָט יעדער יאָר געדראָט אונדז אראָפּ־

שווענקען אינגאנצן. און אָט אין דעם יאָר, אז ס'איז אָנגעקומען
די פארפלייצונג, האָבן די דאמפעס אָפגעשטעלט איר אָנגריף,
און פאר אסאך אַרעמע מענטשן איז עס געווען א גרויסע פרייד.
אָבער סאָפּקאָלסאָן האָט זיך דאָס וואסער דורכגעריסן, און
די זעקסטע נאכט האָט קיינער קיין אויג ניט צוגעמאכט. אף די
דאמפעס האָבן געברענט פֿייערן, ארום זיי האָט זיך געקליבן
דאָס גאנצע דאָרף און געקוקט, ווי מעכטיק דאָס וואסער
רוקט זיך אונטער. און אָט איז אָנגעקומען א יעדיע, אז פון
שטאָט וועט אָנקומען מיליטער.

— סאפֿיאָרן, — האָבן געזאָגט די אָבערדאמער פויערים, — און
וויבאלד סאפֿיאָרן, איז שוין קלאָר, אז ניט צו שעפן דאָס וואסער
מיט פּאָלאָנעקעס וועלן זיי קומען.

דער אלטער האָט זיך אף א מינוט אָפגעשטעלט, אפּאָנעם,
טרייבנדיק פון זיך עפעס ניט קיין איינגענומענע דערינערויגען,
דערנאָך האָט ער געוואָרפן אדערשראָקענעם בליק און א פרעג
געטון:

— איז וויזשע? ..

מישע האָט א טראכט געטון, אז די פראגע געהער צו אים,
און ער האָט זיך צונויפגעפרעסט.

אז דער אלטער האָט דערזעען, ווי מישעס פּאָנעם האָט זיך
איבערגעניטן פאר שרעק, האָט ער אָנגעהויבן ווייך צו דערקלערן.

— נו, יא, — האָבן יענע, וואָס אף דער אייבערשטער דאמפע

געפרעגט, — ווו וועט זיין דער אופרייס?

אנדערע האָבן טייקעף געענטפערט:

— וויזשע, אויב ניט לעם די נאכלאָעס?

— לעם די נאכלאָעס? — האָבן די פויערים איבערגעפרעגט.

— פארשטייט זיך, אז ניט לעם די פריזישע פעלדער...

דאָס איז געווען א לאנגע נאכט. יעדערער, ווער ס'האָט
געהאט געזונטע הענט, האָט געארבעט אף דער דאמבע. די
מענער האָבן געגראָבן. די פרויען און די קינדער האָבן געשלעפט
די וועגעלעך. קיינער האָט קיין וואָרט נישט אויסגערעדט. אלע
וויילע האָט מען איבערגעריסן די ארבעט און מע האָט געהערט...
מ'האָט זיך צוגעהערט צום ראש און צום פלעשטשען פונעם
צעווילדעוועטן וואסער.

דער ווינט האָט געבלאָזן, דאָס וואסער האָט גערעוועט, די
גלעקער האָבן יאָמערלעך געקלונגען. אָבער קיינעם איז שוין אין
קאָפּ נישט געלעגן צו פרעגן. געענטפערט האָבן פלוז די לאַפּע-
טעס, און די וועגעלעך האָבן יאָמערלעך געקלונגען.

פלוזים האָט זיך דערהערט א שארפער וויברירנדיקער
טרישטשע. די קאָלאָנעס ארבעטנדיקע זיינען געבליבן שטיין
אומפאוועגלעך. די פרויען מיט די וועגעלעך אין די הענט האָבן
זיך אָפגעשטעלט און זיך צוגעהערט, די קינדער האָבן צעעפנט
די מילער. אָבער ניין, דאָס וואסער האָט עס נישט געקענט זיין.
ס'האָט אויך נישט געקענט זיין די דאמבע, וואָרעם אין אזעלכע
פאלן ווערט זי נאָר דורכגעריסן מיט א לאנגן קרעכץ. אזוי ווי
א גויסעסער, וואָס געזעגנט זיך מיטן לעבן. עפּשער זיינען דאָס
געווען די „סאפּיאָרן“?.. וועגן דעם האָט קיינער נישט געוואגט
אפּילע א קלער צו טון, און אלע האָבן זיך נאָך מיט א גרע-
סערער קראַפּט אַ כאַפּ געטון ווידער צו דער ארבעט.

מיטאמאל האָט זיך דערהערט אן אופרייס, וואָס האָט צע-
טריימלט דעם גאנצן הימל. און גלייך נאָך דעם האָט די וואסער
זיך צעראשט מיט א שרעקלעכן רעווען. די לאַפּעטעס זיינען
צוגעזאָטן צו די הענט, די פיס זיינען אינגעזונקען געוואָרן אין
דער שליימיקער ערד.

אין דער צײַט זײַנען געקומען צו לויפן מענטשן פון דער
אײבערשטער דאמבע.

— זײַ שיסן אין פּאָלק! זײַ האָבן אופגעריסן די דאמבע!...
די פרויען, די קינדער, די אלטע לײַט האָבן געשריגן, געטומלט,
געוויינט, געקרעכצט. געגראָבן די ערד מיט די נעגל... און אין
א שאַ ארום האָבן זיך די הײַזער אופגעהויבן פונעם וואסער,
אזוי ווי פאלנדיקע צײַלעמס.

און אפן גאנצן גרויסן שעטעך פון די פריזישע פעלדער
איז דאָך קיין וואסער אָט אף אזויפיל, אף קיין פינגער
ניט געווען.

דאָ האָט דער אלטער געמאכט א לאנגע פאזע. מיט דעם
האָט ער אזויווי געוואָלט ווייזן, אז ער האָט פארשוויגן עפעס
זייער א וויכטיקע זאך. ביז גאָר א טרויעריקס.

זוף דער מיל איז פאראן גענוג טווע, — האָט ער פאָר-
גע... יט א ציטערנדיק קאָל, — צעמאַלענע, שמעקנדיקע
טווע. טריפט, רינט, גיסט זיך איבער, ווי א פינקלענדיקער
זונען-שטראל. איך קען זי נעמען, דורכלאָזן דורך די פינגער.
און פארבליבן איז פון איר סאכאקל אָט דאָס אײַנע זעקעלע ערד.
מישע האָט אין קראמף צוגעדריקט צו זיך דעם הויפן ערד
אין קעשענע און ער האָט דערפילט אין האלדז א שטיקנדיקע,
גליטשיקע ווארעמקײַט.

דעם אלטן מילנער איז אויך געווען שווער. ער האָט זיך
מיטאמאָל צונויפגעקאָרטשעט און איז אָפגעשוואכט געוואָרן, ווי
סײַזערן אָפגעשוואכט די הענט בא אלטע פרויען.
אינדערהײך האָט געפינטלט דער לאמטערן, שוין צײַט געווען
זיך לײַגן שלאָפן.

און באנאכט האָבן בײַדע געזעען כאלוימעס וועגן ערד.

דאָס ייִנגעלע—וועגן דעם הויפן ערד אין קעשענע. דער
מילנער—וועגן א בלאס־גאלדענעם צודעק אף דער שווארצער
און הארטער ערד.

—

אף מאָרגן אינדערפרי איז דער מילנער קאיאָר אוועקגע-
גאנגען.

מישע האָט אין האלב־דרעמל דערפילט, ווי א נידעריקער
שאַטן האָט זיך אָנגעבויגן איבער אים, נאָכדעם האָט ער, ווי פון
שלאָף, געהערט דעם סקריפ פון דער טיר, וואָס האָט זיך
צוגעמאכט.

אז ער האָט זיך אופגעכאפט, איז דער צימער געווען פאר-
גאָסן מיט זונען־שיין.

מישע האָט אָפגעגעסן א געמיינעם אָנבײַסן, אופגעראמט
דעם צימער און האָט זיך אוועקגעשטעלט באם פענצטערל, אָבער
די בלינדע פארמויערטע וואנט האָט אים אלצדינג פארשטעלט.
פונויבן אף דער בלינדער וואנט איז געשטאנען א פייערדיק-
רויטע קאץ און האָט זיך געצויגן נאָכן געשמאקן שלאָף. אינגיכן
האָט זיך איר די ארבעט דערעסן. און זי האָט זיך מיט פאמע-
לעכע טריט גענומען באוועגן לענגויס דער וואנט. די וואנט
האָט געהאטן די לענג ניט מער ווי א פערצן מעטער, און ווי
פאמעלעך די קאץ איז ניט געגאנגען, איז זי סאָפקאָלסאָף דער-
גאנגען ביזן עק. דערנאָך האָט זי א גענעץ געטון, דאָס מויל
פרייט צעפענט, און, אפאָנעם, פון לאנגווייל האָט זי געגעבן א
שפרונג אראָפ אפן שטיבעלע, וואָס האָט זיך צוגעקלעפט צו
דער בלינדער וואנט. און אָט אזוי איז זי אינגאנצן נעלעם גע-
וואָרן, און מישע, וואָס האָט איר די גאנצע צײַט נאָכגעקוקט
מיט פרייט־צעפענטע אויגן, האָט זי שוין מער ניט געזעען.

מישע איז אָפּגעגאנגען פונעם פענצטער. די געמיינע זאכן
אין צימער זײַנען אים נאָך געווען פרעמד, ער האָט נאָך מוירע
געהאט זיך צורירן צו זיי: מער פון אלץ איז אים געפעלן געווען
צו זיצן אפן מאטראַץ, דערפאר וואָס דער רײַעך פון מאטראַץ.
אויסגעמישט מיט זײַן אייגענעם רײַעך, האָט זיך אים אויסגע-
וויזן פארן סאמע פּרײַנטלעכסטן.

דערנאָך האָט זיך אים דערמאנט די געשיכטע פונעם אלטן
מילנער. אז ס'האָבן זיך אָנגעהויבן פאנאנדערוויקלען פאר אים
די בילדער. וואָס דעם אלטנס געשיכטע האָט ארויסגערופן.
האָט א פּײַנדלעכער ווייטעק צונויפגעדריקט זײַן הארץ.
דער ווייטעק האָט אים ארומגעכאפט, ווי א שוידער, און
ער האָט זיך אָנגעשטרענגט צו באַפּרײַען פון דעם געפיל. אים
האָט זיך געוואַלט קלערן וועגן עפעס אנדערש. כאַטשבי וועגן
דער ליד, וואָס ער האָט געהערט אין שפיטאַל, און דער באַקאנ-
טער ניגן האָט אָפּגעקלונגען אין זײַנע אויערן עפעס אזוי רויק-
מאַרעשכוירעדיק.

מישע האָט געפילט, ווי אינעווייניק אין אים קומט פאַר א
גרויסע ענדערונג: פאכער און פרייד האָבן זיך געראנגלט אין
אים, ער האָט דערווארט עפעס אזוינס, וואָס איז נאָך מיט אים
ביז אהער קיינמאַל ניט פאַרגעקומען. די ליד האָט באַקומען א
פאשטימטן, קלאַרן אויסדרוק. מישע איז געזעסן מיט די פיס
אונטער זיך פארן גרויסן געקאָוועטן קאסטן און האָט זיך גע-
סטארעט אויסצודריקן אַט-אַ די מאַדנע און שיינע געפילן. אז
ער האָט אָנגעשריבן איין שורעלע, האָט די ליד, וואָס ער האָט
געהערט אין שפיטאַל, געהאַלפן אים, ווי א צויבער-שפיגל. צו
שפּינען אלץ נײַע און נײַע שורעלעך. פלוצים האָט דאָס שפּינדל
זיך אופּגעהערט דרייען, און מישע האָט געקוקט אף די שורעלעך.

ווי זיי וואָלטן אים געווען אינגאנצן פרעמדע. ער האָט אופֿ־
מערקזאם געקוקט אָף די גלײַכע רײען און האָט זיי אָנגעהויבן
לײענען מיט די פּרײט־צעפענטע אויגן:

אין אָבערדאם, אין אונטערדאם
פארוואָלקנט איז דער הימל,
מאטערט טאָג ווי נאכט א זאָרג
די פּויערים די אָרעמע.

אופגעבלאָזן טײַכן, שטראַמען,
רוישט דער וואלד און קראכט און קרעכצט,
ווארפט דער שטורעם אלק אין וועג,
פון אלע הײזער מאכט א סעל.

און די כײַעס, און די מענטשן
צײטערן פאַר שטורעמויגט,
ביימער בײגן זיך און בוקן,
יאַמערט, קרעכצט און וויינט די ערד.

קרעכצט דער גלאַק אליארעמדיקער,
צײטערט דאמבע אפן טײַך,
דאָרטן ווײטער בא די פּרײצים
רײפּט און גרינט די פעטע ערד.

יאָגן צוגן און וואגאַנען,
אויסגעצויגן אין א קײט,
קײן אָבערדאם, קײן אונטערדאם
א פּאָלק סאפּיאָרן צוגעפירט.

מע דארף די דאמבע באלד צעשטערן,
ראטעווען דעם רײכנס גוטס,
זאָל די וואסער בעסער פליטן
אפן פעלד צום אָרעמען.

און די כײַעס, און די מענטשן
ציטערן אין הוילע שרעק,
און אין קלויסטער קלינגען גלעקער,
קלינגען הילכיק, פול מיט פרייד.

די דאמבע טייקעף אופגעריסן,
גאנץ בא פריצים האָב און גוטס,
אָבערדאם און אונטערדאם
אין וואַלקן, שטורעם, דונער, בליץ.

זײַנען פויערים פארבליבן
אָן א ברעקל ברויט אין שטוב,
אוועק מיט טאַרבעס אף די פלייצעס
זוכן ערגעץ נײַעס גליק.

אזוי ווי מישע האָט פארענדיקט די ליד, אזוי האָבן זיך
טרערן בא אים א גאָס געטון פון די אויגן, און זײַן קליין הארץ
איז געווען איבערגעפולט, ווי א טעלער וואסער, וואָס גייט
איבער. ער האָט נאָכאמאָל און ווידעראמאָל געזונגען די ליד,
איז אומגעגאנגען איבערן צימער. גלייך ווי ער וואָלט אופגע-
נומען א טײַערן גאסט. איצטער האָט ער נאָר געווארט, סײַזאָל
זיך שוין אומקערן וואָס גיכער דער אלטער מילנער, ווייל ער
האָט געפילט, אז ער וועט זיך זיט בארוינקן, ביז ער וועט עמעצן
ניט אָפזינגען די שיינע ליד.
ער האָט שוין געזעען. ווי אזוי דער מילנער עפנט מיט א
שמייכלעך די טיר...

דער מילנער האָט אָבער ניט געשמייכלט... דאָס פּאַנעם זײַנט
איז געווען געל, די איינגעמאטערטע הענט האָבן זיך נאָכגע-
האנגען. אזוי ווי צווייגן, אראָפגעבראַכענע פון ווינט. ער האָט

ניט ארויסגערעדט קיין וואָרט, ניט קיין גוטס, ניט קיין שלעכטס..
ער האָט נאָר א קוק געטון אף מישען פון אונטערן היטל, וואָס
איז געווען אָנגערוקט איבער די אויגן... נאָכדעם האָט ער זיך
א וואָרף געטון אפן מאטראַך.

פון מישעס ליפן האָבן זיך אראָפּגעריסן די נאָר וואָס געבוי-
רענע אקארדן פון דער ליד.

דער אלטער האָט זיך אופגעהויבן, דאָס פּאָנעם זיַנס איז
געוואָרן אביסל רויקער. איז אים געווען א ביזאָיען פאר זיַי
שטימונג און, ווי צו פארענטפערן זיך פאר מישען, האָט ער א
וואָרטשע געטון:

— אין אלץ איז שולדיק דאָס, וואָס א גאנצן טאָג טאסקעסטו
זעק. אכט הונדערט מאָל אכציק קילאָ, דאָס ברעכט אזוי די
ביינער, צעדרייבלט זיי און הויקערט איַיַן... בייגט...

נאָך דער וועטשערע, וואָס ער האָט אליין אָפּגעקאָכט, האָט
זיך דער אלטער אזוי ווי איבערגעפיטן. דאָס פּאָנעם זיַנס האָט
געברענט, די אויגן האָבן געגלאנצט, די הענט האָבן זיך אביסל
בארויקט. און אז די ערשטע רינגלעך רויך האָבן א שוויים געטון
פון דער פיפקע, איז דער אלטער ווידער געוואָרן דערזעלבער
צוגעלאָזטער מילנער, מיט די גוטע אויגן, ווי מישע האָט אים
דערזעען דאָס ערשטע מאָל.

און די ליד איז אלץ אָנגעוואָקסן אין מישעס הארצן. בעשאַס
ער האָט זיך געפּאָרעט אין ווינקל בא זיַן שטוב־ארבעט, אויס-
געקערעוועט צום מילנער מיט דער פלייצע, האָט ער זי ווידער
אָננעהויבן אונטערזינגען שטילערהייט.

דער אלטער איז געזעסן, אינגאנצן פארטיפט אינעם רויכערן
אף זיַן הויכן געקאָוועטן קאסטן און האָט זיך גיט אומגעקוקט
אפן יינגעלע. און ערשט דעמאָלט, ווען די ווערטער פון דער

ליד האָפּן זיך א ריס געטון, אזוי ווי די טויפן, בעשאס זיי שלאָגן
זיך אָן אָן די ווענטלעך פונעם טויפנשלאק, האָט דער מילנער
זיך אָנגעהויבן צוהערן. אלץ שיטערער און פאמעלעכער האָט
אָנגעהויבן צו גיין דער רויך פון זיין מויל...

מישע האָט געזונגען, און פונעם טעלער, וואָס ער האָט גע-
האלטן אין די הענט, האָפּן איינטאָניק געקאפעט פעטע טראָפנס
וואסער אין דער שמוציקער פאָמעניצע ארין. קאפּ-קאפּ-קאפּ...
האָט די וואסער געקלונגען, ווי אן ארפע, און אונטער די קלאנגען
פון די וואסער-טראָפנס, האָט מישע מיט א קלאפנדיק הארץ
געזונגען זיין ליד. אז מישע האָט געענדיקט די ליד, האָט די
פיפקע שוין מער ניט גערויכערט, די וואסער האָט ניט געקא-
פעט, אין דער אלטער מילנער איז געזעסן שטיל אפן שטרוי-
ענעם מאטראץ. זינע אויגן זיינען געווען פייכט, ער האָט ניט
געקענט ארויסברענגען קיין וואָרט. מישע איז רויט געוואָרן
און האָט זיך אָנגעפויגן נידעריק איבער דער אויסגעווישטער
קיילע. צום גליק האָט דער קעראָסין-לאָמפּ אין דער צייט אויס-
געברענט, און זיי האָפּן ניט געקענט פאמערקן איינער דעם
אנדערנס אופגערעגטקייט. דער קנויט האָט א בליץ געטון דאָס
לעצטע מאָל, און זיי האָפּן זיך געמוזט לייגן שלאָפּן.

שאפעס איז דער אלטער געקומען אהיים פארפרי. אין די
הענט האָט ער געהאלטן א פלאטשיקן פאקעט, און דאָס פאָנעם
זיינס האָט געשיינט עפעס באזונדערס פּיערלעך. ער איז געווען
פריש אָפגעגאַלט, און זיין קאָל האָט געקלונגען באזונדערס
פריילעך און צוגעלאָזט:

— צעוויקל. דאָס איז דינסט, — און ער האָט זיך אָפגעקערע-
וועט פונעם יינגעלע, קעדיי ניט צו שטערן אים זיין פרייד.

אינעם שורשענדיקן פאק־פאפיר איז געלעגן א בלויער
סוועטער, מיט א הויכן קאָלנער.

אין איין רעגע איז מישע אריין אינעם דאָזיקן סוועטער
כאָטש זיין צעשויבערטער קאָפּ איז קאם מיט צאָרעס דורכגע־
קראַכן דורכן שמאָלן אויסשניט פונעם קאָלנער.

א האלבע שאַ איז אוועק אף דעם, וואָס דער אלטער האָט
זיך געסטארעט אויסצורייניקן מיט א בערשטל, איינגעטונקען
אין בענזין, די פעטע פלעקן אף מישעס קאָרטענע הויזן, דערנאָך
זינען זיי ביידע געשטאנען בא דער טיר פונעם קעמערל. דער
אלטער מילנער אין א שמאָלן, אויסגעריבענעם, אָבער גוט אויס־
גערייניקטן טונקל־ברוינעם סערדעט, אין א ליכטיק העמדל מיט
שפרענקעלעך און מיט א גרויסן רויטן שניפּס. אפן קאָפּ איז בא
אים געווען א שליאפע מיט א שמאָלן דענעק, און אין די הענט
א קארשן־שטעקל. לעבן אים מישע—אין א בלויען סוועטער,
אין קורצע זומערדיקע הויזן און אין שווארצע שיד, אָפּגעפּוצטע,
ווי א שפיגעלע, און פארבונדן מיט אָפּגעשווארצטע שטריקעלעך.
קיין היטל האָט ער ניט געהאט, האָבן אָבער מערער געגלאנצט
די האָר זינע, צוגעקעמטע און צוגעגלעטע מיט א נאס בערשטל.
דער אלטער האָט געזאָגט דעם יינגעלע, וואָס האָט שאַרף אף
אים געקוקט. אז ער איז „דער דריטער נומער“, דערנאָך האָט
ער אופגעהאנגען אף דער טיר פונעם קעמערל א שווערן שלאָס,
און מיט א שאפעסדיקער רויקייט האָבן זיי זיך געלאָזט גיין
איבער די אויסגעווייסטע שווינדל־טרעפּ צו די שפייזלעך אף אן
אָוונט מיט טענץ און מיט פאָרשטעלונגען.

נאָך דעם צווייטן טאָג, נאָכדעם ווי מישע האָט אים אָפּגעזונגען
זיין לידעלע. האָט דער אלטער איינגעלאדן מישען אף דעם אָוונט
און האָט געזאָגט דעם יינגעלע, אז ער איז „דער דריטער נומער“.

דורך דער פוסטקע, פארפֿי די עלנטע גאו־לאמטערנס און סטויפעס מיט מעלדונגען, זײַנען זיי ארויסגעקומען אף דער נאָענטסטער געפלאסטערטער גאס. פונווייטנס האָט זיך געהערט א טופען פון באלעגאָלישע פערד. און וויטער — די גלעקלעך־פון די טראמווײַען. דער אלטער האָט געשפאנט מיט אן אומגעווייב־לעכער זיכערקײַט, און מישע איז געגאנען לעבן אים אזוי, גלייך ווי ער איז אין דעם סוועטער געבוירן געוואָרן.

בידע האָבן האנאָע געהאט אי פון זייערע נייע יאָנטעוודיקע קליידער אי פון זייערע זיכערע פעסטע טריט. און מיר דארפן זאָגן, אז ווען אונדזערע פריינט זײַנען ארויסגעגאנגען אף דער רינגשטראסע, וווּ די הויכע אויסגעפויגענע לאמטערנס האָבן דערמאנט אין זשיראפעס, האָבן זיי געשפאנט איבער איר מיט אזא זיכערקײַט, אזוי ווי געבוירענע פירגער פון דיאָזיקע ערטער. זייערע בליקן און באוועגונגען זײַנען געווען אזעלכע, אז מ'האָט דאכט זיך, אפילע ניט געקענט כווישעד זײַן אין דעם, אז זיי זײַנען געקומען אף דער העל־באליכטענער רינגשטראסע פון יענע ערטער, וווּ ס'זײַנען פאראן קרומע געסלעך, שיטערע לאמטערנס און ליידיק־פלעצער, וואָס שמעקן מיט קעץ.

דער אלטער איז געגאנגען אלץ וויטער. ער איז געווען בא זיך אזוי פעסט. אז אף דער לעצטער סטאנציע פונעם געלן טראמווײַ האָט ער זיך, ניט לאנג טראכטנדיק, אריינגעזעצט אין ערשטן וואגאָן. און אז זיי האָבן זיך דאָרט איינגעמאָסטעט, האָט זיך דער אלטער געהאלטן אזוי פריי בא דער העלער שײַן אינעם בלישטשען פון די גראָבע שפיגלען, גלייך ווי ער איז אַן־דערש ניט געוויינט געוואָרן. נאָר צו פאָרן אין ערשטן קלאס^{*)}.

*) אין אונגארן זײַנען פאראן טראמווײַען פון ערשטן און צווייטן קלאס.

דער וואגאָן האָט זיך ביסלעכווייז אָנגעפילט, און אָף ד
בענק האָבן זיך אויסגעזעצט מענער אין עלעגאנטע פאלטעס
און דאמעס אין זיידענע שיך.

דער וואגאָן האָט גערירט. קעדיי ניט צו פארלירן אפילע אָף
איין מינוט די שטימונג זיינע, האָט דער מילנער דעמאָנסטרא-
טיוו געהאלטן אין דער האנט א בלישטשענדיקן זילבערנעם
קראָן. און מישען האָט זיך עס אויסגעדאכט פאר אומבאדיגנט
נייטיק, קעדיי אונטערצוהאלטן דעם אייגענעם קאָוועד אין א
גוט אויסגעקליידטער געזעלשאפט.

ס'איז צוגעגאנגען דער קאָנדוקטער און האָט איבערגעביטן
דעם בלישטשענדיקן קראָן אָף צוויי געלע טראמוויי-בילעטן און
עטלעכע געוויינלעכע ברוינע און גרויע מאטבייעס.
אָבער פלוצים האָט דער אלטער דערפילט עפעס א אומאנ-
גענעמלעכקייט.

דער רועך ווייסט, וואָס האָט ער עס, אָט אַ יענער הער מיטן
הויכן קאָלנער, דאָרט אין ווינקל, אזוי פארשנורעוועט די ליפן.
דער אלטער האָט ארויסגעשטעהט דעס קאָפּ דורכן פענצטער;
די נערוועזע שטימונג פונעם מילנער האָט זיך אויך מישען אי-
בערגעגעבן, און ער האָט אויך דאָסזעלבע געטון.

נאָר איצטער האָט דער הער מיטן אָנגעקראַכמאלעטן קאָל-
נער, וואָס איז געזעסן אנקעגן מישען, זיך אָנגעבויגן צו זיין
דאמע, נאָכדעם האָבן זיי ביידע א קוק געטון אָף מישען און
האָבן א שמייכל געטון.

מישע איז אָנגעצונדן געוואָרן, האָט שטילערהייט געכאפט א
קוק אָף זיינע הויזן און האָט דערזעען, אז די פעטע פלעקן, וואָס
דער מילנער האָט זיי פאריבן מיט אויסגעוועפטן בענזין, זיינען
ווידער ארויסגעטראָטן אָף די דינע קאָרטענע הויזן.

מישע איז רויט געוואָרן, האָט אראָפּגעלאָזט די הענט אף די קני און האָט זיך אויסגעקערעוועט צום פענצטער. איצטער זינען זיי ביידע געזעסן ווי אף שפּילקעס, און האָבן זיך ביידע פארטיפט אינעם באַטראַכטן די אָפּגעבליאקעוועטע שילדן אף די פארבמלויפֿ-ייקע הייזער.

אין וואַגאַן האָבן דאָ און דאָרט די מענטשן עפעס געלאַכט, און ביידע זינען זיי געווען פעסט איבערציגט, אז לאַכן קען מען נאָר פון זיי.

קעדיי צו פארבאהאלטן זיין אופרעגונג, האָט דער מילנער גענומען פּוצן מיטן אַרבל די שליאַפּע. צוליב דעם האָט ער זי אינדערגיך אראָפּגענומען פונעם קאַפּ, דערנאָך האָט ער זי צוריק אָנגעטון אפן קאַפּ. סאַפּקאַלסאַף האָט ער אזוי געט איבערגע-כאזערט די באוועגונג, אז עמעצער האָט עס באַמערקט און האָט זיך צעלאַכט.

פונעם מילנערס אויגן זינען פונקען געפלוויגן, אזוי ווי פון א שאַרפּשטיין. מישע האָט מוירע געהאַט, ס׳זאָל ניט פאַרקומען קיין סקאַנדאַל.

נאָר דאָר איז נאָך געווען גאַרניט. שפּעטער האָט זיך מישע נאָך מער דערשראָקן. ער איז געווען זיכער, אז ס׳וועט שוין גלאַט ניט אָפּגיין: אף די אומרויקע באוועגונגען פונעם אלטן האָט זיך איינער א הער, וואָס איז געזעסן לעבן אים, א הייב ארף געטון פון זיין אָרט און האָט זיך ביז איבערגעזעצט אַנקעגן. דערביי האָט ער א וואָרטשע געטון אין זיך עפעס אזוי ווי: „ס׳איז דאָך אומעגלעך אזוי“. אָבער דער אלטער האָט דיטלעך געהערט, און ער וואָלט געמעגט שווערן, אז דער הער האָט געזאָגט: „פאַריפעשטער פויער“. דאָס האָט אופגעקאַכט דעם אלטן. ער איז רויט געוואָרן ביזן האַלדז, ער איז אונטערגע-

שפרונגען צום הער מיט די פענסנע אף דער נאָז, וואָס האָט זיך שטיל געוויגט און רויק געקוקט פאָרויס, און האָט אים א רעווע געטון אין פאָנעם ארײַן. אז סײַהאָט אזש א ציטער געטון פאר שרעק:

— איך בין דיר א פאריפעשטער פויער?..

און דער קארשן־שטעקן וואָלט אין איין מינוט צעדרויבלט דעם הער מיטן צילינדער די פענסנע זינע, ווען ניט דער אוילעם, וואָס איז אופגעשפרונגען און האָט אים אָפּגעהאלטן.

— מיין הער, איר שרייבט מיר צו אזעלכע ווערטער, — האָט געמורמלט דער בלייך־געוואָרענער הער מיטן צילינדער, האלטנדיק די פענסנע מיט צוויי פינגער, און מער האָט ער גאַרניט ניט געקענט זאָגן

— אָט וועל איך דיר באלד צענוואדזיען דיין פעטע צורע, — האָט ארויסגעכריפעט דער אלטער, און אלע פאסאזשירן האָבן זיך געסטארעט־ אים אָפּצוהאלטן. אָבער אומזיסט האָבן זיי אים באַרויקט. ער איז ארויס פון די קיילים, האָט גערעוועט, געזידלט זיך, געוואָרפן זיך אין אלע זיטן. מישע האָט א פאר־צווייפלטער זיך געסטארעט דערקלייבן זיך צו אים און האָט זיך אוועקגעשטעלט פאר אים מיט אופגעהויבענע פויסטן. ער האָט אָבער קיין איין וואָרט ניט געקענט אויסריידן. פאר גרויס פאר־דראָס האָט ער זיך זייער שטארק צעכליפעט. די פאסאזשירן האָבן זיי פאמעלעך ארויסגעשטויסן אף דער הינטערשטער פלאטפאָרמע. דאָרט איז דער אלטער ארײַן נאָך אין א גרעסערן גרימצאָרן. ער האָט ווידער א ריס געטון די טיר און האָט ארײַנגעשריגן אינעם שמעקנדיקן שניענדיקן וואגאָן ארײַן:

— איר קענט ניט פארלימדן דעם ארבעטערט רייעך! ווארט, ווארט! מיר וועלן זיך אף אַמער רייעך אויך אמאָל ארומקוקן.

דער וואגאן האָט זיך אָפגעשטעלט, דער אלטער איז אראָפּ
געקראָכן, אויסער זיך פאר פארדראָס, צונויפדריקנדיק שטארק
דעם שטעקן אין פויסט.

מענטשן, וואָס האָבן זיך מיט אים צונויפגעשטויסן אָף די
טראָטוארן. האָבן אים פאר מוירע אָפגעטראָטן דעם וועג.
און לאנג האָט מען נאָכגעקוקט נאָכן צוויילדעוועטן מענטשן,
וואָס האָט געפאָכט מיט די הענט, און נאָכן כליפּענדיקן יינגעלע.

ס'האָט זיך געדאכט, אז דידאָזיקע געשעעניש האָט אָף לאנג
געפאָטערט דעם אלטן די שטימונג זינע.

און פאר מישעס אויגן, פולע מיט טרערן, האָט זיך געטראָגן
א בילד פון דעם ווונדער־זיינעם אָוונט, ווי א שיינענדיקע
שיף, וואָס ער וועט שוין אהינצו איצטער ניט קענען אריינקומען
בעשומיפן. נאָר צום גליק האָט דער אלטער, ווי ער האָט נאָר
א קוק געטון אָף מישעס בלייך, פאריז גט פאָנעם, זיך באַ-
טראכט און האָט זיך געלאָזט גיין אין דער נייטיקער ריכטונג.
פארשטייט זיך, די גוטע שטימונג איז בא אים פארשוונדן, און
ביז סאמע האלבער נאכט האָט ער זיך געפילט ניט איבעריק
פריילעך.

סאָפּקאָלסאָף זינען זיי צוגעקומען צו א טומלדיקן ראשיקן
רעסטאָראַנדל. דער אלטער האָט טייקעף אריינגעפירט מישען
אין אן אויסגעפוצטן לאנגן זאל, האָט אים אוועקגעזעצט אָף אן
אָרט, און אליין איז ער געבליבן אין פופעט אויסטרינקען א
פלעשל ביר.

בארויקט זיך אביסל האָט ער ערשט דעמאָלט, ווען ער האָט
געפונען איינעם, וואָס האָט אויסגעהערט זיין פארדראָס, און
האָט אים געייצעט זיך ווענדן אין אן ארבעטער־ציטונג, ווייל

די כאוויירים וועלן, פארשטייט זיך, גערן פובליקירן עס אין דער פרעסע.

דידאָזיקע ווערטער האָבן, אזוי ווי אָפּזיך, באַרויקט דעם אלטן. מישע איז אין דער צייט געזעסן מיט א שווער האַרץ באַ דער טונקעלער שיין פון די פינטלענדיקע לאַמפּן. ניט ווייט פונעם סאַטינענעם פאַרהאַנג, אַנקעגן דעם סופּליר־בַּיִדל, וואָס איז געווען געראַטן אין אן אויסגעפויגענער מענטשישער פלייצע. אין זאל איז נאָך קימאַט קיינער ניט געווען. פון צייט צו צייט האָבן די מער נייגעריקע שפּילערס אַרויסגערוקט פון הינטערן פאַרהאַנג די קעפּ זייערע מיט די אָנגעקלעפטע וואַנצעס. נאָכדעם איז איבערן זאל דורכגעלאָפּן אַ גראָב, נידעריק מענטשל מיט אַ פּלעק פון וואַנצעס אונטער דער נאָז, האָט אן אופּגערעגטער זיך געאַמפּערט מיט אן אַרבעטער, וואָס איז געגאַנגען הינטער אים מיט אַ רויט פּענדל אפּן אַרבל.

— אַ דאָס הייסט באַ אַיך אן אָרדענונג?! — האָט געשריגן דאָס קליינע מענטשל. — סע שטייט דאָך ניט קיין איין בענקל אפּילע דאָרט, וווּ מע דאַרף.

ער האָט זיך אַ לאַז געטון צווישן די רייען בענקלעך און האָט אָנגעמאַכט נאָך אַ גרעסערע אומאָרדענונג.

— די אַקטיאָרן קענען ניט זייערע ראָלן. — האָט זיך געהיצט דאָס קליינע מענטשל, — דער פאַריקמאַכער האָט פאַרגעסן די בערד, האַלב זינגערס זינען הייזעריק, דער זאל איז נידעריק, ניטאָ אין אים קיין פּיצל אַקוסטיק, — האָט ער אַ געשריי געטון. אזוי ווי אַף צו דערווייזן, איבערן גאַנצן זאל. און ווירקלעך, די אַקוסטיק פונעם זאל איז געווען ניט קיין פּויגלדיקע, וואָרעם די שטים פונעם קליינעם מענטשל איז אָפּגעשפּרונגען פון די ווענט, אזוי ווי שלעכטע שטוקאַטורקע.

— מיט איינעם וואָרט, אלץ איז פארפאלן, אלץ איז פאר-
פאלן! און איר שטייט זיך דאָ, גלייך ווי ס'האָט צו אייך קיין
שׂיכעס ניט. דאָס איז ניט געהערט געוואָרן! גיט געהערט
געוואָרן!

איידער עמעצער האָט אים געקענט ענטפערן, איז דער
כאווער קראָליק, — אזוי האָט מען אים גערופן, — מיט אופגע-
שטעלטע האָר ארויסגעלאָפן פונעם זאל.

אין א מינוט ארום האָבן זיך אָנגעצונדן די לאַמפן, אזוי ווי
אין אן עמעסן טעאטער, און דאָס קליינע מענטשל האָט דורכ-
געשטופט דורכן פאָרהאנג דעם קאָפּ זיינעם, אָדער, ריכטיקער
געזאָגט, זיינע וואָנצעס.

— דריטער נומער! דריטער נומער! גענעראלע רעפעטיצע! —
האָט א געשריי געטון דער כאווער קראָליק אין צושייער-זאך
אריין, פונקט ווי אין א טעאטער.

דער כאווער קראָליק האָט אלע זיינע יאָרן געטרוימט וועגן
דעם, ער זאָל אומלויפן איבער דער בינע פון א גרויסן, זייער
גרויסן, עמעסן טעאטער און זאָל געבן ווונדערלעכע אָנווייזונגען
די מענטשן, וואָס לויפן ארום אהין און צוריק. סע מאכט ניט
אויס, וואָס זיין מאזל האָט אים צו דעם ניט געשפילט, דער
כאווער קראָליק האָט זיך באנוגנט מיטן קליינעם פאָרהאנג און
מיט דער קלייניקער בינע, וואָס ער האָט איבער איר ארומגע-
שמייט מיט פארשיידענע הויכע ווערטער, און דידאָזיקע ווער-
טער האָבן אף די מיטארבעטער ניט געמאכט דעם מינדסטן
איינדרוק.

אָבער מישע איז געווען ווי א פארקישעפטער, ס'האָט אים
ארומגעכאפט אן עמעסע, ניט קיין געמאכטע ארטיסטישע בא-
גייסטערונג, און אויך ניט קיין געמאכטע מוירע און בינע-פיבער.

דער מענטש מיט די קליינע וואַנצעלעך איז מיטאמאָל אויסגע-
וואַקסן אין זײַנע אויגן, האָט אים באַזיגט, ווען ער האָט מיט א
פּיזער שטים א געשריי געטון אין זאל ארײַן: „גענעראלע
רעפּעטיציע!“

סײַ אראַ מײַן מאָדנע, שײַן וואָרט דאָס איז געווען!
אין מישעס אופגערעגטער פּאַנטאַזיע האָט זיך עס איבער-
געגאָסן, ווי א ווּנדערלעך, פּילפאַרביק באַפעלע.
אין דערזעלבער מינוט איז דער כאַווער קראָליק ווידער
געווען אין זאל און. גײַענדיק גלייך אַף מישען, האָט ער גע-
שריגן נאָך פּונדערווייטנס:
— דריטער נומער, אַף דער רעפּעטיציע, אלע אַף דער
פּינע!

נאָר טײַקעף טאַקע האָט ער גאָר אינגאַנצן פאַרגעסן אָן
מישען, ווײַל ער האָט באַמערקט אין דער צײַט, אז דער ווענ-
טיליאַטער אַרבעט נײַט, — איז ער צוגעלאָפּן צום פּענצטער, און
אז דער ווענטייאַטער האָט זיך ווידער אָנגעהויבן דרייען, איז
ער נאָכאַמאָל, גלייך ווי ער האָט אָפּגעטון א שטיקל אַרבעט,
ארויסגעלאָפּן פּונעם זאל.

ווי נאָר ער האָט נײַט געסטײַעט, איז געקומען צו לויפּן דער
אַלטער מילנער, א פאַרסאַפּעטער, און, גלייך ווי דעם כאַווער
קראָליקס פּלײַסיקײַט האָט זיך אויך אים איבערגעגעבן, האָט ער
נאָך פּונדערווייטנס א געשריי געטון צו מישען:

— דריטער נומער, אַף דער גענעראלער רעפּעטיציע, אלע
אַף דער פּינע!

מישען האָט אַרומגעכאַפּט א געפּיל, געראָטן אין דעם, ווי א
קאַראַהאָד פּון טאַנצנדיקע מענטשן וואַלטן אים דאָ א וואָרף
געטון צום אַרויסגאַנג אַף דער פּינע.

דאָרט איז געווען צוגעקלאפט א שטרענגע דערמאָנונג מיט
א רויטן קרייץ. און א ניט ווייניקער שטרענגער כאווער פֿייער-
לעשער (דאָ איז אלץ געווען כאוועריש) איז געזעסן אין א ראָ-
מאנטישער שטימונג, מיט א פלאש פיר אין האנט.

אריינגאנג אף דער בינע.

רויכערן פארבאָטן.

זייטיקע מענטשן אריינגאנג שטרענג פארווערט.

אַבער מישע איז אריינגעגאנגען. ער איז דאָ ניט געווען קיין
זייטיקער. ער איז געווען „דער דריטער נומער“.

דאָס צימער האָט געווימלט מיט ליבהאַבער און מיט עמעסע
ארטיסטן. אף גרויסע האקנס זיינען געהאנגען פאנטאסטישע
קאָסטיומען, און אינעם ארומיקן געפילדער פון די האלב-אַנגע-
טונענע, האלב-פארגרימירטע מענטשן האָט זיך מישע דערפילט.
ווי אין א מאָדנעם, דולן שלאָף.

מערער פון אלעמען האָט געטומלט, פארשטייט זיך, דער
כאווער קראָליק, וואָס האָט געהאלטן אין איין רופן „דעם דריטן
נומער“, ביז ער האָט זיך ניט פארטשעפעט אין מישען.

— ווי א באַרג אראָפּ פון די פלייצעס, — האָט זיך קראָליק א
ווערטל געטון, — נו, קום אהער, קליינער. ציטערסט אביסעלע?
דו האָב נאָר קיין מוירע ניט. דו זינגסט פאר עמעסע פראָלע-
טאריער. דאָס טאמע דאנקבארע פובליקום. מע דארף נאָר קענען
פארכאפן זייערע הערצער. ווו איז דער אקאָמפאניאטער? גע-
נעראלע רעפעטיציע! אקאָמפאניאטער! דער רועך זאָל אים
געמען! פיאניסט, „דריטער נומער“...

דעם אקאמפאניאטער האָט מען, אפּאָנעם, אינערגעץ ניט געקענט געפינען. די מענטשן אין זאל האָבן אָנגעהויבן קלאפן און פלעסקען מיט די הענט. קראָליק, אן אָפּגעגאָסענער מיט שווייס, האָט געבראכט צו שלעפּן דעם פּיאניסט פארן קאָלנער. ס'איז שוין געווען זייער שפעט, וועגן א גענעראלער רעפעטיציע האָט שוין קיין רייד ניט געקענט זיין, בלויז איין מישע האָט דורכגערעפעטירט מיטן פּיאניסט; קיין רעכטע גענעראלע רעפעטיציע האָט ניט געקענט פאַרקומען, ווי ס'האָט זיך שוין געפירט אין מעשעך פון צען יאָר, — ווייל ס'האָט קיין צייט ניט געקלעקט.

— מיר הייבן אָן, — האָט דער כאווער קראָליק איבערגע- שריגן דעם גאנצן טומל. — אלע מאנצבלען אף דער בינע... און פארן ציטערנדיקן מישען האָבן א שווינדל געטון צעשווי- בערטע קעפּ, בערדיקע פענימער, מענטשן אינגעוויקלטע אין עפעס שמאטעס און אויך א האלב-נאקעט מיידלש ליב. עמעצער האָט אָנגעהויבן שפילן אפן ראַיאל א באקאנטן מאָטיוו, א צווייטער האָט צוגעמאכט דאָס דעקל אף יענעם פינגער. דער כאווער עלעקטראָטעכניק האָט פון אופרעגונג, אנשטאָט דעם צושויער-זאל, פארלאָשן די שײַן אף דער בינע. אונטן האָט מען אויסגעשאַסן א געלעכטער. קראָליק איז מיט קלאָלעס אוועקגעלאָפן אף דער בינע, האָט געפאַכעט מיט די הענט און האָט געוואלדעוועט, געריסן די האָר אפן קאָפּ. מ'האָט, פארשטייט זיך, די מינוט געגעבן שײַן אף דער בינע, און דער פאָרהאנג האָט זיך אופגעהויבן פאר קראָליקס פּאָכנדיקע הענט. אָבער דער כאווער קראָליק איז ניט באַטד געוואָרן, ער איז טייקעף ארויסגעטראָטן אין דער ראַל פון א קאָנפּעראנסיע. ער האָט געגעבן צו וויסן, אז אף אים איז אויסגעפאלן אן אומדערואר-

טעט. — ס'איז טאקע געווען אן עמעס, — גליק צו באגריסן די
כאוויירים. נאָר — ער האָט טאקע בוכשטעבלעך אזוי געזאָגט —
פון צעטראַנגנקייט האָט פארגעסן אלע יענע פלאטשיקע כאַכמעס
מיט וועלכע ער האָט זיי געוואָלט באגריסן. נאָכדעם האָט ער
געמאָלדן דעם דאנקבארן און לאכנדיקן אוילעם, ער זאָל זיך
צוגרייטן צום ערגסטן, — דאָס האָט ער איבערגעכאזערט וואָרט
אין וואָרט שוין פינף יאָר דורכאנאנד, — צו שרעקלעכע צען
מינוט. די ערשטע צען מינוט פלעגן זיך אָנהייבן מיט פאָרטע-
פיאנע-שפּיל. נאָר דער אוילעם האָט אופמערקזאם געהערט די
אלץ אָנוואקסנדיקע אקאָרדן און האָט נאָך דער שפּיל לאנג
אפלאָדירט. דער כאווער קראַליק האָט דערוף געזאָגט מיט א
פריילעך געלעכטערל, אז ער האָט נאָך פריער געמאָלדן, אז
דער ערשטער נומער וועט זיי זייער געפעלן. נאָכדעם, ווען ער
האָט געגעבן צו וויסן וועגן ווייטערדיקן נומער, האָט ער גע-
מאָלדן, אז דער אווטער פון דער ליד הייסט פעטעפּי, און אז
אין די קומענדיקע פינף מינוט וועט ער זיך, פארשטייט זיך,
איבערקערן אין קיינער. דערנאָך איז ער ווידער בעלעם געוואָרן
הינטערן פאָרהאנג. אף דער בינע האָט מען אין דער צייט דעק-
לאמירט. און אין גארדעראַפּ-צימער האָט קראַליק געגלעט מישען
איבערן פּאָנעם, וואָס איז געווען בלייך ווי קרייד, האָט פאריכט
אף אים דאָס אָנטון און האָט צוגעשטאָכן רויטע נעגעלעך צו
זיין טוועטער. דערביי האָט ער אים געלערנט, וויאזוי ער דארף
זיך צוהערן צום אקאָמפּאניאטער, וויאזוי ער דארף אויסדרייען
דעם קאָפּ, זיך באוועגן אף דער בינע. נאָר מישע האָט פון דעם
אלעמען קיין איין וואָרט ניט פארשטאנען: ער איז געשטאנען
צוגויפגעקוטשעבורעט פארן קליינעם מענטשל און האָט לאכלוטן
ניט געקענט איינהאלטן דעם אינעווייניקסטן ציטער.

דער אלטער מילנער האָט אריינגעשזעקט זיין העליש-רויטן
קאָפּ אין דער טייל גארדעאַב-צימער און האָט א רוף
געטון מישען.

אין זאל האָט מען אָנגעהויבן אפּלאָדירן. פונעם אלטנס ווער-
טער האָט מישע גאָרניט ניט פארשטאנען, נאָר ער האָט מיט
דאנקבארקייט דערפילט די אופמונטערונג, וואָס ער האָט איבער-
געלייענט אין זיינע אויגן.

קראָליק איז ארופגעלאָפּן אף דער בינע, האָט געזאָגט עפעס א
נארישקייט, דער אוילעם האָט אויסגעשאַסן א געלעכטער, דער-
נאָך האָט ער נאָך עפעס געזאָגט, און נאָכדעם איז אין זאל
געוואָרן טויט-שטיל.

מישע האָט ניט געהערט, וואָס קראָליק האָט געזאָגט, נאָר ער
האָט דערפילט, אז ס'האָט זיך גערעדט וועגן אים, און אז די
שטילקייט, אן אָנגעפילטע מיט ווארטעניש, האָט געהאט א
שײַכעס צו אים.

ווידער איז געקומען צו לויפן דער כאווער קראָליק, האָט
אָפּגעווישט דעם שווייס פונעם פאַנעם. ער האָט א נעם געטון
מישען און האָט אים אוועקגעשטעלט סאמע אינמיטן דער בינע.
אין א מינוט ארום האָט זיך דער פאָרהאנג אופגעהויבן, און
מישע האָט דערפילט, ווי גלײַך דאָס אַנטון איז פון אים אראָפּ-
געפאלן, — פונקט ווי ער וואָלט געשטאנען א נאקעטער, און
מהאָט אים ארויסגעשטעלט אף כויעק פאר די פירהונדערט
אויגן.

דער ראַיאל האָט טײַקעף דורכגעשפילט די ערשטע סטראָפּע.
נאָר מישעס מויל איז געווען שטום, אזוי ווי א פארזויגענע
וונד. פאר זיינע אויגן האָבן געשווינדלט העלע קרימזן, אין די
אויערן האָט געזשומעט. די פיס זיינען אזוי ווי איינגעזונקען

געוואָרן אין דיל, נאָר פּונּהינטן האָט אים דעם כאווער קראָליקס
קאָל א שטויס געטון גלייך אין הארצן אריין:
— פארטיק.

און מישע האָט אָנגעהויבן זינגען. נאָך דער ערשטער סטראָפּע
האָט ער שוין געקוקט דרייַסט אין די פיר מייעס ברענענדיקע
אויגן אריין; נאָך דער צווייטער האָט אים שוין געקלעקט מוט
זיך צו פארטיפן אין זיי, נאָך דער דריטער — איז ער געווען
גרייט אף אלץ, און נאָך דער פּערטער איז ער פארטרונקען
געוואָרן, זיך פארכלינעט אינעם אָנגרונטיקן יאם ברענענדיקע,
טרויעריקע און ליַדנדיקע מענטשישע אויגן. סאָפּקאָלסאָף, איז
פון זיין הארצן אראָפּ א מאסע, דאָס הארץ איז אים געוואָרן
גרינג, ווי א לופט-באלאָן, וואָס האָט זיך באַפרייט פון זיין לאסט.
די שטים זינע איז געוואָרן ריין. ער האָט געוויינט, געקלאָגט
זיך פאר יענע, צווישן וועלכע ער האָט פארבראכט דאָס גאנצע
לעבן זינס.

יא, פאר זיי, פאר זיי האָט ער איצטער געזונגען, מיט זיי
געוויינט, ווי מיט א מוטער. ער האָט זיי גערופן, ווי מע רופט
א פאָטער, און מיט פריידיקע טרערן האָט ער זיך צו זיי געבוקט.
די אפלאַדיסמענטן האָבן געדונערט, געהודעט.
צוויי ריזיקע הענט האָבן אראָפּגענומען מישען פון דער בינע,
און א פאָך הייסע פליישיקע ליפן האָבן אים א קוש געגעבן אין
שטערן אריין.

דעם גאנצן וועג האָבן זיי קיין וואָרט ניט אויסגערעדט, גאָר-
ניט ניט באַמערקט ארום זיך און זינען געווען גליקלעך אָן א שיר.
אפן וועג האָבן געקלונגען און געהודעט די עלעקטרישע
וואַגאַנען, און זיי האָבן געשפּאַנט, מיט א שמיכל אף די ליפן.

אזוי ווי קינדער, וואָס שלאָפן אָף דער וואָר, צו דער קויטיקער,
פארויכערטער, ניט געפלאסערטער פאַרשטאַט.

—

סיזימען אוועק אסאך, אסאך רויקע, גליקלעכע טעג, און
סיאיז שוין פארגאנגען א רייד וועגן דעם, אז די כאוויירים
וועלן אינאָרדענען מישען אָף א פאבריק. נאָר דעם אינדערפרי,
ווען דער אַלטער האָט געוואָלט אָפּפירן מישען צום כאווער
באלאָג, וואָס האָט זיך אונטערגענומען אים אינצואַרדענען, איז
דער אַלטער מילנער אופגעשטאנען פונעם געלעגער א מידער
און א צעקראַכענער, און מישע האָט באמערקט, ווי ער איז, אָן
קויכעס, וואקלענדיק זיך, ארויסגעגאנגען פונעם קעמערל.

מישע איז אָבער געווען פול מיט האָפענונג. ער האָט גע-
טראכט וועגן דער מוידעדיקער, אָבער פראכטפולער און ווי-
דערלעכער פאבריק, וועגן דער פאבריק, וואָס אהינצו זימען
געגאנגען זימע פאָטער און מוטער און אלע, וועמען ער האָט
נאָר געקענט. ער האָט שוין געפויט פלענער, וויאזוי ער וועט
שפעטער אויספאָרן די גאַנצע וועלט און וועט אויסלייזן דעם
אלטן פון דער ארבעט.

דערווייל איז געוואָרן באַכט. ס'האָט שוין געקלונגען זעקס
אזייגער, און דער אַלטער איז נאָך אלץ ניט געקומען. דאָס
ווייזערל האָט זיך פאמעלעך דערנענטערט צו זיבן. מישעס
הארץ האָט געפלאטערט אלץ שטארקער, און דאָס גאַנצע בלוט
איז אים אריין אין פאָנעם אריין.

ס'האָט אויסגעקלאַפט אַכט, ס'איז אוועק נאָך א צייט. אָף דער
בלינדער וואנט אנקעגן האָט זיך שוין צונויפגעקליבן דער קעצע-
נער קאָנגרעס, און די לעוואָנע האָט זיך צעלויכטן מיט איר
קמלעכדיקן געזיכט איבערן קלויסטער-טורעם.

מישע האָט פארלאָזט זײַן בוידעמל און איז ארויסגעלאָפן אָף
דעה גאס. ס'איז געווען א פּרילינג-אָווונט מיט קוויטיקע רעגן-
שטראָמען — אן עמעסער אפרעל-וועטער.

אָף דער ווייניק פארבויטער, מיט מיסט-גראָז פארוואקסענער
גאס איז ניט געווען קיין לעבעדיקער נעפעש. די פענצטער פון
די גרויסע און קליינע הייזער האָבן בייזשפּאַטיש אונטערגע-
וונקען דעם פּאַרסאפעטן יינגעלע, וואָס איז געלאָפן אָן
א היטל.

די, וואָס האָבן געארבעט אָף די פאבריקן, אָף ביניאָנים, באַם
אַנלאָדן, — זײַנען שוין געשלאָפן, אלע יענע, וואָס די שענקען
אָדער די מייסיש-שטיבלעך האָבן זיי אָפּגעריסן פונעם שלאָף
אָדער פונעם לעבן, — אלע זײַנען געלעגן אין זייערע נאָרעס,
פריטשמעליעטע פאר מידקייט.

האלבע נאכט האָט זיך מישע, אינגאנצן א דערהארגעטער,
אין אויסגעוויקטע שייך, ווידער דורכגעגליטשט איבער די
פינצטערע טרעפּ אין זײַן קעמערל ארײַן.

דער שטרויענער מאטראַן איז געווען לידיק, גאָרניט האָט
זיך ניט איבערגעביטן, נאָר א שטראָם לופט האָט פון דער אָפּע-
נער טיר אָנגעהויבן בלאָזן און האָט, סאָפּקאַלסאָף, פארלאָשן דעם
לאַמפּ, וואָס האָט ביז אהער טאם געגויסעט, און דאָס קעמערל
איז פארזונקען געוואָרן אין טיפן טהאָם פון דער נאכט-פינצ-
טערניש.

די געשיכטע מיטן אלטן מילנער איז ניט געווען עפעס קיין
פאזונדערער איינציקער צופאל, די צײַטונג „א קאָפּיקע“ האָט
ניט געפונען פאר נייטיק אפילע צו דערמאנען וועגן איר.
פאָרגעקומען איז עס אזוי:

אז דער אלטער האָט אפדערנאכט איבערגעטרָאָגן בעשאָלעם
 דעם זיבנהונדערט ניין און נײַנציקסטן זאק איבער דער
 שמאָלער ברעט אף דער בוקסיר־שיף, און מ'האָט אים ארופגע-
 וואלגערט אף די פלייצעס דעם לעצטן, ד. ה. דעם אכטהונ-
 דערטסטן, האָבן זיך זײַנע קני עפעס מאָדנע איבערגעבויגן. עמעס
 זײַנע קני פלעגן אויך פריער ציטערן. אָבער הײַנט איז עס
 געווען גאָר אן אנדער. מין ציטער. און זײַנע לונגען האָבן
 געפֿיפֿט, געקרעכצט און געקלאָגט זיך. אָבער ביזן גלאָקן־סיגנאל
 איז פארבליבן סאכאקל איין זאק, און דער אלטער האָט אונ-
 טערגעשטעלט די פלייצע אונטערן אכטהונדערטסטן זאק, וואָס
 האָט געוויגן אכציק קילאָ. דער אכטהונדערטסטער זאק איז
 געבליבן הענגען, ווי א טויטער קערפער, אף דעם אלטנס פלייצע,
 בעשאס ער איז ארופגעטרָאָטן אפן שמאָלן הילצערנעם ברעטעלע.
 סע האָט א טרישטשע געטון, א ציטער געטון, זיך א הוידע
 געטון אונטער אים, און דער אלטער איז, ווי א קליינע פילקע,
 אראָפגעפלוויגן פונעם בוקסיר.

אַך, אַ די הוידעלקע! ווי גוט ער האָט געקענט די שפיל
 אירע!

אָבער, וויי, וויי, איצטער האָט עס אים געהוידעט צווישן
 לעבן און טויט.

אינמיטן דער שמאָלער ברעט האָט זיך פון דעם אלטנס
 פרוסט ארויסגעריסן אן אומדערווארטעטער, אייננײַנציקער
 קרעכץ. זײַנע אקסלען האָבן זיך פאמעלעך אראָפגעלאָזט, און
 דער שווערער זאק מעל—דעם אלטן האָט זיך א מינוט אויס-
 געדאכט, אז ער האָט אפילע געהערט דעם זאקס כויעקדיקן
 געלעכטער—האָט פרוצים מיט א ראש א פלי געטון איבערן
 מילנערס אָפגעשוואכטן קערפער.

אין דערזעלבער מינוט האָט זיך דאָס צעשאַטענע מעל אויס-
געמישט מיטן הייסן שטראָם בלוט, וואָס האָט זיך א גאָס געטון
מיטאמאָל פונעם מילנערס האלדז, און דער צעשווומענער, מיט
בלוט פארגאָסענער קערפער, וואָס האָט אָנגעווירן דעם
גלייכגעוויכט. איז אוועקגעפלויגן אין דער ליכטיקער, שפיגל-
דיקער וואסער־טיפעניש.

די וואסער האָט זיך צעפלעסקעט אין פרייטע קרייזן, דער-
נאָך זיינען די קרייזן געוואָרן קלענער, און סאָפּאָלסאָף ייז די
וואסער געוואָרן גלאט.

אין דער צייט האָט אפן ברעג א קלונג געטון דער גלאָק.
די גאנץ־געבליבענע ארבעטער זיינען מיט שווערע הערצער
געגאנגען אהיים אין דער אָוונטיקער טונקלקייט.

שאפעס אפדערנאכט איז אויסגעגאן דער וועכנטלעכער
טערמין, און מאָנטיק אינדערפרי האָט מען מישען ארויסגעזעצט
פון דער ניט־פאצאלטער דירע. א שנידער, א לאטוטניק, האָט
געדונגען דאָס קליינע קעמערל און האָט זיך איבערגעצויגן
אהין אינזיינעם מיט א קופע קינדער; קאם כאפנדיק דעם אָטעם,
האָט ער אהינצו איבערגעטראָגן איבער די טרעפ גרויסע, שטייף
אָנגעקלאפטע פרעס־ברעטער. הארטע ווי א שטיין.

מישע איז אראָפּגעגאן אראָפּ מיט א קליין פעקעלע, די איי-
בעריקע זאכן האָט דער באלעפאָס פארהאלטן פארן דירע־געלט,
וואָס איז אים געקומען. אף די טרעפ צווישן פערטן און דריטן
שטאָק האָט ער באגעגנט די גאנצע פאמיליע.

דער ערשטער האָט זיך געוויזן דער שנידער מיט צעשראָ-
קענע קינדערשע אויגן, האלטנדיק אין די הענט איפעשדיקע.
פארסמאליעטע פרעס־ברעטער; נאָכדעם האָט זיך געפלאָנטעט

אן אכטיאָריקער יאט, מיט בלוטלאָזע אויערן און אָן זאָקן
 טראַגנדיק צוויי איניינעם צונויפגעפונדענע שניידערשע בענק-
 לעך, און אין זיינע אלטע אויגן האָבן געפלייטערט פליגל פון
 הונגער און פאכעד. ווייטער איז געגאנגען א קליינינקע יאדיש-
 לעווע פרוי, וואָס פונדערווייטן האָט מען געהערט איר שווערן
 אָטעם, מיט א זויג-קינד פון זעקס כאדאָשים אף איין האנט. און
 אין דער אנדערער האָט זי געטראָגן א שטייענדיקן לאַמפּ מיט א
 פלויען גלעזערנעם קאָלפעק. איר פאָנעם איז געווען גרוי, ווי
 שטויב, די ליפן דין און ווייס, ווי פאפיר.

זי איז געגאנגען פארסאפעט, זיך געסטארעט האלטן אין
 גלייכגעוויכט דעם קאָלירטן לאַמפּ און דאָס שטיל וויינענדיקע
 קינד, און האָט זיך געדראפעט אינדערהייך, וואָס איז געווען
 פאר איר אסאך שרעקלעכער, ווי דער טיפסטער אָפּגרונט.
 מישע איז ארויסגעלאָפן אף דער גאס, וואָס האָט געאָטעמט
 מיט פרימאָרגנדיקער פרישקייט.

פלוצים האָט מישע דערזעען, אז ער בלאַנקעט ארום אונטער
 די פליענדיקע ביימער פונעם שטאָטישן וועלדל. צווישן די אמנ-
 געהויקערטע, הילצערנע געצעלטן.
 פריער פלעג אים דאָס אלץ פרייען, אָבער איצטער האָבן זיך
 אף זיין פאָנעם און נעשאַמע צעלייגט מידע קנייטשן. ער האָט
 געקוקט אף דער פריש-אויסגעפארבטער הוידעלקע, אף די רוי-
 כערנדיקע אויסשרייערס, וואָס עטלעכע פון זיי זיינען געגאן
 אָנגעטון אין טרוסן און אין צילינדערס און האָבן ווילד געפאָכעט
 מיט גלעקלעך, נאָר איצטער האָט ער אין דעם ניט איינגעזעען
 גאָרניט קיין באזונדערס, קיין איגטערעסאנטס.

זיי זיינען געווען פאר אים אזוי ווי ביימער, שפיינער, ארויס-
געוואָרפענע שיראים *) אָדער ווי כײַעס־קויט, וואָס ליגט
אין גראָז.

מישע איז שוין ניט געווען דער מישע, וואָס פריער. ער איז
געוואָרן א פארוואַרגט, גרויסויגיק קינד, ער איז געזעסן אַף א
באנק, מיטן קליינעם פעקעלע אַף די קני, און האָט געקלערט.
און ווונדערלעכע געדאנקען וועגן זאכן, וואָס עקזיסטירן אַף
דער וועלט, זיינען אים געקראַכן אין קאָפּ אריין. ער האָט
געקלערט וועגן דעם, אז ערגעץ קומט פאַר א גרויסע אומגע-
רעכטיקייט. ערגעץ, דאָ און דאָרט, ווארפן זיך מענטשן ארויס—
פונעם ערשטן וואגאָן אינעם צוגעטשעפעטן, פונעם צוגעטשע-
פעטן—אפן טראָטואר, פונעם טראָטואר—אפן ברוק, אין פאפ-
ריק, פון פאבריק—אף די וואקסנדיקע ווענט פון די געבליען,
נאָכדעם פון די דירעס אין שפיטאַלן, און סאָפּקאַלסאָף,—אין
די קוואַרים.

אין די מינוטן האָט נאָך מישע ניט געוויסט, וואָס קען ער
און וואָס דארף ער קעגן דעם אלעמען טון, ער האָט אָבער
געפילט, אז די האמוינים מיט די רויטע פאַנען ווייסן עס גוט,
און ער האָט געוואָלט אומבאדינגט געפינען דעם וועג צו זיי.
כּוץ דעם האָט ער געוויסט, אז ער דארף זיך האלטן מיט זיי
אינײַנעם, מעג בא אים זמן א שטיין אנשטאָט פרויט און נאָר
וואסער אַף צו טרינקען. נאָכדעם האָט ער שוין מער וועגן גאָר-
ניט ניט געקלערט און איז אנשלאָפן געוואָרן, צוגעשפארט צו
דער פארענטשע פון דער באנק.

אַף מאַרגן איז מישע געווען שרעקלעך הונגעריק, נאָר ער
האָט ניט געוואָלט אראָפּפאלן בא זיך. ער האָט זיך טייקעף אָפּ-

*) דאָס, וואָס סע בלייבט פינעם עסן.

געזוכט א גרינגע ארבעט: ער האָט זיך געשטעלט אף א שטעלע
 אין א אונטערנעמונג, וואָס האָט יעדער וואָך ארויסגעגעבן א
 לידער־זאמלונג. דער שעף פון דער פירמע איז געווען א איינוי-
 גיקער קאטערינשטיק, און אלצדינג איז בא אים אף דער אונ-
 טערנעמונג געווען אינגעאָרדנט לויטן מוסטער פון די אמעריי-
 קאנער טרעסטן, דעהינע: ער האָט אליין געגאנוועט פאפיר
 פאר די לידער, לידער — פארן פאפיר און טעקסט פאר ביידע
 זאכן; ער האָט אליין געגעבן די צענזור־דערלויבעניש. בראַשירט,
 געגעבן א הילע, געמאכט רעקלאמע; בא אים איז געווען א
 באזונדער אָרגאניזאציע פון אָפּואַך; ער האָט זיך געוואָלט דער-
 שלאָגן, אז די בעסטע ערטער אף צו פארקויפן אין שטאָט־גאָרטן
 זאָלן זיין בא זיין אונטערנעמונג אין די הענט. דער שעף פון
 דער פירמע, אז זינע „פאָרשטייער“ האָבן אים געבראכט צו פירן
 מישען א ציטערנדיקן פאר הונגער, האָט ער אים צוגענומען אָן
 קיינשום איבעריקע טינעס. מישע האָט באקומען א גרויס פעקל
 ביכלעך און צודערצו, צום באדויערן, נאָך א גאנצן פאק פון
 דער פריערדיקער אויסגאבע, נאָר מיהאָט אים פארזיכערט, אז
 25 פראָצענט פונעם אָפּגעלייזטן געלט וועט זיין זינס. די אר-
 בעט זינע איז באשטאנען אין דעם, ער זאָל יעדן טאָג, פון פינף
 אזיגער פארנאכט, און אין די זונטיקן און יאָנטעוודיקע טעג פון
 עלף אזיגער אינדערפרי שטיין בא דער מילכער־, וואָס האָט
 געהאנדלט אונטער א גרויסן, בלעכענעם שירעם, און מיט א
 ציטערדיק קאָל זינגען די סאמע טרויעריקע מאַטיוון פונעם ביכעלע,
 איבערכאזערנדיק זיי ניט ווייניקער, ווי צוועלף מאָל אין א שאַ
 אָבער לויטן מינדלעכן אָפּמאך, וואָס איז געשלאָסן געוואָרן בא
 דער אָנוועזנהייט פון אלע „פאָרשטייער“ צווישן אים און דעם
 איינוויקן שעף מיטן סאמעטענעם רעקל, איז מישע געווען

מעכויעו צו זינגען באזונדערס גוט, פונקט ווי יעדער פאָר-
שטייער פון דער אונטערנעמונג, אלע טאָג צווישן צוועלף און
איינס, דריי און אכט אזיגער, בעשאס די מיידלעך מיט זייערע
קאוואלערן קוויקן זיך אפן גרינעם שויס פון די גאזאָנעס, און
דעמאָלט דארף מען, לויט ווי דער שעף האָט געזאָגט, צונויפ-
קלייבן 90 פראָצענט פונעם געשעפט.

בייזע צונגען האָבן זיך נאָכגעפרעגט, צי האָט ניט דער פאָר-
שטייער פון דער אונטערנעמונג, דער שעף פון דער פירמע, קיין
באציונגען מיט דער קאָמפאניע קעשענע-גאנאוויס, וואָס פלעגן
זיך פארדינען דאָס שטענדיקע שטיקל ברויט אפן כעשבן פונעם
אילעם, וואָס האָט זיך געקליבן ארום די פאָרשטייער פון דער
אונטערנעמונג און זיך אופמערקזאם צוגעהערט צו זייערע
ליהער. נאָר דערדאָזיקער פאקט פאָדערט נאָך גרויסע
באווייזן.

אזוי איז מישע געשטאנען, ווי מ'האָט אים אָנגעזאָגט, אף
דער פוסטער גאס, פאר דער ליידיקער מילכער, און האָט זיך
געסטארעט מיט אלע קויכעס צוציען צו זיך די אופמערקזאמקייט
פון די דורכגייער. נאָר די מאַטיוון זינען שוין געווען ארויס
פון דער מאָדע. און די שטענדיקע באזוכער פונעם פארק זינען
זיך גלייכגילטיק פארבייגעגאנגען פארביי דעם יינגעלע, וואָס
האָט געזונגען מיט געפיר. מישעס קאָל האָט געוויינט פון פאר-
שטיקטן, פארבאהאלטענעם ווייטעק. זיין יוגנט האָט געמאכט
ציטערן אפילע די פלעטער אף די אלטע ביימער, און, שורשענ-
דיק און סקריפענדיק, האָבן זיי זיך געבויגן איבער אים אין
אלע זייטן.

דער שעף אינעם סאמעטענעם רעקל האָט שוין דאָס צווייטע
כאָל באַטראכט דאָסדאָזיקע אָרט, אָבער מישע האָט אים נאָך

ניט געקענט געבן קיין סיגנאל וועגן דער צאל פארקויפטע
עקזעמפליארן.

די זאך פלעג פאָרקומען אזוי: דער באלעפאָס פלעג אלע
צוויי שאָ אונטערקומען, זיך ארויסשטעקן פון הינטער א בויס,
אופהייבן פריער אלע צען פינגער אינדערהייך, דערנאָך האָט
ער געוויזן אלעמאָל מיט איין פינגער ווייניקער, און, אויב באס
לעצטן פינגער האָט מישע ניט געגעבן קיין צייכן אף יא, האָט
ער א ווייטן שפיי געטון און געגאנגען ווייטער. וואָס ער האָט
ניט איבערגעטון, איז דערפון גאָרניט ארויסגעקומען, אָבער
לאכלוטן גאָרניט. נאָר פלוצים האָבן צוויי שלעפערס און אן
אויסגעפארבטע מויד אָנגעהויבן זיך צוהערן צו מישעס ליד.

אין זיך האָט מישע פעסט באשלאָסן, — וועדליק זיי האָבן זיך
צוגעהערט, האָט ער טאקע געקענט מיינען, — אז איינער פון די
דריי וועט שוין געוויס קויפן א ביכעלע; מיטאמאָל אָבער האָבן
זיי אלע דריי אויסגעשאָסן א העסלעכן געלעכטער. איינער פון
זיי האָט א וואָרף געטון מישען דאָס היטל און האָט זיך צע-
הירזשעט, האלטנדיק זיך בא די ווייטן:

— וואָס־זשע האָסטו זיך אזוי צעוואָיעט, דו מאלפע דו? !
זעסט דען ניט, אז ארום און ארום איז קיין איין לעבעדיקער
נעפעש ניטאָ.

און אלע דריי זיינען מיט א געלענדער אוועקגעגאנגען
ווייטער, פאטשנדיקן איינער דעם אנדערן איבער דער פלייצע.
מישע האָט זיך קאם־קאם אָנגעשטויסן, אז זיי אליין זיינען אויך
געווען פאָרשטייער פון דערזעלבער פירמע, און אז זייער היי-
ליקער כויוו איז אויך געווען צו פארנארן נארָאָנים.

אָבער היינט איז אלץ געגאנגען ביז גאָר שלימאזלדיק,
צו אלדע רוכעס. ניט געקוקט אף אלע מיטלען, אף אדע

אופטועכצן, האָט דער גרויסער אונטערנעמונג געדראָט א באַנקראָט.

און דעריקער דעם סאַמע, לענסטן פאַרשטייער פון דערדאָז זיקער גרויסער אונטערנעמונג, מישען, וואָס האָט געדארפט אויסהאלטן דעם פרוו.

ס'איז געווען ווייניק, האָט נאָך פארנאכט אָנגעהויבן גיין א רעגן, דעריבער האָט די סייכלדיקע פירמע אראָפגענומען אלע אירע פאַרשטייער, זיי זאָלן ניט דורכגענעצט ווערן.

בלויז איין מישע האָט זיך געהאלטן מיט דער פעסטקייט פון אמענטשן, וואָס ארבעט אף אפרווו, — ער איז ווייטער געשטאנען, ניט געקוקט אפן רעגן. און ער האָט אזוי טרויעריק געזונגען, אז ס'האָט אזש דעם הימל פארקלעמט באַם האַרצן, און ער האָט אָנגעהויבן גיסן.

ערשט דעמאָלט, ווען ס'האָט שוין געהאלטן באַ אן עמעסער פארפלייצונג, האָט מישע, א דורכגעווייקטער ביז די פיינער, געפוילט באַ זיך ארונטערצוקריכן אונטערן שירעם־דאך, וווּ מ'האָט געוויזן אן אטראַקציאָן, וואָס וועגט פינפהונדערט קילאָ. דאָרטן איז שוין פונלאנג, פונקט אין אזא נעבעכדיקער לאגע, גע־זעסן דער גאַנצער גענעראלער שטאַב פון דער אונטערנעמונג. און ס'האָט זיך באַקומען אזוי, אז באַ דער גאַנצער פירמע, באַם באַלעפאָס, באַ זיין ווייב, באַ די דרייַ איינגעלאדענע אף א באַ־שטימטן געהאלט אויסשרייערס און באַ די איינגעלאדענע אף דרייסיק פראָצענט פארקויפערס. — באַ זיי אלע איינינעם האָט ניט געקלעקט קיין געלט, אז דער הער שעף און זיין ווייב זאָלן קענען איינקויפן אף היינט א געמיינע וועטשערע.

אז מ'האָט דערזעען, באַ וואָס מען האַלט, איז די גאַנצע געזעלשאַפט, מיט דער האָפענונג, אז מאָרגן וועט מען מאַכן

בעסערע געשעפטן, אוועק שלאָפן. דער הער שעף איז אנשלאָפן געוואָרן באַם „ברעקל, וואָס וועגט פינפהונדערט קילאָ“ אפן האַרצן, די אויסשרייערס האָבן געכראָפּעט אין די שטייגן פון די קלאַפער־שלענג, וואָס זיינען געפֿייגערט פון הונגער, און די איבעריקע, וואָס האָבן געארבעט אַף פראָצענטן, האָבן זיך צע־לייגט, די קעפּ איינס אַף סיאַנדערע, אינמיטן פּאווייליאָן. סאָפֿ־קאָלסאָף, האָט מישע אויך פּאַרמאַכט די אויגן און האָט זיך אַ וואַלגער געטון אַף אַ קופּע ביכעלעך, צופּונסנס דעם גרויסן זייגער.

אפן אָנגעצויגענעם לייִוונט פּונעם געצעלט האָט דער רעגן געשאָטן שרויט.

דער צווייטער טאָג איז אויסגעפאלן זונטיק, דער העל־בלויער הימל־געוועלב האָט זיך ברייט צעלייגט איבערן לוסטיקן פּאַרק. די כראָפּנדיקע פּאַרשטייער פון דער גרויסער אונטערנעמונג האָבן זיך אופּגעכאַפּט מיט אַ שטייגנדיקן צוטרוי צום פּרימאַרגן. פּונדעסטוועגן איז געווען קלאָר ווי דער טאָג, אז די מיט־אַרבעטער פון דער בליענדיקער פּירמע האָט געדראָט אַ שרעק־לעכער הונגער־טויט. אָבער אין שטאַטישן פּאַרק איז פּאַרפליבן נאָך איין זאַך, וואָס האָט צוגעזאָגט קרעדיט, — דאָס איז געווען דער לויטערער, בלויער הימל, וואָס האָט שעמערירט מיט זונען־גלאַנץ. און ס'האָט זיך געמאַכט אזוי, אז די אונטערהאַנדלונגען צווישן שעף פון דער פּירמע מיטן באַלעפּאַס פּונעם ווירשט־קלייטעלע האָבן זיך אין אַ קורצער צייט אויסגעלאָזט צו גוטן און דער קלייטניק האָט געמאָלדן, אז ער גאַראַנטירט ברען־מאַטעריאַל ביז ס'זועט זיך עפּענען דאָס געשעפט, ביז נאָך האַלבן טאָג. און אזוי איז אַף מישעס כּיילעק אויך אויסגעפאלן צוויי

פארדעכטיקע סאָסיסקעס און א שטיקל פייכט, אלטגעבאקן
ברויט.

ווי נאָר ס'האָט געשלאָגן צוועלף אזייגער, האָט דער הער
פרינציפאל געגעבן א צייכן אף צו עפענען דאָס געשעפט, אָדער,
ריכטיקער געזאָגט, ווי ער פלעג זיך אויסדריקן, ער האָט אוועק־
געשיקט אלע זיינע פאָרשטייער צו אלדע רוכעס.

ווידער איז מישע אוועק צו דער ליידיקער מילכער־, אונטערן
פארלאָזטן בלעכענעם שירעם. ווידער האָבן זיך אונטער די
פארק־ביימער צעטראָגן די סאמע טרויעריקע מאָטיוון, און די
שפרינגענדיקע פייגעלעך האָבן, מיט ברייט־פאנאנדערגעפנטע
אויגן, געהערט די קאָנצערטן. ס'האָט אופגעלעבט דער שפאציר
און די פאָלקס־שפילן, און צוזאמען מיט דעם אויך די פרייד פון
די הענדלערס אין די געצעלטן. די גלעקלעך האָבן געקלונגען.
די אויסשריייערס האָבן מיט די נאָרוואָס דורכגעשווענקטע
העלדזער געקלאָגט, ס'האָבן זיך צעטשאדעט די קוילן אונטער
די קעסעלעך מיט סאָסיסקעס. אלע זיינען געווען פול מיט האָר־
פענונג און האָבן גערעדט וועגן דער פּרעכטיקער זון, וואָס איז
געשטאנען אין זעניט, און ווי בעשוטפעס מיט דער זון אפן
הימל האָבן זיי פארקויפט און געלויבט אין טאָג אריין די סכוי־
רעס זייערע אף דער ערד. צוזאמען מיט רער וואקסנדיקער היץ
איז אויך געוואָקסן דער קרעדיט, דעם הענדלערס הארץ האָט
זיך צעשפרייט און געוואָרן ווייך, ווי א פוטער. אָנהייבנדיק פון
גאראַבאלדיסן—דעם קלאָון, ביז די סאמע לעצטע דורכגעטריי־
בענע קעשענע־גאנאווימלעך,—האָבן אלע באקומען אף באָרג.
דערפאר וואָס היינט פאלט אריין א גראָשן, היינט גייט דער
אייסעק, היינט שיינט די זון! די פיר־פלעשער האָבן געקנאלט
און דער בארימטער ארויסגעבער פון די וועכנטלעכע לידער־

זאמלונגען און זיין פרוי האָבן ארומגעשמײַעט ארום די קרעמערס מיט א דאָפלטער סומע „פון זייער טאָג-לייזעכץ“, — ווי זיי האָבן זיך עס פאָהגעשטעלט, אָבער אינדערעמעסן איז זייער פאָרשטע-לונג נאָך קיינמאָל ניט מעקויעם געוואָרן.

ס'איז דורכגעגאן א שאָ. די פאָרשטייער פון דער גרויסער אונטערנעמונג — די וועכנטלעכע ביכלעך מיט לידער — האָבן ארום און ארום אין דעמדאָזיקן פארנעם הייסן טאָג געלאָזט אין גאנג 84 וויכטיקערע מאַטיוון און 42 פון א קלענערער מאדרייגע, פון זיי איין מישע — זיבעצן.

דער קארוסעל איז שוין דאָס פערטע מאָל געגאן א לידיקער. בא די הוידעלקעס זינען די אויסשריייערס דערגאנגען צו דער גרעסטער אַנשטרענגונג, דער אויסשריייער אין פאנאָפטיקום האָט שוין דאָס צווייטע מאָל דערציילט די שרעקלעכע טראגעדיע פונעם אימפעראטער מאקס, אָבער פון דער שטאָטס פיסק האָבן זיך קאם-קאם דורכגעזייעט איינציקע פיגורן, וואָס זינען פויל געגאנגען צום פארק-צו.

און די שפיל איז זיך געגאנגען ווייטער. דעם „לעץ“ איז געווען אזוי גוט אפן הארצן, אז ער האָט געמאכט שטיק פאר א לידיקן צושויער-זאל; די קלאָונעס האָבן געפליאסקעט איינס דאָס אנדערע און געשפיגן זיך פאד די לידיקע בענקלעך, וואָרעם אלע האָבן געוויסט, אז די שטאָט גייט, און, צום שפעסטן, אין א האלבער שאָ ארום וועט ניט זיין ווו א שפילקע דורכ-צווארפן. יאָ!.. און מישע האָט געוונגען. ער האָט פא-גלאַצט די אויגן צום הימל, ווי ער האָט זיך אויסגעלערנט אף דער גענעראלער רעפעטיציע, און האָט געווארט, אז דער אוילעם זאָל אַנלויפן. אָבער קיין אוילעם איז אלץ ניט געקומען. איבער די געצעלטן פונעם שטאָטישן פארק איז דורכגעלאָפן א טויבער

געמורמל. אייניקע פאָרזיכטיקע קרעמער האָבן שוין אופגעהערט
צו געבן אף באָרג, אָבער דאָס זײַנען געווען באַזונדערע פאלן.
די זון האָט דאָך געשײַנט, אזוי ווי קײַנמאָל נײַט.

אלץ איז געווען באלעפט, אלץ האָט געשמײַעט, געדרייט זיך,
געווייגט זיך, געטראַסקעט, די הענדלער האָבן אויסגערופן, די
קעשענע־גאַנאָווימלעך זײַנען געווען גרייט צו דער אַרבעט...

און אלע האָבן געמײַנט: אָט הייבט זיך עס אָן...

אָבער גאָרנײַט האָט זיך נײַט אָנגעהויבן.

און אין עטלעכע מינוט ארום האָבן שוין אלע וועגן דעם
געוויסט. די אויסשרײַערס, גלאַט שרײַערס, גימנאַסטן, קעשענע־
גאַנאָוויס, צעפאַצקעטע קלאָונעס, די קונצנמאַכערס, די
כײַעס־באַצווינגער אין לאַקירטע שטייול, די גאַסן־מײַדלעך, —
אלע האָבן אופגערגטע גרופעסוויז באַהאַנדלט די אומגע־
ריכטע בסורע.

דידאָזיקע בסורע האָט זײַ פריטשמעליעט ווי א דונער.

פֿינף אזײַגער וועט אין שטאָט פאָרקומען א דעמאָנ־

סטראַציע!

די סאָציאַליסטן אָרדענען אײַן א דעמאָנסטראַציע, פאַר אל־

געמײַנער וואַלרעכט!

שרעקלעך, שרעקלעך...

אין אײַן האַלבער שאָ איז דער גאַנצער פאַר־ליבן פּוסט,

גלייך ווי אן ערד־ציטערניש האָט אלץ כאָר אַכט. די

באַלעפּאַטיס פון די געצעלטן האָבן, אײַנס נאָכן אַנדערן, פאַרמאַכט

זײַערע קלייטלעך און, פאַרבלאָוועט פון אופּרעגונג און גרימ־

יאָרן, האָבן זײַ באַהאַנדלט די וויסטע בסורע. זײַ האָבן באַשלאָסן,

אז אײַנעם מעמאָראַנדום, וואָס זײַ וועלן שיקן צום פּרעמיער־

מיניסטער, וועלן זײַ פאָדערן, אז אויס אַכטונג צו די האַנדלס־

אונטערנעמונגען בא די פאלקס-שפילן זאל מען פארווערן די
דעמאָנסטראציעס אין די זונטיקדיקע טעג.

מישע איז געווען דער לעצטער, וואָס האָט זיך דערוויסט פון
דער דעמאָנסטראציע, דערפאר אָבער איז ער געווען דער איינ-
ציקער, וואָס האָט שיר ניט געוויינט פאר פרייד. ער האָט א
וואָרף געטון דאָס פעקל לידלעך אינעם האַמוין בלאַס-געוואָ-
רענע קרעמער און, ווי א לאַשעקל, איז ער אוועק אין שטאָט
אריין.

— אך, דו ליזיקע בריע, שלעפער דו ווערעמדיקער, א פע-
גירע אף דיר! — האָבן געשריגן די קרעמער און געמאכט צו
אים מיט די פעטע קולעקעס, אז א שווייס האָט זיי אוש
באשלאָגן...

מישע איז געלאָפן באַרג-אַראָפּ אין טאָל אריין, וואָס האָט
געפירט צו דער שטאָט, און האָט געפילט, ווי ער דערנענטערט
זיך צו עמעצנס וואַרעמע קני.

ער האָט זיך נאָכגעהאַנגען נאָך די פּורלעך, וואָס זיינען
געפאָרן אין שטאָט אריין, געשפרונגען אף די רעסאָרן פון די
טרייסלדיקע דראָזשקעס, און אז מ'האָט אים פונדאָרטן מיט די
זייטשן געגעבן דעם וועג, האָט ער זיך א פארסאפעטער געלאָזט
לויפן שוואַליאַם צו דער שטאָט-צו.

נאָר קוים איז ער ארוף אף דער ערשטער באלעבטער גאַס
און האָט דערזעען, ווי די פארהאוועטע מענטשן גייען אום אהין
און צוריק, דאָס לעבן שטראָמט דאָ ווי געוויינלעך. — האָט עס
אים אָפגעגאַסן ווי מיט א קאלטן עמער וואסער. מישע האָט זיך
געריכט צו טרעפן דאָ אלע מאַגאזינען פארשלאָסן מיט שווערע
שלעסער, פארשפארט מיט אייזערנע פארוקערס, מיט אַראָפּגע-

לאָזטע לאָדנס; ער האָט געמיינט, אז די גאסן זײַנען איבערגע-
פולט מיט פרויען. וואָס לויפן אום אין הויכער שרעק און זוכן
זייערע קינדער. מיט אומגעוואלגערטע און ארויסגעריסענע
ביימער און מיט אומרויקע פארנומענע מענטשן. וואָס קוקן
ארויס פון אלע שפאלטן און ציטערן פון שרעק.

פריער פון אלץ האָט ער זיך געריכט צו הערן א שטארקן
ליארעם, וואָס רעגט אוף דאָס בלוט, פארטויבנדיקע געשרייען
און א קלינגענדיקן גאלאָפּ פון פּאָליצייִשע פּערד. נאָר גאַרניט,
קײן סימען אפילע ניט פון דעם, אף וואָס ער האָט זיך געריכט,
איז דאָ ניט געווען.

פריבלעך, אזוי ווי שטענדיק, האָבן געקלונגען די טראמווײַען,
האָבן זיך געשפילט די קינדער, און די פענצטער פון די מא-
גאזינען האָבן געפלישטשעט, ווי העל-באלויכטענע בינעס.

מישע איז געווען אזוי איבעראשט, אז ער איז מיטאמאָל
געוואָרן צו אלץ גלייכגילטיק און האָט אומגעהערט צו באנעמען,
ווי פלאַנקעט ער ארום, ווהיזן טראָגן אים זײַנע סײַס און ווי
אזוי איז ער צוגעקומען צום מארק. ערשט ווען דער רייעך פון
דעם פארוויאנעטן גרינווארג איז אים אריין אין דער נאָז אריין,
האָט ער זיך אָפגעשטעלט און האָט זיך ארומגעקוקט.

און דערזעען דאָס האנג-באקענטע פילד, האָט זיך מישע ניפ-
ווילנדיק צעלאכט. דאָרטן פונעם ווינקל איז ארויסגעקראָכן א
טראנספאָרט סערבישע אויבסט-הענדלער. אויב ער וועט זיך ניט
צוויילן, וועלן זיי פארקערעווען אסן פלאץ. וואָס איז אָנגעסטאַ-
סעוועט מיט מענטשן. און דאָרטן שפירן טויזנט אויגן נאָך נאָך
דער מינדסטער באוועגונג דיינער.

מיט איין גרינגן אקראַבאטישן שפּרונג איז ער געבליבן
הענגען אף א וואגאָן און האָט ארויסגעכאפּט א בינטל בריקווע

פון אונטערן צודעק. נאך איין באוועגונג, און א בינטל יונגע
מערלעך איז געלעם געוואָרן אונטער מישעס סוועטער.

ס'איז געוואָרן נאכט, און מישע וואָלט געקענט צורעכט מאכן
זיין אָרעמע וועגעטארישע וועטשערע, זיצנדיק אפן ברעג טראָ-
טואר. נאָר דאָרטן, לעס א ביניען, א פארשאַטענעם מיט
צעמענט־שטויב, איז געזעסן א גרופע סלאָוואקן — שווארצאר-
בעטער. יעדערער האָט געהאלטן אין דער האנט א שטיק פיסנע
ברויט, און זיי האָבן געווארט אפן עסן, וואָס האָט געקאכט
אין קעסל.

מישע האָט זיך פארקליבן אף די טרעפ און האָט זיך אוועק-
געזעצט אף א קלאַץ לעס די צונויפגעקארטשעטע שווארצאר-
בעטער. יענע האָבן אים אזויווי אינגאנצן גיט באמערקט און
האָבן געקוקט מיט פֿיכטע אויגן אפן געקעכץ, וואָס דארף באלד
פארטיק ווערן. מישע איז אויך פארגליווערט געוואָרן אף א
מינוט, א פארקישעסטער פונעם געשמאקן רייעך, וואָס האָט זיך
געטראָגן פונעם קעסעלע, און איז געקומען צו זיך ערשט דע-
מאָלט, ווען דער סלאָוואק, וואָס האָט געמישט דאָס געקעכץ
אינעם רויכערדיקן קעסעלע, האָט פלוצלינג פארהאלטן דעם
לעסל באם מויל און האָט ארויסגעגעבן עפעס א ווילדן טריי-
דיקן אויסגעשריי.

אין א רעגע ארום האָט מישען געהאלרוזט א קליין מענטשל,
און מישע האָט דערקענט, אז דאָס איז זיין געוועזענער שאַפן
פונעם שפיטאָל.

— ווי איך בין טרידן, ס'ארא גליק... — ער האָט
געזוכט ווערטער, פארגעסן אן עסן, פארגעסן אן די חונגע-
ריקע כאווייריס און האָט אוועקגעשלעפט מישען צו זיך אף די
קלעצער.

מישע האָט ווי אין כאָלעם געדענקט דעם סלאָוואַק, נאָר אין דער מינוט האָט ער געהאט אזא געטיל, אז ס'פון אלע מענטשן, צו וועלכע דאָס לעבן סלעג אים פארווארטן, איז אים אָט אַ דער קליינינקער סלאָוואַק, וואָס האָט זיך געפאַרעט פאם קעסל, געווען נעענטער ס'פון אלע.

דער קליינינקער סלאָוואַק האָט טייקעף אָנגעהויבן פלוידערן וועגן יענער גוטער צייט, ווען ער האָט אין שפיטאָל זיך גע- שפייזט ווי עפעס א ווונדערלעכע כּייע. זערנאָך האָט ער א קוק געטון מיט א מין פאזונדער צאאר אף די פארשטויבטע קלעצער, און אין זיין ברוסט האָט זיך דערהערט אזא מאָדנער כריפען, אז מישען איז געבליבן שטיין פאר די אויגן דעם מיל- נערם פארדיגעט פאָנעם.

ס'פון צופיל אומגערעגטקייט האָט מישע ניט געפונען קיין אנדערס וואָס צו טון, ווי נאָר ארויסנעמען ס'פון אונטערן סווע- טער די פאקומענע אויפסטן און זיי איבערגעבן דעם סלאָוואַק. מיט א קינדערשער פריילעכקייט און מיט א געמאכטן ביי- זער האָט דער סלאָוואַק א כאַט געטון די בריקווע אין האָט א וואָרן געטון מיטן רעוומאטישן פינגער:

דער שפיק וועט דערזעען, דער שפיק וועט זיך פאקן. מישע האָט זיך צעלאכט און האָט זיך געסטארעט אף צוריק זיך א רייז ס'פון מיטן קליינינקן סלאָוואַק. — דער שפיק איז ווייט, דער שפיק איז אף אנדראָסיס- שטראסע און בוקט זיך דאָרט צו די גרויסארטיקע הערן און צו די אווטאָס.

דער סלאָוואַק האָט זיך הויך צעלאכט און האָט א וואָרף געטון אַס גאנצע בינטל בריקווע, מיט דער שאַלעכץ און מיטן גרויסן קעסל אריין.

— סאקרא... סאקרא... סאקראמענט! (רוען, רווען, כאפט עס דער רווען!) — האָט געלאכט דער סלאָוואַק, אָנבײַגנדיק זיך איבערן דאָמף, וואָס האָט אַרומגערינגלט זײַנע עטוואָס רויטע האָר.

דער קרייז אַרבעטער איז געוואָרן אלץ ענגער נאָם רויכער־דיקן קעסעלע, וואָס האָט אַרויסגעלאָזט ווּנדערלעכע, קישעס־דיקע רייכעס.

אָט איז דאָס עסן פאַרטיק געוואָרן, און לענגוויס דעם קלאָץ, באַ די קניסן די אויסגעהונגערטע מענטשן מיט די ברענענדיקע אויגן, האָבן זיך פּרידלעך פאַרויכלט די שיסלען מיטן געקעכץ. מישע איז אויך געזעסן מיט זײ, און אַן אָנגענעמענער ציטער איז דורכגעלאָסן איבער זײַנע גלידער. ווי גוט איז אים איצטער געווען זיך אויסציען זאָרגלאָז אַסן קלאָץ און ניט טראַכטן פון גאָרניט, אפילע וועגן דעם, פאַרוואָס, אײַגנטלעך, איז ער ניט אוועק אָף דער דעמאָנסטראַציע, וואָס איז אָנגעמערקט אָף אַסדערנאָכט.

און דער קלייניקער סלאָוואַק איז געזעסן לעבן מישעס קאַפּ און האָט אָנגעהויבן, האַלטנדיק אין מויל אַ פאַפּיראַסן־עקל, ווידעראַמאָל צו פּלוידערן וועגן שפּיטאַל, אַרויסשפּייענדיק דערפֿון אַ געדיכטע, גרינלעכע סלינע, אויסגעמישט מיט צע־מענט־שטויב.

ביסלעכווייז האָבן זיך מישעס אויגן פאַרמאַכט, און דעם סלאָוואַקס ווערטער האָבן זיך אים אָנגעהויבן אויסצוהאַרן ווי אַ זשוזשען פון אַ פּליענדיקער בין. גאָר פּלוצלינג האָט זיך פּונד דערווייטנס, דורך די באלקעס דערטראַגן אַ ניט־קלאָרער, פאַר־קאַנטער טומל, ווי אַ רויך, וואָס גייט דורך געדיכטן גראָס. מישע איז אַפּגעשפּרונגען, אלע אַרום האָבן זיך אויך צוגעהערט.

אויסגעקערעוועט זיך צו אנדראָסיס־שטראסע. ווידער האָט זיך
 דערהערט אן אומקלאָרער טומל, און דעמאָלט איז שוין ניט
 געבליבן קיינשום סאָפּעק. ווי אונטער דער ווירקונג פון א היפ־
 נאָז, האָבן זיי זיך א לאַז געטון אין דער ריכטונג, פּונוואנען
 טיהאָט זיך געהערט דער ליארעם. פון פיידע זיטן גאס זינען
 פון די טויערן ארויסגעלאָפן צערייצטע מענטשלעכע געשטאלטן
 אין צעכראסטעטע העמדלעך. איצט האָט מען שוין דיטלעך
 געהערט, ווי מע לאַזט אראָפּ די געפלאַכטענע שטאַרן, אומעטום
 האָט מען געזעען צעשראַקענע אויגן פון די הענדלער, וואָס
 האָבן ארויסגעקוקט פון אונטער די הענט־דעכעלעך. אין
 דער מינוט, ווען אלע האָבן פארקערעוועט אף אנדראָסיס־
 שטראסע, האָבן די פּאָליצייער זיי פארשטעלט דעם וועג מיט די
 פלויוזע שווערדן און מיט די פּערד, וואָס זינען געשטאנען אף
 די הינטערשטע פּיס, אָנגעצילעוועט אפן האמוין. איבער דער
 גאנצער פּרייט גאס.

א צאָרנדיקער געשריי, פארדראָסיקע אויסרופן און א האַגל
 שטיינער, — דאָס איז געווען דער ענטפּער פון די דעמאָנסט־
 ראנטן, וואָס האָבן א ווילע א טרעט אָפּ געטון אף צוריק. און
 ווען די שווארצארבעטער, באוואָפנטע מיט ציגל, האָבן זיך א
 לאַז געטון פון דער ווינקל־גאס אף די פּאָליציי־רייטער, זינען
 זיי פון דעם אומגעריכטן רעגן פון ציגל אָפּגעטראָטן און אין א
 מעשוגענעם גאלאָפּ זיך א לאַז געטון צוריק.

ווידער האָט זיך אין דער שפיץ פון דער דעמאָנסטראציע.
 אין דער גאנצער פּרייט גאס, צעוויקלט אין איר גאנצן פראכט
 די רויטע פּאַן. און דער האמוין, א פארשיקערטער פון פּרייד,
 האָט זיך ארומגענומען מיט די שווארצארבעטער, וואָס האָבן זיך
 אריינגעגאָסן פון דער ווינקל־גאס.

און איבער דער ברייטער, מיט הילצערנע פליטעס אויסגע-
פלאסטערטער, גרויסארטיקער גאס האָבן זיך צעהילכט סטראָפּעס
פון דער „מארסעליעזע“, וואָס זײַנען דערגאנגען בײַן הימל.
און אונטער דער פּאָן, אונטער די ברייטע פליגל פונעם
גרויסארטיקן, שטאַלצן הימן, האָט געזונגען מיט מיט אן אי-
בערגעפולט האַרץ, גלייך ווי אינמיטן א ברייטן טעאטער.
מיטאמאָל האָט זיך דער געזאנג אָפּגעריסן, ווי א סאָסנע
וואָס ווערט איינגעבראַכן בעייס א שטורעם, און הונדערטער
רייטנדיקע און פוסגייערשע פּאַליצייער האָבן פון די טויערן א
שפאר געטון אפן פארבייגייענדיקן האמוין. דער אומגעריכטער
אַנפאל האָט אין איין אויגנבליק צעטיילט די מאסע, וואָס האָט
אַטערשט זיך אזוי פּייערלעך גערוקט פאַרויס, ווי אן אראָפּגע-
לאָזטער שטיק געוואנט, און פאר מיטשעס אויגן האָבן מעשוּגע-
נערוויזן א שווינדל געטון צעטראָטענע, קרעכצנדיקע פרויען און
מענער, אראָפּפליענדיקע שליאפּעס, צעבלוטיקטע, לויפנדיקע
פיגורן, כראָפּענדיקע פּערדישע קעפּ מיט לאנגע גריוועס.
מיטשע האָט ניט געדענקט, וויאזוי האָט ער זיך אויסגעדרײט
פון די פּאַליצייעשע פּערד: א פארפרעסטער דורכן האמוין, איז
ער מיטאמאָל געבליבן שטיין באם אריינגאנג אין דער מאַרק-
געבײדע און האָט מיט שוידער געקוקט אף א פּאַנעם, א ווייסן
ווי קרייך, וואָס פון דער ברייטער ווונד אף זײַן שטערן האָט זיך
געגאַסן אפן אספאלט א ברייטער בלוטיקער שטראָם.
דעם ארבעטערס הענט, אויסגעגעסענע מיט קאלך, מיט די
אָפּגעבראַכענע נעגל, האָבן זיך נאָכאמאָל אָנגעכאפט פארן
האלדז, נאָכדעם זיך אומבאוועגלעך אראָפּגעלאָזט פון בײדע
זײַטן קערפּער, אין וועלכן ס'איז שוין שווער געווען צו באמערקן
א סימען פון לעבן. א געשריי איז פארגליווערט געוואָרן בא

מישען אין האלדז, ווען ער האָט אין דעם אומגליקלעכן דער-
קענט דעם קליינינקן סלאָוואַק.

א פּערדישע טלאָ האָט איינגעקארבט א טיפן שוואַרצן שרונט
אף זײַן ברוסט.

מיט א שאַרפן הודאָק איז אונטערגעפּאָרן א סאַניטאַר-אוו-
טאַמאַביל, נאָר דאָס לעבן האָט שוין פּאַרלאָזט דעם סלאָוואַק.
די סאַניטאַרן האָבן אים איבערגעלאָזט אפן אָרט, דערפּאַר וואָס
סײַהאַט שוין צו זײ קײן שײַכעס ניט געהאַט.

אין א פּערטל שאָ אַרום איז געקומען צו פּאָרן א מײַסיס-
פּורל, איינגעשפּאַנט מיט צוויי קליאַטשעס. דעם קליינינקן סלאָ-
וואַק האָט מען איינגעוויקלט אין א שוואַרצער ציראַטע און
אַריינגעוואָרפן אינעם איפּעשדיקן מײַסיס-פּורל. נאָכדעם איז
דאָס פּורל אוועקגעפּאָרן.

באַ א שווערן אייזערנעם טויער פונעם מאַרק איז געשטאַנען
אַ גרויסע קאַליזשע בלוט פונעם דערהאַרגעטן, און מענטשן, וואָס
האַבן אַרומגעשטעלט דאָס שוואַרצע מײַסיס-פּורל, האָבן געזאָגט:
— מאַרגן, מאַרגן וועלן מיר זיך אומקערן ווידער...

מישע האָט געוואָסט, אז דײַדאָזיקע אַרבעטער מיט די צע-
כראַסטעטע קעלנער וועלן האַלטן וואָרט.

— מאַרגן, מאַרגן... — האָט אויך געמורמלט מישע, וואָס האָט
געלעכצט נאָך נעקאַמע.

נאָכדעם האָט זיך מישע אַנידערגעלייגט אין א ווינקל אפן
בײַניען, אפן פאַרשטאַרבענעם סלאָוואַקס רעדנע. אַרום אים האָבן
זיך אומרויק געדרייט די אַרבעטער, און איבער זײ זײַגען, ווי
אַ בלוטיקער רעגן, געפאלן די ווערטער:

— מאַרגן, מאַרגן...

אף מאַרגן אינדערפרי איז דער הימל געווען טיף און לויטער.
איינציקווייז, איינער נאָכן אנדערן, זיינען די שוואַרצארבעטער
ארויס אף דער גאס. גרויטע און קליינע גרופעס האָבן שוין אף
זיי ארויסגעקוקט. זיי האָבן זיך גרויסגעשטעלט אין רייען און
זיינען ערגעץ אוועקגעגאן.

ווען מישע האָט זיך אופגעכאפט, איז שוין קיינער ניט געווען;
ניט פאכעד האָט מישע באטראכט די אומפאקאנטע זאכן, וואָס
זיינען נאָך געווען מיט נאכט־שאַטנס באדעקט. ער האָט א קלער
געטון, אז אלץ, וואָס ס'איז פאָרגעקומען, איז געווען ניט מער,
ווי א שווערער כאָלעם, און ער האָט נאָכאמאָל ארופגעצויגן די
קאָלדדע איבערן קאָפּ.

אז מישע האָט זיך אינגאנצן אופגעכאפט, איז שוין די זון
געווען אפן הימל. ער האָט א קוק געטון אף די זאכן, וואָס האָבן
אים ארומגערינגלט, וואָס די פריינטלעכע זון האָט זיי באדויכטן
און האָט זיך מיט א זיפץ א צי געטון. מיטאמאָל איז ער גע-
בליבן זיצן און האָט געכאפט א קוק אין אלע זייטן. אלע נארעס
זיינען געווען לידיק. איצטער איז אים אלץ קלאָר געוואָרן, און
ער איז, מיט א פארשלאָפן פאָנעם, אינדערגיך אוועקגעלאָפן אף
דער גאס. די זון האָט הייט געווארעמט דעם פוסטן ברוק. די
איזערנע שטאָרן זיינען געווען אראָפּגעלאָזט, און פונדערווייטנס
האָט זיך דערטראַגן א טופען פון פאָליציי־ישע פערד־טלאָען.

טרערן זיינען געבליבן הענגען אין מישעס אויגן, ווען ער
האָט פארשטאנען, אז מ'האָט אָן אים אינגאנצן פארגעסן.
די שטילקייט, וואָס האָט געהערשט אף דער גאס, האָט נאָך
פארשטארקט זיין ייעש: מ'האָט זיך בעשומויפן ניט געקענט דער-
וויסן, וווּהין זיינען אוועקגעגאנגען די ארבעטער. נאָר וואָס מער
מישע האָט זיך דערנענטערט צו דער רינגשטראסע, אלץ מער

פּאָליצייער האָבן אַרויסגעקוקט פֿון די טויערן. אז ער האָט אופּמערקזאמער א קוק געטון אין א הויף אריין אינעווייניק, האָט ער באמערקט, אז דער הויף איז אָנגעטאסעוועט מיט פּאָליצייער. איצטער האָט שוין מיינע געוויסט, ווהיין ער דארף גיין. און ער האָט זיך אוועקגעלאָזט זוכן די ארבעטער-קאַלאָנע, גייענדיק אין דער ריכטונג, וווּ די הויפן זיינען געווען אָנגעפולט מיט פּאָליצייער.

ווען ער איז געקומען אָפּ דער רינגשטראסע, האָט זיך שוין דאָרטן געהאט אָנגעהויבן. טראמוווי-וואגאַנען זיינען געגאן זעלטן, און מיט די עטלעכע, וואָס זיינען נאָך דורכגעפאַרן, האָבן געפראוועט קאָנטראָל-באאמטע. אָבער פאסאזשירן איז געווען ווייניק, דערפאר וואָס פֿון די ווינקל-גאסן האָט מען זיי באוואָרפן מיט שטיינער.

מישע איז ניט צוגעשטאנען צום האמוין, וואָס האָט געוואָרפן שטיינער און איז באשטאנען דעריקער פֿון גאסן-יינגלעך און לערן-יינגלעך: ער איז אוועק אין דער ריכטונג צום צענטער פֿון דער שטאָט.

אים האָט געצויגן און געטריבן א פריידיקע קינדערשע שטרעבונג צו א טויזנט-קעפיקן האמוין. ער איז דערגאנגען ביזן אינעווייניקסטן רינג פֿון דער שטאָט, נאָר דאָ האָט ער געטראָפן א פּעהאַלע פֿון צעשראָקענע לויפנדיקע בירגער. הוסארן און פּאָליצייער-רייטער זיינען געשפרונגען איבער די דורכגייער, דער-שראָקענע אָפּ טויט, און מישע האָט געזעען, ווי צוויי פּאָליצייער האָבן געטריבן א ציווילן מענטשן אין א צילינדער איבערן טראָטואר; מ'האָט דעם אומגליקלעכן צוגעקוועשט צו א ווייט-רינע פֿון א קליידער-מאגאזין. א פּאָליצייער מיט א בלישטשענ-דיקער שווערר אין דער האנט האָט זיך אופּגעהויבן הויך אפן

זאָטל און האָט א פאָכע געטון מיטן געווער איבערן מענטשן
אינעם צילינדער. אין א רעגע ארום האָט דאָס בלישטשענדיקע
שטאַל צעהאקט דעם אומגליהלעכן דעם קאָפּ אָף צווייען, אזוי
ווי א קאווענע.

פּלוצים האָט מישען פּאַרכאַפּט דער אָטעם פּון עפעס א שוואַכ־
קײַט, ער האָט דערפּילט אן אומדערטרעגלעכע שאַפּלקײַט. זײַן
מאָגן האָט זיך צונויפגעפּרעסט, די ליפּן זײַנען געוואָרן ווייס,
די פּיס האָבן ניט געקענט אײַנהאַלטן דעם קערפּער. ער האָט
זיך ווי סײַט איז פּאַרשלעפּט ביזן ערשטן שײדוועג; דאָ איז
צו אים צוגעגאַן א בלאַסער, באַרוועסער יונג און האָט אָנגעהויבן
בעטן מישען, ער זאָג אים אריבערפירן אָף יענער זײַט גאַס,
דערפאַר וואָס די דאָזיקע גאַנצע טײל שטאַט איז ארומגערינגלט
מיט פּאָליצײער. מישע האָט א קוק געטון אפּן ציטערנדיקן, געל־
פּאַנעמדיקן יונג און איז ווידער געקומען צו זיך.

— דו האָסט פאַר זײ מוירע? איז אָט טו א קוק, און איך
האַב קײַן מוירע ניט! — און ער האָט אריינגערוקט צוויי פּינגער
אין מויל אריין און ארויסגעלאָזט א שטאַרקן פּײַף צו דער
רינגשטראַסע־צו.

פּון א געסל הינטער אים, פּון א צירקל, איבער וועלכן סײַ איז
געהאַנגען א רויטער לאַמטערן, זײַנען, ווי אָף א סיגנאַל, ארויס־
געלאָפּן צוויי פּאָליצײער אָן שלעמען. מישע און דער יונג האָבן
עוואָלט אנטלויפן הינטערן ראָג פאַר די יאָגנדיקע פּאָליצײער
און האָבן זיך פּונקט געפאַקט אין די לאפּעס פּון אנדערע צוויי
פּאָליצײער, וואָס האָבן אויך געהערט מישעס פּײַף און זײַנען
געקומען צו לויפן.

די צעפלאַמטע פּאָליצײער האָבן געכאַפּט די יאַטן פאַר די
אויערן און האָבן זײ אזוי אוועקגעשלעפּט אפּן פּאַסט.

— אך, גאָט מײַנער! איר!.. גוילעמער פארשאַלטענע...
איר... — און האָבן אָנגעהויבן מעלויצען די יאטן איבער די
פענימער.

מישע האָט באַקומען דעם ערשטן פליאַסק פון א וואַכמיסטער
מיט א רויטער צורע, דערנאָך האָט ער דערפילט, ווי די ערד
האָט זיך אונטער זײַנע פיס א וויג געטון, און דאָס פארזעעניש
מיט די זילבערנע גאלונעס האָט אים אָנגעכאַפט פאַם גאַרגל.
בלויז דער געשרײַ פונעם יונג האָט אים אָפגעמונטערט. דער-
דאָזיקער געשרײַ איז געווען ערגעץ פונונטן, פונעם דיל, פון
אינטער דעם פּאַליצײַשן פעלדפעלס שטיוול.

— אוי, הער וואַכמיסטער, שלאָגט מיך ניט, — האָט זיך
געפּעטן דער גאַסן-יונג, — שלאָגט מיך ניט, איך בעט אײַך.
א בײַזשפּאַטישער שמײכל האָט זיך באוויזן אף די פעטע
ליפן, נאָר מישע האָט גאַרניט געהערט, אים האָט געזשומעט
אין די אויערן, און ער האָט ניט געקענט אופהייבן דעם קאַפּ
פונעם דיל. די פיגור מיט די שטיוול האָט אויסגעשטרעקט בײַדע
הענט, האָט אָנגעכאַפט בײַדע ײַנגלעך פאַר זײ קעלנער און מיט
א הילכיקן געלעכטער ארויסגעשלידערט זײ אף דער גאַס.
אזוי ווי די פײַלן, זײַנען די ײַנגלעך אוועקגעפלויגן פונעם
צירקל.

מישע איז ניט אוועק באלד נאָך זײַן כאַווער, וואָס איז גע-
לאָפן אָן אן אָטעם; ער האָט זיך מיטאַמאָל אומגעקערט אפן ראָג,
געכאַפט א ציגל און א שלײַדער געטון אינעם רויטן לאַמטערן,
וואָס האָט געברענט איבערן פּאַסט. ווען דער וואַכמיסטער האָט
ארויסגעשטעקט זײַן צערהײצטע צורע, אזש א בלאָווע פון קאַס,
דורך דער טיר, איז שוין מישע געלאָפן ווייט אף דער רינג-
שטראַסע.

ערשט אסאך שפעטער האָט ער געפּוילט באַ זיך אומצוקוקן
זיך אָף צוריק.

אַבער די גאס איז געווען פּוסט, און די יאָגנדיקע הוסארן
האַבן גענישטערט פּונקט אין דער פּארקערטער ריכטונג פּון
דער רינגשטראסע.

מישע האָט זיך אַ וואָרף געטון אָף אַ פּאנק באַ אַ טראַמווּי־
אַפּשטעל און האָט, אפּיסל אַ פּאַרוויקטער, אַ זיפּץ געטון.

„איצטער האָב איך זיי געוווּן.“ — די אויגן האָבן באַ אים
געברענט. לאַנג איז ער נאָך געזעסן מיט אַ שמייכלענדיקן
פּאַנעם און מיט פּאַרמאַכטע אויגן אָף אַיינעם און דעמזעלבן
אַרט. אז ער האָט ווידער געעפּנט די אויגן, האָט ער דערזען
פּוסטע גאַסן און שטאַרק פּאַרמאַכטע שטאַרן, און ער האָט זיך
דערמאַנט, אז, אַייגנטלעך, זוכט ער די אַרבעטער, וואָס ער האָט
פּאַרלוירן אינעם האַמוין, און ער איז אוועקגעלאָפּן ווייטער.
ווי אַ קינד, וואָס זוכט די מוטער זיינע.

אַבער אין מישעס נעשאַמע האָט אָנגעהויבן בושעווען אַ
שרעקלעכער פּאַרגעפּיל.

„ציי קען עס דען זיין, שוין־זשע האָט באַ זיי ניט געקלעקט
קיין מוט ביזן סאָף דורכצוגיין איבער די גאַסן און אויסהאַלטן
זייער וואָרט! איז דען מעגלעך, אז די אַרבעטער זאָלן געווען
נעכטן איבערן סלאַוואַקס טויטן קערפּער זאָגן אַ ליגן? ניין,
דאָס קען ניט זיין!“ — האָט מישע זיך אליין אַינגערעדט.

„אַבער וווּהין־זשע האָבן זיי עס דעמאַלט געקענט ניט
סטײַען?“ — האָט אין מישען ווידער אַ רעד געטון אַ נאָגנדיקער
צווייפּל. זוכנדיק אַן ענטפּער, האָט ער אומזיסט געפּלאַנדזעט
מיט די אויגן איבער אלע שידוועגן, — אינערגעץ האָט מען ניט
געזען קיין לעבעדיקן נעפעש.

א מידער, קאם שלעפנדיק די פיס, האָט ער פאקערעוועט
אף איינער פון די גאסן, וואָס האָבן געפירט אין דער פּאַרשטאָט.
נאָר דאָ האָט אף אים געווארט עפעס א ווונדערלעכס. טראמ-
ווייען, אראָפּגערוקטע פון די רעלסן, אומגעוואלגערטע, ברייטע
צעבראָכענע וויטרינעס, ארויסגעריסענע גאז-לאמטערנס האָבן
גערעדט וועגן דעם, האָבן איידעס געזאָגט, אז די ארבעטער-
מאסן געפינען זיך ערגעץ ניט ווייט. מישע האָט פארשטאנען:
די ארבעטער האָט מען אָפּגעוואָרפן, איידער זיי זיינען צוגעגאן
צו דער געפּיידע פונעם הונדערט-טורעמדיקן פארלאמענט.
אָבער מישע איז געווען גליקלעך, ווייל ער האָט געוויסט, אז
ער גייט אף א זיכערן שפור, וואָס וועט אים ברענגען צו די
ארבעטער-מאסן.

און ער האָט זיך אוועקגעלאָזט מיט די שפורן פון כורבוניעס
וואָס מ'האָט געזעען אף די גאסן.

דאָס איז געווען אן אויסגעצייכנטער אָוונט. ער האָט ארומ-
געכאפט מישען, ווי אדערשיטערנדיקער און אין דערזעלבער צייט
א ווונדערלעכער כאָלעם.

אז ער האָט אָנגעהויבן לויפן איבער די גאסן, וואָס האָבן
געפירט צו די פאבריק-קווארטאלן, האָט ער געזעען אלץ גרע-
סערע און גרעסערע באווייזן, אז די ארבעטער האָבן געקענט
גיין נאָר אין דער ריכטונג. דער צעוואלגערטער ברוק, די פאט-
רולן רייטער-פאליציי, וואָס האָבן זיך מעשוגענערווייז געיאָגט
אהין און צוריק, די פעסט-מארשירנדיקע פוסגייערישע פאליציי,
די צעבראָכענע וויטרינעס, איבערגעקערטע פורן און, לעצטנס, די
אראָפּגעריסענע רעמלעך פון די גאז-לאמטערנס און דער פלאם,

וואָס האָט אָף זיי פריי געפינקלט, — דאָס אלץ האָט, ווי א זיכערער קאָמפאָס, געוויזן דעם ריכטיקן וועג.

פון איין גאס האָט זיך דערהערט א שטארקער ברום פון טרומייטן. אין א צווייטער ריכטונג האָט אין דער פינצטערניש יאָמערלעך געשריגן א סירענע פון א סאניטארן אווטאָ. פון דער דריטער זייט האָבן אָן אן אופהער געקלונגען גלעקלעך פון פֿיערלעשערישע אווטאָמאָבילן.

און ערגעץ ווייט, הינטער די פאבריקן און מילן, וואָס האָבן זיך געהויבן אפן פאָן פון די הייזער, האָט זיך גערויטלט, גע- ברענט, געפלאקערט דער הימל.

— פונדעסטוועגן, פונדעסטוועגן, — האָט זיך מישע געפרייט, — האָבן זיי זייער וואָרט געהאלטן! פונדעסטוועגן זינען זיי גע- קומען, זיי האָבן זיך אָפגערעכנט פארן קליינינקן סלאָוואַק. ווי א קינד, וואָס לויפט אין דער מוטערס אַרעמס, האָט זיך מישע א וואָרף געטון אין די גאסן, וואָס זינען געווען פאר- פריצט מיט סאָלדאטישע שפיון. די קוילן האָבן געפֿיפּל לעבן זינע אויערן. די אויסגעשרייען פון די שפיקן זינען געפלוין איבער זיין קאָפּ, די פּאָליצייִשע פערד האָבן געכראָפּעט איבער זיין אויער, און ער איז געלאָפן פאָרויס איבער דעם צעוואלגערטן ברוק, איבער די צעלעכערטע זעק פּאָלאָווע, וואָס זינען איבער געבליבן אָף די פארלאָזטע שלאכט־פּאָסטן, צו די פּאָריקאָדן, וואָס האָבן גערופן פונדערווייטנס.

דאָס פֿיער פון דער סרייפּע הינטער די פאבריקן האָט זיך געהויבן אפן האַריוואָנט אלץ העכער, גלייך ווי ס'האָט געוואָלט אונטערגעבן היץ מישען, און די באפרייטע גאז־פֿיערן האָבן געפאָכעט מיט זייער באפרייטער געלער גריווע און שוין דער- גרייכט ביז די פעדערשטע טיילן פון די הייזער. אלץ דיטלעכער

הָאָט זיך געהערט דאָס אָטעמען פון דער מאסע מענטשן, וואָס
האָבן זיך באַהאלטן אַף זייערע שלאכט־פּונקטן, דאָס זשוזשען
פון די פּליענדיקע קוילן האָט אלץ ענגער אַרומגעכאַפּט מישען.
דאָרט ערגעץ ווייט איז געווען אַ לאַגער, דאָרט ווייט האָבן
געפּלאַקערט די פּאַבריקן, און פאַר זיי האָבן אַף באַריקאַדן פון
זעקלעך מעל, וואָס מ'האַט זיי אַרויסגעשלעפּט פון אַ מיל, גע-
וואַרט אַף מישען אַרבעטער, פּולע מיט מוט און מיט דרייסטקייט.
מישעס האַרץ האָט געשריגן פאַר פּרייד, ער האָט קיינעם
ניט און גאָרניט ניט געזעען אַרום זיך; נאָר אונטערן סאַמע
הימל־געוועלב, האָט זיך אים אויסגעדאַכט, האָבן זיך מיט צאָרן
אַנגעצונדן מוירעדיק־גרויסאַרטיקע אָרגל־רערן, און פּונדער-
ווייטנס האָט ער געהערט אַן אומקלאָרן הוּדען, וואָס האָט גע-
רעגט דאָס בלוט.

אַבער ווייטער איז שוין קיין וועג ניט געווען. די פּאָליציי־ישע
וואַך האָט אַרומגערינגלט די גאַסן אין אלע ריכטונגען. און
אינערגעץ איז ניט פאַרבליבן קיין פּיצעלע שפּעלטעלע אפּילע
וואָס מיזאַל דורך דעם זיך קענען דורכשמוגלען.
נאָר פאַר מישען האָט ניט עקזיסטירט קיין פּאָליציי־ישע וואַך:
ער האָט זיך אַריבערגעוואָרפּן איבער אַ פּלויט, זיך אַרופּגעדראַ-
פּעט אַף אַ דאַך פון איין קליין שטיבעלע, נאָכדעם אַ צווייטן —
אַביסעלע אַ העכערן, אַוועקגעלאָפּן לענגויס אַ שינדל־דאַך,
דערנאָך האָט ער זיך ווידער אַראָפּגעלאָזט, שפּרינגענדיק איבער
די פאַרגרויזונגען, איבער גריבער, צערייסנדיק דאָס אָנטון,
צעדראַפּענדיק זיך דאָס לייב ביז בלוט און איז פּונדעסטוועגן
געלאָפּן ווייטער — אויבן איבער דעכער, אונטן איבער פּלויטן,
געפּויעט אפּן בויך, געקראַכן אַף די קני, וואָס זיינען געווען
צעקאַרדאַשעט ביז בלוט.

און מ'האָט שוין ארויסגעזען, ווי די בערג אָנגעוואַלגערטע
ווייסע זעק, וואָס דאָס מעל האָט זיך פון זיי געשאַטן, האָבן
איבערגעגרויזעט דעם ארײַנגאנג אין די גאסן, און פון יענער
זײַט וואנט פון זעק האָבן געווימלט פערציק מאן ארבעטער.
מישע האָט דײַטלעך געזען די זעקלעך מעל, געהערט די
טייערע קוילעס; ער האָט אָבער ניט באַמערקט, ווי פונקט אין
דעם מאַמענט האָט מען אונטערגעפירט א קוילנווארפער און
פון דער טיף גאס אָנגעצילעוועט אים גלייך אף די זעק-
לעך מעל.

מיט א פריידיקן געשריי, גלייך ווי ער וואָלט באַגריסט א
אייגענע מוטער, איז ער ארופגעשפרונגען אפן ברוק מיט צע-
שפרייטע הענט, אין צעריסענע קליידער, אינגאנצן א צעקאר-
דאשעטער, און איז מיט די לעצטע קויכעס אוועקגעלאָפן צו די
באריקאדן. אף זײַן געשריי האָט זיך צווישן די זעק פון די
באריקאדן ארויסגעשטעקט א צעשוּיבערטער מאַנצבלשער קאָפּ
מיט פיצעלעך וואַנצעלעך. דאָס איז געווען דער כאווער קראָליק,
וואָס האָט איצטער טאקע בעמעס אף א ווירקלעכער גרויסער
לעבנס־עסטראדע, צו דעם האָט ער דאָך זײַן גאַנץ לעבן גע-
שטרעבט, — געקאָמאנדעוועט, די הענט אויסגעשטרעקט אף
פאָרויס — „פֿייער אופהערן“.

אָבער אין דערזעלבער רעגע האָט א א שטעפּ געטון דער
קוילנווארפער און מיט א שניידנדיקן ראש האָט ער אָנגעהויבן
אויסקערן די גאס, אזוי ווי א צענומענער פאָכער.

אין דער מינוט האָט מישע זיך געוואָלט ווי אופהייבן אינ-
דערלופטן, ער האָט אויסגעשטרעקט די הענט פאָרויס, דערנאָך
איז ער מיט א שטארקן געשריי אומגעפאלן אינמיטן
דער גאס.

דער צעשוויבערטער קאָפּ מיט די קליינינקע וואָנצעלעך האָט
צאָרנדיק א פּאָכע געטון מיט די הענט, און טייקעף האָבן זיך
די פּערציק מענטשן, וואָס האָבן געברענט נעקאָמע צו נעמען,
זיך אופגעהויבן פון אונטער די זעקלעך מעל.

אז מ'האָט מישען געבראכט צו שלעפּן הינטער דער באַריי-
קאדע, איז ער שוין געווען א טויטער. דער כאווער קראָליק,
דער פּאַרוזיצער פון קולטקאָמיסיע, האָט צערטלעך פּריַנטלעך
אוועקגעלייגט מישעס קאָפּ צו זיך אף די קני, און איבער זיין
פּאַנעם, דעם צעקרימטן פּוּך-צאָרן און ייעש, האָבן אַגאַס געטון
טרערן, און אומזיסט האָט ער זיך באַמיט זיי אַינצוהאלטן.
אייניקע אַרבעטער האָבן אַרומגערינגלט דעם ייַנגעלעס קער-
פּער, אַראָפּגעבויגן די קעפּ און די פּענימער פאַרשטעלט מיט
די הענט.

ווען זיי האָבן אופגעהויבן די קעפּ, האָט אין זייערע צערייצטע
אויגן געברענט א פלאם פון האס.

און דער פלאם פון די פאַבריקן האָט פּונגהינטן אופגעהויבן
זיין קאָפּ, איז אויסגעוואָקסן, ווי א שטורעמדיקער וואלד, אלץ
העכער און העכער איבערשטייגנדיק די פאַבריק-קווימענס.
ווידער האָבן די קוילנוואַרפּער אָנגעהויבן זייער שניידנדיק
שטעפּן.

מישע איז געלעגן מיט א גליקלעכן שמייכל, גלייך ווי ער
וואָלט געשמייכלט צו זיין געפונענער מוטער; דער שמוציקער
מעל-שטויב באַ זינע פּיס-איז געווען פאַרשפּריצט מיט אַרבע-
טער-בלוט.

MARMOR
NEW YORK

А. БАРТА
М И Ш А

1987 00 1730